CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

ISTITUTO ITALIANO PER IL MEDIO ED ESTREMO ORIENTE
CENTRO STUDI E SCAVI ARCHEOLOGICI IN ASIA
CONSIGLIO NAZIONALE DELLE RICERCHE

FOLK TALES OF SWĀT

Collected and Translated

by

INAYAT-UR-RAHMAN

3838

PART I

IsMEO — ROME 1968

STATE MUSEUM, LUCKNOW
LIBRARY
Acc. No. 3838
Book No. 398.
R F
CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

R. 1501-

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

State Museum, Library
3838
19.12.19

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

ISTITUTO ITALIANO PER IL MEDIO ED ESTREMO ORIENTE
CENTRO STUDI E SCAVI ARCHEOLOGICI IN ASIA

REPORTS AND MEMOIRS

DIRECTOR OF THE SERIES
GIUSEPPE TUCCI

VOLUME XIII, 1

398.
R F

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

ISTITUTO ITALIANO PER IL MEDIO ED ESTREMO ORIENTE
CENTRO STUDI E SCAVI ARCHEOLOGICI IN ASIA
CONSIGLIO NAZIONALE DELLE RICERCHE

FOLK TALES OF SWĀT

Collected and Translated
by
INAYAT-UR-RAHMAN

PART 1

3838 19-12-69
Museum, Library, Lko.
3838
19.12.69

IsMEO — ROME 1968

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

THE *REPORTS AND MEMOIRS* ARE PUBLISHED UNDER THE DIRECTION OF

GIUSEPPE TUCCI

PRESIDENT OF THE ISTITUTO ITALIANO
PER IL MEDIO ED ESTREMO ORIENTE (IsMEO)
AND OF THE CENTRO STUDI E SCAVI ARCHEOLOGICI IN ASIA

TUTTI I DIRITTI RISERVATI

Scuola Grafica D. Bosco · Via Prenestina, 468 · Tel. 2582.640 · 00171 Roma

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

Miangul Abdul Wadud Badshah Sahib, Founder of Swat

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

Major General His Highness Miangul Jahan Zeb, Ruler of Swat

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

Dedicated to
Major General His Highness
MIAN GUL JAHAN ZEB,
Ruler of Swat,
with whose blessings
and encouragement the author
made archaeology his career.

3838
19.12.85
State Museum Library

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

CONTENTS

Foreword (G. Tucci) XI

Preface (F. A. Khan).......................... XIII

Author's Note XV

1. An Unexpected Visitor 1
2. A Legend about Myān Afżal Bābā 3
3. Saints Play Hide and Seek 5
4. Shāsha Balā - Story of a Shāsha Balā...... 6
5. A Legend Concerning Rāja Gīrā's Daughter 8
6. A Story about Jins........................ 10
7. The Embarrassed Jin...................... 12
8. Philosophy of Fear........................ 13
9. A Highway Jin 14
10. The Burning Grave 15
11. The Curse of a Witch 17
12. To Kill or not to Kill 18
13. Love Knows No Barrier 19
14. A Prince in Disguise 20
15. A Terrifying Experience.................... 22
16. Stones That Once Lived.................... 24
17. A Ghost 26
18. Wisdom from Fools 27
19. The Fire-God 29
20. A Fantastic Condition 31
21. The Magic Stone 32
22. The Gūrū 34
23. The Evil Eye 36

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

24. The Big Dilemma 38
25. A Terrible Punishment 40
26. A Legend about Nāzakai Bābā 41

Index 43
List of illustrations 47
Plates .... I–LX
Sketch map of Swāt .... *after the plates*

Pakhtū Text .... *at the end*

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

FOREWORD

The idea of asking Mr Inayat-ur-Rahman to collect old stories still circulating in Swat, before they fall into oblivion, came to my mind some years ago, when one of our labourers digging in the Castle of Uḍīgrām, told me the legend of Rāja Gīrā's daughter and of her betrayal, which caused the surrender of the town (a summary of it is in my book, *La via dello Svat*, Bari, 1963, pp. 35–37; here, story no. 5). I therefore thought it wise to ask Mr Inayat-ur-Rahman to collect all sorts of legends still known and narrated in his country by old people, requesting him to pay special attention to those connected with historical places, in a magical context, explaining names or localities, relating wonders and mischiefs of witches, and suchlike. This is the origin of this book, the first which Mr Inayat-ur-Rahman has undertaken to write, according to his promise.

Mr Inayat-ur-Rahman relates here the stories as they are surviving: a raw material, so to say, with no comment, nor investigation of their contents. The survivals of ancient lore will be studied by myself in a forthcoming article. These legends in fact contain a lot which is pre-Islamic, and some stories of the Jins, seem to be the Islamic interpretation of the *Yakṣas*; in others one may discover faint but clear references to the *ḍākinīs* and to magical practices for which Uḍḍiyāna was once famous; other stories also seem to point to a connection with the well-known legend of Apalāla who caused great distress to the country, and was at last subdued by the Buddha. The references to fire-worship are even more interesting: other ones remotely hint at Padmasambhava and so on.

I also feel it my duty to thank Dr F. A. Khan, Director of Archaeology in Pakistan, for having allowed Mr Inayat-ur-Rahman to undertake this work and to publish it in our Series dedicated to Swat.

GIUSEPPE TUCCI

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

PREFACE

The folk tales are a mirror of the customs and thoughts of the people. They are of greater value to us than the names and dates of a few individuals – the dry bones of history. Pakistan, the cradle of ancient civilization, is also very rich in folk literature. With the emergence of new values and with the changes in the economic structure of the society, the folk literature in Pakistan as elsewhere is sinking into oblivion. Unless they are collected and recorded systematically we are going to lose one of the important sources of our history and culture.

It is heartening to see that Mr Inayat–ur–Rahman has taken pains to collect the *Folk Tales of Swāt*. I have no doubt that these folk tales will present a new vista to the historical and archaeological investigation of this region.

I am also extremely grateful to Prof. Dr G. Tucci of the Italian Archaeological Mission and members of his team for taking great pains in the preparation of this work.

F. A. Khan

Director of Archaeology
Government of Pakistan

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

AUTHOR'S NOTE

When Prof. Dr G. Tucci first got me interested in collecting these folk tales I did not have the foggiest idea of their importance or impact on archaeological research in Swat. But once I had begun collecting the folk tales I began to see for myself that there is always some element of truth in a lot of what passes off as " mere tales ". So a side door of wonder and interest was opened for me. Many historical events have been related by words of mouth from generation to generation and although in that process a good deal of the truth seems to have been washed away, some traces of it, however, continued to stick to the legends.

If you read these legends carefully you will be able to see references to certain religious and historical beliefs, happenings and traditions. The names of a few of the characters are also of interest: some of the names clearly show the impact of the various civilizations with which this land, in the course of history, became acquainted. Names like Nawrōz, Ormaigh, Hurmuz and Rohdāba are clearly pre–Islamic. Others may have a different and even older origin.

There are some legends in this collection that support the belief that Swat was once a land of magic and mystery, while certain references give reason to believe that fire worships may have here been handed down through the centuries. Some legends also support the evidence of close cultural relations between Swat, Tibet and China (cf. G. Tucci, « Preliminary Report on an Archaeological Survey in Swat », *East and West*, IX, 1958, pp. 279 ff.).

This collection does not consist solely of legends. Some are anecdotes, and those who related them are still living. Special attention has also been paid to the Islamic period, as is proved by a number of legends, for example, about such saints as Pīr Bābā, Sayyidu Bābā and Pīr Khu-shḥāl Ghāzī etc.

I am very much grateful to Dr F. A. Khan, S.I., T. Pk, Director of Archaeology in Pakistan for permitting and encouraging me to undertake this task. Had he not been gracious enough in giving me an incentive and guidance in this connection, I would not have been able to complete this important work.

I am also indebted to Prof. Dr G. Tucci for his kindness, his able guidance, and his interest in undertaking this publication.

And finally, I wish to thank Mr Faizan, the poet of Swat who wrote the text of the pakhtū side and all those who related these legends to me, as well as all my friends who gave their advice, encouragement or criticism during the preparation of this collection.

INAYAT-UR-RAHMAN, M. A.
Archaeological Museum
Saidu Sharif (Swat State, W. Pakistan)

Saidu Sharif, 29th November, 1966

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

1. An Unexpected Visitor

One evening, many years ago, a gentle breeze was blowing over Sayyidu Sharīf, in Swāt, and the air seemed to be spiritually charged. The horizon had a red glow and there were clouds too that made the landscape luminous.

This was an ideal setting for any artist, yet there was hardly a soul to watch this scene. Most of the people were in their *ḥujra* (1) talking about their tribal problems.

But there was one blessed hut in which sat a man who had no worldly belongings. He had no palace. He had no political powers. Yet he was the most powerful, the most respected man in the whole of Swāt. People affectionately called him " Sayyidu Bābā ", though his real name was Ḥażrat 'Abdu'l Ghafūr. He was indeed one of the greatest saints of this region (2).

It was Bābā's usual habit to talk to his disciples after sunset. The topics embraced a wide range of subjects which sometimes went over the heads of his disciples - he being a wise and learned man.

But on this particular evening a very unusual thing happened; while Bābā (the Saint) was discussing a religious point, the door of the hut – the hut full of blessings – was suddenly pushed: it opened wide and therein walked a strange and unexpected figure. His eyes had a bright look. His face was reflecting saintly appearance. His hair fell over his shoulders like a waterfall. He was very scantily clothed, but whatever he had on was all rags, barely enough to cover his body. And amazingly – yes, most amazing of all – he carried a puppy under one arm and a kitten under the other.

Bābā (Sayyidu Bābā), who was sitting calmly and talking to his disciples, suddenly saw the strange figure standing by the door of the hut. Bābā lost no time – like lightening speed he sprang to his feet. Bābā, the disciples noted, was overwhelmed by the dignity and grandeur of this shabbily dressed visitor. The disciples watched this scene. They could not understand what all this meant. However, they could not ask questions.

While the disciples looked on, the visitor walked slowly towards Bābā; closer, still more closely. Then he gently raised his hands. The disciples held their breath. They did not know what the visitor would do next, did he want to harm their master? No. No. To their surprise he (the visitor) affectionately patted Bābā on the back. A second time, and yet a third time.

There was a pause. Then the visitor suddenly turned around and walked out of the hut, taking small but quick steps. There was silence in the hut. Silence. Silence. Not a sigh, not a whisper, except the flickering of an oil lamp which lighted up the hut.

---

(1) *Ḥujra* is a village guest-house which is also used by the tribal people as a common meeting place, where they sit together for talking and entertaining guests (figs. 11, 58).

(2) Figs. 1-9.

3

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

The disciples went on wondering, and wondering. Of all the disciples present one only, Hamdam by name, had the courage to ask, " Master, what does all this mean? Who was this shabbily dressed hermit? Why did he have a puppy under one arm and a kitten under the other? Why did you get up to receive him? "

Sayyidu Bābā smilingly replied, "This visitor – well, this visitor – was the least expected visitor of all. Yes, you will be surprised indeed – very much surprised – if I tell you that the puppy represented worldly desires and greed while the kitten was the symbol of Satan – and both these evils he had brought under his command. This was indeed a lesson for us all ". Bābā paused, then in a voice choked with feelings added, " This man was a prince among saints – a real prince, I tell you. He – he was Shahbāz Qalandar of Sehwān Sharīf " (1). The disciples were thunderstruck and Hamdam excitedly said, " Master, Master, why did you not tell us earlier? Please, please, do ask him to bless us all. Let us again welcome him to enlighten us. Please, Master! "

Bābā paused for a moment, closed his eyes as if in a trance, then re-opened them and said, " I very much wish we all could have his blessings. I wish we could. But, but he has within the twinkling of an eye miraculously crossed a vast distance – he has even moved beyond the Indus River where it passes the Attock (2). But, O my disciples, this is nothing strange, for such are the powers enjoyed by men who walk on the path of God the Almighty ".

This story was told by Malāl Bāzdā of Mingōra, who died at the age of 70 years.

---

(1) Sehwān Sharīf is in Sind (West Pakistan) and many hundred miles away from Sayyidu Sharīf (Swāt). Sehwān Sharīf is the burial place of the Saint Shahbāz Qalandar, where a fair of grandeur is held every year as a mark of homage and respect to the holy saint.

(2) The distance between Sayyidu Sharīf (Swāt) and Attock (West Pakistan) is also more than one hundred miles, which the saint of Sehwān Sharīf appears to have covered in less than one minute – for such are the powers Muslim saints are believed to wield.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

2. A Legend about Myān Afżal Bābā

Myān Afżal Bābā[1], the grandson of Ḥażrat Pīr Bābā, visited India many years ago, so the story goes. During his travels he ran short of funds and said to a wealthy Hindu merchant, "I need fifty rupees. May I have them please?"

The merchant who was a notorious miser said, "I shall pay you but you shall have to pay me high interest. And by the way, when do you hope to return the amount?"

The saint replied, "The money you give will be in the name of God the Almighty. So there is no question of return".

"But", said the merchant, "if every man asks me to give money in the name of God, I shall soon go bankrupt".

"But I am different from others", replied the shabbily clad saint, with his dishevelled hair falling over his shoulders.

The merchant said, "In what way are you different? You are a human being like myself. If you are any different, or in any way superior, then prove it. There are many naked beggars like you and not one could face my cannon if I fired it". The saint was getting impatient and in anger said, "Bring your cannon. If God loves me I will be saved".

The cannon was brought into position. Thousands of people had gathered to see an almost naked and bare-footed *faqīr* defy a rich man. People wondered what would happen. They said that only a madman could think of facing a cannon. Some wise people begged the saint not to attempt such a foolhardy thing.

"Fire your cannon", shouted the saint, "God is with me – God is with the helpless and the poor".

The crowd held their breath, some closed their eyes, the women and children shrieked.

Bang! Bang! Bang! the cannon went off.

For a moment the saint had disappeared from the view as if he had been blown to atoms. But when the cruel merchant and the crowd looked more carefully they found that the cannon had fired no cannon balls, but water. The saint had been drenched with water, and his disciple said, "My master needed a bath".

The Hindu merchant could speak no further. He fell at the saint's feet and said, "I believe in your God. Please forgive me, I will give you all my wealth". The saint replied, "I do not need your money. God does not need your patronage. You need God's mercy. When I asked

---

(1) Myān Afżal Bābā is the grandson of the famous saint of Bunir (Swāt) known as Pīr Bābā. He belonged to Afghanistan but came to Bunir and lived there, where he was buried (figs. 12-21). An annual fair is held there to mark the death anniversary of Ḥażrat Pīr Bābā.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

you for money I simply wanted to test you, but you proved a weak man. May God the Almighty now give you strength ".

The saint, Myān Afżal Bābā, wandered back to Swāt. He called on Ṣāḥib Bābā of Sayyidu Sharīf, the famous saint of Swāt. When he entered Sayyidu Bābā's hermitage, the latter got up in respect. Sayyidu Bābā asked a tailor to prepare new clothes for him. Then Sayyidu Bābā himself offered him fifty rupees as a mark of respect. A disciple of Sayyidu Bābā known as Pāsanai Bābā asked, " Who is this man? "

" He is the grandson of the late Pīr Bābā Ṣāḥib who is at present watching from Mount Jawāṛai (1) and is interested in the way we are treating his son ".

A few moments later Myān Afżal Bābā disappeared.

This story was told by Amīr Myān of Gulīgrām, aged 80 years.

---

(1) This mount divides Swāt from Bunir.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

3. Saints Play Hide and Seek

There is a legend about the famous saint known as Pīr Bābā of Bunir and Ākhund Darveza Bābā, his disciple.

"Let us play hide and seek", said Ākhund Darveza Bābā to his master.

"You hide first", said Pīr Bābā.

Ākhund Darveza Bābā saw a big flock of cows going up the mountain. So he hid himself in one of the horns of one cow among the flock. Pīr Bābā followed that particular cow and when he came close he shouted, "Come out, Ākhund. Come out of the horn".

Now it was the turn of Pīr Bābā to hide; so he miraculously disappeared. Ākhund Darveza Bābā used all his saintly powers to trace his master on the surface of the earth, above the surface and under the surface – but failed.

In desperation he shouted, "I give up master. I give up".

After a few moments he found something moving a few yards from him. He looked carefully. He wondered what it was. He came closer and closer to it. To his great surprise he found a body wrapped in dust and a voice said "I took refuge in the bosom of the earth, O Ākhund. Why seek refuge in the horn of a cow, when from earth we are made and to earth we shall finally return – there is no better place of refuge for man; this place is the refuge God has provided for one and all, for prophets and saints, for kings and queens, for good and bad – we all shall have a resting place here. We all shall kiss the dust, we all are part of the dust – but God alone is above us and all this".

This story was told by Amīr Myān of Gulīgrām, aged 80 years.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

4. Shāsha Balā

Many many years ago there were a number of appearances of Shāsha Balā[1] in Swāt. In most cases the people who had seen her in the wilderness had died of fear.

Story of a Shāsha Balā

Here is a story which is told about a Shāsha Balā. It involves 'Abdu 'r–Raḥīm Khān, a pious and wealthy man, who lived in the village of Pār Ṛai, *Tehsil* Barīkōṭ, ·Swāt[2]. It was in the later part of the last century that one day at sunset, a short time before the evening prayer, the Khān ordered his servant to saddle a horse and bring it for him to the front of the mosque. The servant accordingly brought a spirited horse, saddled as required. The Khān mounted it and rode westward on the way to Shamozai, a nearby territory. He was enjoying his ride and had covered about two miles. But at this stage he decided to turn back. He was a devout man and the time of the evening prayer was drawing near. But on the way, passing through a narrow gully between two rocky hills, the Khān saw a beautiful woman sitting just beside the road. And on seeing the Khān she turned her face from him. The Khān asked, "O girl, who are you? Where do you belong, and where are you going?" She replied in anger, "O Khān, what business have you got with a woman unrelated to you?" And the Khān being a pious man and a follower of the famous Ṣāḥib Bābā of Swāt, known as "Sayyidu Bābā", passed by and did not question her further. But shortly he found he was unable to leave the details of the woman's story undecided. He thought he had to return and investigate the matter, but the horse refused his command and stood snorting and stamping on the road. The Khān was forced to control the animal with his crop and breaking into a gallop, the horse and rider soon returned to the woman. But the horse stood trembling with fear. He again asked the girl, "Who are you and where are you going?" She replied, "O Khān Ṣāḥib, are you mad or are you intoxicated? Who are you to come to me repeatedly asking questions? Go, you are a pious man and the time of prayer is soon going to be over". The Khān was afraid. He turned and left.

After he had travelled some distance he felt ashamed of his fear of a woman. He had left her once more without knowing all about her. But this time his horse refused to be controlled. He dismounted, leading the animal by its bridle and then, remounting, he whipped the horse

---

(1) Shāsha Balā is not a Jin – she is a human being. In fact she is the woman, who, during her monthly course or because of certain family troubles, loses her balance of mind and becomes insane. She leaves then her home and family and departs into the wilderness. At such times she becomes a source of terror to other people who happen to meet her in lonely places.

(2) Figs. 22, 23.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

and galloped up to the woman. He struck the woman with his crop and said, "You must go along with me". She turned to him, "For shame, 'Abdu 'r-Raḥīm Khān! Beware of me lest you and your horse be flung to a far place where no one will see your flesh and bones!" The Khān in acute fear, invoked Pīr Sayyidu Bābā promising a bull-buffalo as an offering to God.

'Abdu 'r-Raḥīm Khān was brought back to his home unconscious on the back of his horse, and suffered from fever for forty days.

This story was told by Qażī Ghulām Rabbānī of Mingōra, who died at the age of 80 years.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

5. A Legend Concerning Rāja Gīrā's Daughter

Maḥmūd of Ghaznī – a Muslim Prince of Afghanistan (known as Sulṭān Maḥmūd Ghaznavī) who had resolved to conquer India – was attempting to seize the Castle of Uḍīgrām in the Southern Swāt Valley (1). The citadel was being held by Rāja Gīrā who had been in control over a large area of adjacent territory. The defence of the Hindu Rāja was so successful as to cause Maḥmūd of Ghaznī almost to despair. The Rāja was in possession of an almost impenetrable castle. His water supply was quite secure. His troops were in the best possible position.

One night, during this unsuccessful crusade, Maḥmūd of Ghaznī had a dream. He dreamed he was visited by the Holy Prophet (peace be upon him) and that he was instructed, " Let the General of your army be blood of my descendants ". When he awoke, the prince of Afghanistan immediately asked among his subordinates if there was any member of his army related to the Holy Prophet. One man, Kanḍar by name, replied, " There is such a man. His name is Pīr Khushḥāl (now known as Pīr Khushḥāl Ghāzī "Crusader"); he is a stranger to Maḥmūd's army, a holy Crusader from a far country, dedicated to spreading the teachings of the Holy Prophet (peace be upon him) ".

Maḥmūd of Ghaznī ordered Kanḍar to bring the man to him. Kanḍar went and found Pīr Khushḥāl Ghāzī in contemplation inside the mosque. Kanḍar explained to the Ghāzī "the Crusader " the orders of the Prince and they returned together. Pīr Khushḥāl Ghāzī, who – unbeknown to Maḥmūd of Ghaznī – had voluntarily supplemented Maḥmūd's army with his own small band of holy Crusaders, was made Commander-in-Chief in obedience to the words of the Holy Prophet.

Now, the Rāja Gīrā had a beautiful daughter, Munjā Dehvi (2). She was looking down at the army of Maḥmūd of Ghaznī and at Pīr Khushḥāl Ghāzī in command in the van. She fell in love with his saintly appearance and converted to Islām. She sent a messenger to the Ghāzī, informing him that the castle drew its water from the river (Swāt River) below, through a pipeline composed of pitchers. If they were not able to destroy this water supply, he was informed, it would be impossible for them to take the castle and to defeat her father. Having been unsuccessfully engaged for many days upon conquering the Castle, Pīr Khushḥāl Ghāzī was well pleased with the information; he immediately called on Maḥmūd of Ghaznī and explained to him the importance of the news he had received.

---

(1) Fig. 24.

(2) Obviously, this name could be reconstructed as *Muñjā Devi*.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

A council was formed to solve the question. How was the water supply line to be found? From among the ranks of Maḥmūd a wise and experienced man rose. He explained, " We must take some horses and feed them the richest food. We will not allow them water. When they are mad with thirst we will set them free. You know the nature of the horse, how it neighs and stamps when it senses water under the ground. In this way we shall discover their water supply ".

The wise man's words were true. The pipeline was discovered by this method and destroyed. The army of Rāja Gīrā, realizing its extremity, was forced to an open fight. The armies clashed, Kanḍar running ahead of the van with the holy standard in his hand was the first to fall. Pīr Khushḥāl Ghāzī took the flag and rushed into the battle. Losing first his left and then his right arm, he took the flag in his mouth leading his army deeper and deeper in the enemy's ranks. Nothing could stop him. A savage blow which severed his head from his body had no immediate effect till the time the Hindus were defeated. The body of Pīr Khushḥāl Ghāzī is buried where he fell, at some distance from his head buried separately. And near the body lie the remains of his dog who followed the Crusader into the battle and who died where the Ghāzī fell according to the legend (1).

Nothing is known of the following mystery of Munjā Dehvi. It is, however, said she was married by one of the nobles in the army of Maḥmūd of Ghaznī. Her father Rāja Gīrā is said to have fled northwards into Swāt Kōhistān. Fleeing in fear of the Crusaders, he jumped to his death into a deep ravine among the mountains.

This story was told by Raḥmatu'llāh Ustād (Pakhtū Poet), aged 65 years. His native village is Gōgdara and he now lives in Makān Bāgh.

---

(1) Figs. 25-38.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

6. A Story about Jins

It was some years ago, one day at the time of sunset when all was quiet and enchanting. Two men, Raḥmatu'llāh and his companion Ṭoṭī, were travelling from Dangrām village [1] to another village, Gōgdara [2], their native place. At nightfall they reached Mingōra. Here they decided to eat *kabāb* and local bread, for this city was famous for this kind of food [3].

After enjoying their food, they again set out on their journey to Gōgdara. It had become dark by now and clouds were gathering in the sky. All was quiet and calm except for the barking of dogs from distant villages.

They arrived in Raḥīmābād (old Sarkanai), an area that had become notorious for Jins. It was surprising indeed for Raḥmatu'llāh and his companion to see a gathering of people sitting to the left of the thoroughfare in the cemetery surrounded on all sides by the dense growth of trees. The gathering were dressed in glittering white robes. One of the two men, Ṭoṭī, desired to find out the reason why the people were gathering there at so unearthly an hour. Was anybody dead? Were they burying a big Khān? Was this a funeral party? But why at such an hour? He (Ṭoṭī) approached towards the gathering, while Raḥmatu'llāh remained waiting anxiously for his companion to return.

Meanwhile Ṭoṭī saw two people standing at a certain distance from the gathering. They asked Ṭoṭī not to come any further, adding, " You are one people; we are another ".

But the simple-minded Ṭoṭī did not understand what they meant. He again asked, " What are you people doing here at so late an hour? " Ṭoṭī had hardly finished his sentence when one of the gathering stood up, looked at two of the watchmen and thundered, " Beat the life out of this creature! "

It was a very tense moment for Raḥmatu'llāh (the narrator of this anecdote) who had all along been watching this fearful scene. He says, " In the twinkling of an eye I saw the gathering melt before my eyes. I was stunned, I could not see whether I was dreaming or awake. My entire body was paralyzed with fear. My heart was pounding against my ribs so hard that I thought it would burst. My lips became dry and my tongue was tied. I wanted to scream but could not. My body was all wet with perspiration ". Raḥmatu'llāh went on, " When I regained my balance, I saw Ṭoṭī running towards me. His tongue was hanging out of his mouth, almost reaching the base of his chin. It was hideously black. His eyes were sticking out of his forehead. It gave me the feeling that they would fall out of their sockets. Ṭoṭī kept coming closer and closer to me, each step bringing out more details of his horrifying appearance. He came closer and with each step forward I felt the hairs of my body standing on edge. With each step forward my heartbeats increased and increased. I felt fear. Ṭoṭī kept advancing like an avalanche. Like a terrible and relentless avalanche that respects nobody. Yes, Ṭoṭī kept on coming. Now I felt that Ṭoṭī would strangle me. He was well close to me, and in a shrill voice that sent

---

(1) Fig. 39.
(2) Fig. 44.
(3) Figs. 40–43.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

shivers down my spine, 'I have come! Come! To eat you! Eat!' he said. I lost my senses. All was darkness before me. Within a few seconds my eyes opened, and lo and behold, I saw Ṭoṭī running to the right towards the bank of the Swāt River. What a relief! I breathed calmly and thanked God the Almighty for saving me. I now lost no time. I had two legs of my own, but wished I could borrow a few more. Yet I felt that my legs were not moving, as if some heavy weight was tied to them. However, I did struggle and continued moving ahead in the hope of escaping Ṭoṭī".

"But this struggle for survival only continued for a few minutes. Now suddenly and most unexpectedly I was terrified again. Awfully terrified. What did I see? I saw Ṭoṭī once again dashing towards me. This time it was even more ghastly a sight. Fire seemed to be coming out of his eyes, ears, nose and mouth".

Raḥmatu'llāh took a long breath, paused for a while (for the very thought seemed again to terrify him) and continued with his anecdote, "Yes, Ṭoṭī was moving towards me like a thunder-bolt. I felt the ground shake under my feet. With each step the ground trembled. Ṭoṭī was coming closer. Closer still. He again yelled, 'I have come and want to eat you! Eat!' Again I was blinded by this fearful scene and before I could scream with fear I saw Ṭoṭī dashing away from me to the left towards the cemetery in the vicinity of the hillock. Once again I made a desperate effort to move towards Qambar, a nearby village. With considerable effort I arrived at a ravine and it now seemed that I was at last out of danger. But no. No, not yet. Ṭoṭī was again on the move towards me like a black and terrifying cloud. He was coming closer and closer. When he came close to me he yelled, 'I have come! Come! I have come to eat you! Eat! Eat! You! You!' I was again shivering and shaking all over. My heart was pounding against my ribs. I thought this was the fatal end".

"But, lo and behold, Ṭoṭī again left me and began racing towards the river. I now decided to make a last effort to save my life. With much effort I arrived in Arjmand Ḥujra at Qambar. It was winter and all the people were sitting around the fire. But I spoke to nobody. I simply dashed into a bed and covered myself with the mattresses lying there. I was perspiring from head to foot. I tried to say my prayers but my tongue was tied. I shivered all over".

"After a few moments I heard Ṭoṭī's fearful voice again. He was standing near the door of the *ḥujra* and still enquiring about me and repeating the same horrible words, 'I want to eat! Eat you!'"

"The people sitting in the *ḥujra* were terrified; one of them stood up and caught hold of Ṭoṭī and with considerable difficulty overpowered him, and forced him to lie down on a bed. This man continued reciting some holy words, for he wanted to get Ṭoṭī free from the clutches of the Jin who had overpowered him and was working through him".

All the people in the *ḥujra* were dumb with fear. Their faces had turned pale. They did not know what would happen next. But the most unexpected thing happened. The most unbelievable thing! Not even Raḥmatu'llāh (the narrator) could have thought of it: a story ending up the way it did. There lay Ṭoṭī. He was as still as a statue. Not a part of his body moved. Not a single eye lash flickered. What a tragic end! Ṭoṭī was no longer alive.

This story was told by Raḥmatu'llāh, Ustād (Pak͟htū Poet), aged 65 years. His native village is Gōgdara, but he now lives in Makān Bāgh near Mingōra.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

7. The Embarrassed Jin

Some years ago a person named Sarafrāz Khān, of the village of Jāmbīl, was going alone from Mingōra to his village. It was evening time and it was becoming dark, still darker when he arrived beyond the village of Dangrām. While approaching the village of Kokārai [1], there in the thick growth of the trees in the cemetery, Sarafrāz Khān saw a human figure unusually tall. This was a Jin. He had big eyes as red as burning coal and long hair coming down to his feet. The Jin's teeth were snow-white – two of the front teeth showing, and his face was hideous black. His nose almost touched the mouth. Still more surprising and fearful was his body, all naked, thickly covered with black hair. This was a fearful scene for any man to behold.

But Sarafrāz was a brave person and was not in the least affected by the Jin's appearance. Instead, in a courageous manner he told the Jin, " Your appearance is ghastly, and you should be ashamed of it ".

Hearing this, the Jin turned into a cloud of smoke and vanished into thin air.

Perhaps, he was much abashed by the courageous and bold expression of the brave Khān.

This story was told by Islām Khān of Makān Bāgh who heard it from Sarafrāz Khān of the village of Jāmbīl, aged 60 years.

---

(1) Fig. 45.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

8. Philosophy of Fear

Mehr Dil Khān of Shāh Dhērī, Swāt, had a wise old mother who wanted to make her son fearless. She always told him stories that would make him brave.

Mehr Dil once asked his mother whether it was true that he should fear only Jins. The mother replied, " No, no, my son, Jins are very useful beings. If you are lucky enough to touch one, then everything you touch will turn into gold ".

So Mehr Dil Khān, thenceforward, used to visit graveyards every night in search of Jins. In fact, he visited every place where others feared to visit. All his life he searched for the beings that terrified all the villagers. But he never came across a single Jin. He never gained gold – he only lost his fear.

This story was told by Gaṭai Vālā Pīr of Fāṭihpur, aged 70 years.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

9. A Highway Jin

Many years ago there was a highway Jin near Bir–Kōṭ, Swāt [1]. He used to terrify travellers. Everybody was afraid of him – terribly afraid, even the bravest of the Pukhtūns, because people believed that a Jin could not be hit by bullets.

One day Āthim Khān, a chieftain of Kālā Khēl, Bunir, was on his way home from a feast. He suddenly saw the highway Jin appear from nowhere. His armed companions took to their heels – but the Khān did not. He rather went forward to meet the Jin.

When he came close he discovered that the Jin was nearly ten feet tall! The Khān said, "Why don't you give up your notorious activities?" "I will eat you up!" shouted the Jin in anger.

Whereupon, Āthim Khān grappled with him and to his surprise he found that the Jin was a tall man who had on his shoulders a young boy; they had covered themselves from head to foot with a long piece of cloth, thus giving the false impression of such a tall Jin. In fact it was not a Jin but two human beings who had been terrifying all Swāt and even robbing people for a long time. The wise ones also were terrified by them. But the fake was exposed by Āthim Khān, the brave man of that time.

This story was told by Mullā of Āshāṛī, Swāt, aged 75 years.

---

[1] Fig. 46.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

10. The Burning Grave

Some years ago there lived a man, Jān-fishān Khān by name. A brave man with a dynamic personality and fierce penetrating eyes – eyes that could disarm the mightiest of his time. He was the chieftain of a few villages in the area of Nēkpaikhēl across the Swāt River.

One day news was brought to him that fire came out of a certain grave in the village cemetery. The mightiest of the Khāns dared not go there to investigate about the grave and the fire. Night after night a ferocious and angry flame fanned out of this grave, striking terror in the hearts of the young and old.

Jān-fishān Khān heard this news calmly and said to his loyal bodyguard, Hurmuz, " To-night I shall go alone and see what all this is about ". Hurmuz was most worried, but although he insisted in order to accompany his master, Jān-fishān Khān refused, adding, " A brave man can depend on himself, Hurmuz. I am confident that I shall overcome any evil force that may be lying in that grave ".

Night was fast approaching and Hurmuz, the bodyguard, grew more anxious and worried. He knew his master was a brave man, but he felt that Swāt was a land of mystery (at that time) and hence all kinds of thoughts passed through his mind.

At exactly past midnight Jān-fishān Khān mounted his horse and rode straight to the grave-yard which had been terrifying the population of Nēkpaikhēl since long.

As he approached he saw huge flames lashing out of the grave. All was quiet in the cemetery, but that grave was spitting fire. It was a restless grave, whose grave it could be, he wondered. Did it belong to such a great sinner? he thought.

His horse kept moving closer and closer, and the flames appeared angrier and angrier. When he went quite near to the grave, he mounted off his horse and walked calmly to the side of the grave. And what a ghastly sight he saw! A woman with long and dishevelled hair crouching by a pot containing a small baby which was being cooked.

He shouted at her to come out of the grave but she refused. Then he grabbed her hair and pulled her out of the grave. When the woman saw Jān-fishān Khān's fierce and penetrating eyes she trembled and said, " Please spare my life and I will tell you the truth. I am a sorceress by profession. I prepare soup out of babies and give it to those women whose relations are not good with their husbands. When the husband drinks this soup he develops love for his wife ".

Jān-fishān Khān said, " I would have destroyed you if you had not told me the truth, woman. But remember that you are a terrible sinner and you will be enveloped in the same flames in the next world – flames in which you have been cooking so many innocent babies. You shall get

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

your punishment, but from now onward I don't want to hear anything more about such cruel, immoral and shameless practices ".

Jān–fishān Khān mounted his horse and returned back to his village. No more was heard about the flames in the grave.

This story was told by Bājauṛai of the village of Gāshkōṛ, who died " at the age of 140 years ".

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

11. The Curse of a Witch

It is said that many many years ago there was a merchant living in a certain village in upper Swāt. His name was Shāmadār. He used to travel to distant villages in connection with his trade. He was the most famous merchant of his time. He had travelled through all the villages of Swāt and Kōhistān where other people of his village were afraid to go. All the villagers had been told by their elders that evil spirits harm all those who go far away from their homes. But Shāmadār never listened to the advice of the elders. Once it so happened that during one of his journeys through a very desert mountain pathway he heard behind him faint footsteps. He looked back and saw a cock following him. He was quite surprised but continued his journey. After some distance he looked back, and this time he saw a parrot after him.

Shāmadār became a little worried for he remembered what the elders of his village had told him about the dangers that lie in the way of those who go far away from their homes.

Shāmadār began walking faster and this time when he looked back he saw a jackal. He still continued his journey half running and half walking. He was exhausted. His knees began to give way. His heart began to pound against his chest. He began to run for dear life. Meanwhile, he reached a certain place where to his great relief he met a sorcerer. Shāmadār told him about all that he had seen in the way. The sorcerer muttered some words of magic and blew on the face of Shāmadār. Then he took a stick and drew three circles around him. Next he asked Shāmadār to kneel and kicked him on the back. Then the sorcerer said to him, " Now I have knocked the evil spirit off your body and you may continue your journey safely ". " But, but ", asked Shāmadār, " what do these mysterious animals mean? " The sorcerer replied, " These animals are different forms of some man like you, who was punished by a witch for displeasing her ".

This story was told by Nāṣir Malik of the village of Chēl, who died at the age of 70 years.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

12. To Kill or not to Kill

It is said that one night the well-known saint of Swāt, Ganājīr Bābā, went out from his village of Ganājīr to the nearby stream to perform ablution. On the way he saw a black long snake. Bābā immediately struck it on the head with his staff. The snake died, and Bābā continued towards the stream.

On his way back he was surprised to find a crowd of people, all wearing white robes, and sitting around the snake, each one looking very sad.

One of them asked the Saint, " O Bābā, is it right to murder somebody? "

Bābā was shocked, for he realized that all these men at such a late hour were Jins, and that the snake presumably was also one of them.

Bābā paused for a few moments and thinking deeply said, " It is wrong to kill any human being; but if someone disguises himself in any harmful form, then one is justified ".

Bābā uttered these words and walked away. He had barely gone a few steps when he was tempted to look back. But the crowd had already disappeared.

This story was told by Myān Muḥammad of Mingōra, aged 45 years.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

13. Love Knows No Barrier

Long, long ago there lived a mighty wrestler in Baḥrein, Swāt Kōhistān [1]. His name was Sunai Malik. Malik was a tall handsome man with unusual strength. The girls in the entire valley admired him and it was the ambition of each one of them to marry him. But Sunai Malik seemed to have no love for women. In fact the prettiest ones did not attract him. Chieftains of the adjoining areas offered their daughters to him but he refused.

It is said that there lived a certain girl at that time in Kālām [2] whose beauty was admired and praised by all the people, even by the leading poets of the time in their poems. Her name was Gulnāz. Many chieftains had sought her hand in marriage but she always refused. People often wondered who would be the lucky one to marry her. Gulnāz herself often wondered whether she would marry at all.

One day when Sunai Malik had happened to visit Kālām he caught a glimpse of Gulnāz. From that very day he developed a tender feeling for her. Sunai Malik seemed to be thinking of her most of his time. He would neither eat nor drink, all his thoughts were centered in Gulnāz. He tried his best to approach different people, to persuade Gulnāz' father to allow their marriage, but there were some difficulties in the way.

Sunai Malik belonged to a tribe whose leaders had murdered Gulnāz' grandfather. Friends told Malik to drop this idea and forget Gulnāz. But he said, "I cannot live without Gulnāz and only death can give me rest".

However, after considerable efforts, Gulnāz' father agreed to give the hand of his daughter to Sunai, on the condition that he dig a stream in one day which would help run three water mills for grinding corn at the place near Bēw.

Sunai Malik happily accepted the challenge and reached Bēw for the purpose. Gulnāz accompanied by her father also came there to see for themselves the hard test. There Gulnāz, so goes the story, spread her shawl in order to indicate the plan of the stream and the mills. Sunai Malik lost no time. With his brawn and muscles he succeeded in digging the stream and constructing the mills the same day as agreed upon.

Thereafter, Sunai Malik accompanied Gulnāz and her father back to Kālām where their marriage was happily celebrated. Soon after Malik and Gulnāz came to Baḥrein and lived a happy married life; they had many children, and their descendants – known as mink stock – are living to this time in Baḥrein.

The stream and the mills also stand to this day as a living monument to the memory of the two lovers; and those who desire it, may see them near Bēw even today.

This story was told by Inżar Gul of Baḥrein, aged 40 years.

---

(1) Figs. 47–50. (2) Figs. 51–54.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

14. A Prince in Disguise

The wise men say that once there was a Rāja of Upper Swāt named Nīm–jān. He had a pretty daughter, Khurshīd Bānū by name. Her fame had spread far and wide and many princes wanted her hand in marriage. But the Rāja had had a dream that he should marry her to a prince who had a scar over his forehead. And if he did not obey this command, he would lose his kingdom. The following morning he disclosed the dream to his Vizier, Bhīma by name.

Many candidates appeared, some very powerful princes, some strikingly wise and handsome – but the Rāja turned them down. He was on the lookout for the one with a scar on his forehead.

Many years passed by, but the Rāja failed to find a suitable match for his daughter.

One day while the Rāja was watching out of his window, he saw a hermit in tattered clothes and with a beggar's bowl, looking up at the window where sat his beautiful daughter Khurshīd Bānū. The Rāja overlooked this affair. Some days later, he again observed the hermit looking up at the window of his daughter. He was angered and asked his daughter to explain what this meant. She replied, " O father, this man is a hermit and if you don't want him to sit there you should command that he be sent away ".

The Rāja ordered his guards to send away the hermit, but the hermit resisted saying that he would prefer death. The Rāja was in a difficult situation and spent a very restless night. He thought to himself, " If I kill the hermit it will earn me a bad name. My subjects would disrespect me. The people would come to know about this love affair ". All such thoughts crossed and recrossed his mind for the whole night. That seemed to be the longest night of his life.

The next morning he sent for Bhīma, his wise Vizier, telling him all about the hermit's affair and asked him for advice. The Vizier said, " O Rāja, I would advise that you call for this hermit and find out who he is ". The hermit was brought in the presence of the Rāja. While the Rāja and the Vizier were cross-examining the hermit, the Vizier noticed a faint scar over the hermit's forehead and whispered his finding to the Rāja. The Rāja's face brightened up, for he remembered his dream.

He asked the hermit, " O stranger, who are you and where do you belong? " The hermit replied, " I am the eldest son of the Rāja of Lower Swāt and my name is Bakhtmand. I found that you had turned down many princes who wanted your daughter in marriage. So I disguised myself as a hermit, in hopes of winning her heart ".

The Rāja with a happy smile warmly embraced the hermit and told him, " You are the one for whom I have been looking for so many years ".

The Rāja told him about his dream and ordered that arrangements be made for the marriage. The marriage was solemnized with all splendour and joy. Thereafter, Prince Bakhtmand with his newly married princess Khurshīd Bānū proceeded to his home in a huge and colourful pro-

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

cession. This was a great occasion, for out of this wedlock upper and lower Swāt became like two bodies with one heart.

It is said that later on Bakhtmand, who lived up to the ripe age of 150 years, became the Rāja of both upper and lower Swāt.

This story was told by Bēram Khān of Zāṛa-Kalai, who died " at the age of 100 years ".

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

15. A Terrifying Experience

The hermit of Ūshō told, " When I was a young man in my thirties, I heard about a saint living in the village of Kūwān, Area of Malēzai, Dīr. People of my village, Ūshō (Swāt Kōhistān), used to go to Kūwān, to get blessings of this saint. On the way to the village of Kūwān, a woman – Shāsha Balā – was a cause of terror to the travellers, and the villagers used to talk about ... I also wished I could get the saint's blessings ".

" Some years passed by and one night in sleep there appeared to me a man in white raiment, who told me, ' I have a message for you and you must visit me in the village of Kūwān in Dīr. But don't be afraid of any evil force in the journey on the way ' ".

" In the morning I told this dream to my mother but she, fearful of the Shāsha Balā, advised me not to undertake the journey ".

" After some weeks, one afternoon while I was lying under a walnut tree in my village, Ūshō, I had another dream, and the saint said to me, ' Young man, why did you not obey my command? ' "

" When I awoke I went straight to my mother and told her that I must have her blessings and that I was now determined to leave for Kūwān ".

" She wept over my shoulder and very unwillingly agreed to my wishes. For my journey she gave me three things: some bread (*kākōna*), a dagger (*pishqūza*) and a charm ".

" I began my journey on foot; it was a hard and long journey through mountainous terrain where human life was ever in danger because of the lawlessness and disorder existing at that time ".

" During my journey and in the vicinity of the border between Swāt and Dīr, I had a strange experience, so frightening that even now when I think of it I shiver from head to foot ".

" It was about a little after sunset when I reached a very narrow mountain pathway, known as Qādir Ghākhai. Suddenly and from nowhere a woman with long hair and unusually large breasts and nails like the claws of an eagle, swooped down upon me. I was thunderstruck. I could not breathe. My hands and legs were paralyzed. The woman began vigorously pounding against my chest with her huge breasts. Each time she struck me I felt as if I were being hammered with a ball of iron. I groaned with pain. I felt as if all my ribs were being pulverized. ' O God ', I said, ' I am your humble and helpless creature '. I had hardly finished these words when I saw the saint I had seen in my dreams ".

" He said to me, ' Don't be afraid, God is with you ' ".

" When I opened my eyes the woman had vanished. I now began to run for my life, and I do not think I could ever run like that again. I ran and ran. Soon I felt as if my legs were not moving but that I was being carried by some miraculous force. There was no exertion on

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

my part. I moved swiftly, effortlessly forward and onward until, lo and behold, I was in the very presence of the saint himself ".

" When I reached his presence, he embraced me and said, ' Welcome, you are now safe ' ".

" I was given food and shelter and soon went off to sleep. It was the sweetest sleep of my life, I slept like a child ".

" The following morning I felt refreshed, and called on the saint. He told me that he wanted me to do some very important work. I told him that I should be glad if he commanded my services ".

"Putting his arms around my shoulders the saint said, ' You must go back to Kōhistān and tell the people that they must follow the true spirit of Islām and that religion is not a mere lip service. If those people want to live a fearless and peaceful life they must follow the laws of God ' ".

" The saint then gave me a staff, and some other instructions which I am unable to disclose ".

" I took leave of him after being accepted as a disciple. To this day I am trying to preach his message to the Kōhistāni people and shall go on right up to the time that my heart will stop beating ".

This story was told by the Malang of Ūshō, Swāt Kōhistān, aged 80 years.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

16. Stones That Once Lived

It was in old times that there lived in Swāt a Rāja named Upāla. His forefathers had been great magicians, and Rāja Upāla had also inherited magic powers. He was a powerful man and used to fly in a wooden cradle from one end of the state to the other.

According to the legend, the Rāja's great-grand-father had by magic powers overpowered a mighty goddess known as Kupal, whose head was in the shape of a woman's and the rest of the body like a python. This goddess held sway over the people of Swāt because it was through her good will only that people could lead a peaceful life. And if she became offended she would inflate her body; her size would become so enormous that she would form a sort of dam on the Swāt River which would cause floods in the whole country. Now, because the people of Swāt knew that Rāja Upāla had inherited this power, they feared that he would also, if angered, cause floods.

Upāla was not good to his subjects and cared little for the welfare of the people.

One day Rāja Upāla was annoyed with one of his Viziers who had conspired to overthrow him. Strangely enough, that very day a terrible earthquake took place causing the destruction of many villages. People were terrified, for they thought that the cause of this earthquake must be the Rāja's anger. News spread all over the state that it was dangerous to go counter to the wishes of the Rāja.

By that time, it is said, a certain Jōgī Padmānī had heard about the Rāja's tyranny. The aged Jōgī began his march towards Bir-kōṭ [1] where stood the Rāja's palace. Jōgī Padmānī had a staff in his hand and his clothes were tattered. When he approached the palace he asked one of the guards to be allowed to enter the palace. The guard said, " Old man, whom do you wish to meet? " Jōgī Padmānī replied, " I have come from a distant place only to meet your Rāja. Tell him that I want his audience ".

A messenger entered the palace and informed the Rāja that an old man wanted to meet him. The Rāja commanded that he be brought to his presence. The Jōgī entered the palace which was in the shape of a huge fort. The Rāja asked him, " Old man, what brings you here? " The Jōgī replied, " Your tyranny ".

The Rāja looked at the aged man with wonder, for in all his life he had never known anyone to defy him. The Rāja said, " Old man, do you know what magic powers I wield? There is no magician in this age who can overpower me ". Padmānī said, " What magic powers do you have? Let me see what you can do ".

---

(1) Fig. 46.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

The Rāja closed his eyes, and in the twinkling of an eye he rose from the ground and remained in mid air. Then turning to Jōgī Padmānī he said, " Are you now satisfied that I have unusual powers?" The Jōgī asked, "Wherefrom do you derive these powers?" The Rāja said, "From the goddess Kupal". The Jōgī said, "But I have many pupils like the goddess Kupal". The Rāja grew wrathful and said, "If you are really greater than the goddess Kupal, then prove it". The Jōgī looked into his eyes, spat at him and muttered some magic words. The guards turned pale with fear and started shivering. The Rāja himself turned red in his face, then blue, and then his colour became deathly white. A few moments later the Rāja, his family and guards were no more in life, and were turned into stone.

This story was told by Aḥmad 'Alī of Dangrām, who died at the age of 85 years.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

17. A Ghost

Many years ago, so the story goes, there lived a man in Baḥrein, Swāt Kōhistān (1), whose name was 'Arshu'llāh. He was a pious man and was well-known for his religious learning.

One day he went to the village of Tōrewāl for some work. On his way back, it had become dark. During his homeward journey, he saw a girl heavily laden with jewellery and standing near a spring.

'Arshu'llāh was greatly impressed by her beauty and thought that it would be his good fortune to marry her, only if she was still a maiden. He looked around, but there was no male escort accompanying her.

'Arshu'llāh tried to ask her more about herself, but before he could utter any word she said, " O traveller, I feel very frightened and will you please accompany me to the upper bridge oj Baḥrein? " 'Arshu'llāh was much overjoyed and told her that he would feel happy to accompany her.

The two walked and reached the upper bridge, the desired destination of the girl. 'Arshu'llāh said to her, " O beautiful one, I swear by my honour that you are the most beautiful creation of God. I would give the whole of Kōhistān for the mole on your face if I were the king of this land ". He further asked her, " Are you married? "

She replied with a deep sigh, " I am a poor creature, and who would marry me? "

It was to 'Arshu'llāh's great surprise that during the course of this dialogue the girl suddenly disappeared. He looked everywhere, but she was nowhere to be seen. He pinched himself to make sure whether he was dreaming or awake.

Later on he learnt that the girl he had seen was the ghost of the very beautiful wife of a person who had suspected her of having a love affair with a tribal chief. So her husband had murdered her and secretly buried her near the spring.

'Arshu'llāh further learnt that she had previously appeared also to many other travellers in the night on their way to Baḥrein.

This story was told by 'Arshu'llāh, who died at the age of 80 years.

---

(1) Figs. 47–50.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

18. Wisdom from Fools

Many, many years ago, there lived two brothers, Mashāl and Kamāl, in a certain village in Swāt. One day two bulls belonging to them went astray reaching their relatives who lived in another village close by. These relatives were only too glad to catch the two bulls. They gashed their throats and roasted them. The meat was delicious, and they thanked God for this unexpected gift.

Two days later Mashāl and Kamāl in search of their bulls came to their relatives and said, " We learn that our bulls are in your custody. Please return them to us ".

One of the elder relatives said, " Yes, the bulls did come here, but unfortunately a bear attacked them and killed both of them. As a proof, here you may take their hides ".

Mashāl and Kamāl were very grieved, and began their journey homeward carrying the hides with them. On their way it became dark. So they decided to climb a tree and pass the night safely, that being the safest place, as that area was infested with robbers.

A little before midnight, and to their surprise, three robbers arrived there with their booty and took shelter at the foot of the very tree where the two brothers were resting.

Mashāl whispered into the ear of his brother Kamāl, and asked as to what they should do.

Kamāl said, " We should frighten the robbers by beating the hides with a branch of the tree. This would make big noise and scare the robbers away ". So Kamāl broke a branch of the tree and struck it vigorously against the hides. This terrified the robbers, who thought that the tree might be the abode of some evil spirit.

To the surprise of both brothers, the robbers not only fled away but they also left their booty behind them.

In the small hours of the morning, the brothers came down from the tree, collected the booty, and began their journey homeward. When they reached home, they sent a message to their relatives telling them the whole story, and of the booty they got.

The relatives were tempted to do likewise. So they also killed their bulls and carried the hides to the same jungle, each man occupying the top of one tree, and hoping for the same opportunity. Night after night they spent on the trees, but all of this in vain. At last, in desperation, they returned home. The eldest member of the family said to the others, " This was a hoax. These two brothers have been guided by their shrewd mother, who probably wanted to bring loss to us and also to take revenge, and we fell into her trap. But now we must punish her and put an end to her life ".

So one night one of the relatives of Mashāl and Kamāl stabbed their mother to death. This cruel murder shocked Mashāl and his brother Kamāl, and they were certain that the killers were their very same relatives. With tears in their eyes the two brothers carried the body of their

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

mother in turn to the graveyard. On their way they met seven beautiful girls. The girls insisted that the face of their mother should be unveiled, for they wished to have a look at her. But Mashāl and Kamāl said, " If our mother sees your faces, she will die because you seem to be witches ".

The girls replied, " No, don't worry at all, if anything happens to your mother, then you can select any two of us for marrying ".

So Mashāl unveiled the face of his mother – but she being already dead, fell on the ground.

" See ", said Mashāl, " what you have done. Our mother is dead and now we have to select two among you as agreed upon ".

The brothers chose two of the prettiest girls. After this they buried their mother and returned home.

On the following day they informed their relatives that God had rewarded them by giving them two beautiful wives in place of their dead mother. So when the relatives came to know of this, each man of the family carried his own aged mother over his shoulder with the hope that they would also meet the same luck. They carried their mothers for many, many miles, and through difficult and rough countryside but all in vain. They returned home furious and finally decided to end the life of Mashāl and Kamāl. Armed with long sticks, they chased the two brothers. The brothers ran for their life, and on the way they saw two shepherds with their flock of sheep. Mashāl said to them, " Please truck your clothes with ours, and when the men with long sticks approach you, you just say to them the words 'Not we ! Not we!' They will reward you handsomely ". The simple shepherds happily agreed. After exchanging clothes, the two brothers hid themselves in the thick bushes and the shepherds in the clothes of Mashāl and Kamāl waited for the persons due to come. As soon as these arrived, they grabbed the shepherds despite the fact that they uttered the words " Not we! Not we! ", threw them into the river nearby, and returned home.

After a while, the two brothers collected the flock of sheep and returned home. The news of their return with the sheep spread like fire. Their relatives did not believe that they could return alive for they had thrown them into the impetuous stream. So as to make sure, they themselves visited their village and saw Mashāl and Kamāl alive.

The eldest member of the family said to the two brothers, " How is it that you have returned alive? "

Mashāl replied, " We have not only returned alive, but we have also brought back a flock of sheep. There are a lot more in the river, and if a number of people plunge at the same time into the stream in the same spot, they too would survive all perils of the water, and also bring back a flock of sheep ".

So all the relatives of Mashāl and Kamāl went to the same spot, and at one and the same time plunged into the stream. The rushing current carried away their bodies to death. In this way Mashāl and Kamāl, the two brothers, got rid of their malevolent relatives and lived happily ever after.

This story was told by Ṣāḥib Gul Malik of Baḥrein, aged 60 years.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

19. The Fire–God

Once upon a time there was a farmer in a certain village in Swāt. His name was Āyūn. It was a hot summer day and he was returning home from his land. Suddenly and from nowhere there appeared a strange frightening figure. It was of average height, had two horns over its head, one eye in the middle of its forehead, but it stood in an upright posture. It also had two white teeth sticking out of the corners of its mouth, in the way of an ogre. Within a short while, this figure began growing taller and taller, till it developed into a huge giant. Āyūn began to shiver and shake all over. He knelt on his feet and said, "O powerful one, please forgive me".

The giant figure said, " I am the god of Rain, and will spare your life only if you worship me ". The rain–god had hardly uttered these words, when suddenly another figure of the same description but much taller, appeared and said, " I am the god of Wind. I command you to worship me ". Āyūn was about to bow before him when suddenly another such figure appeared, but this one was even taller than both the others. And when Āyūn tried to look up at him, his cap fell off.

This giant figure thundered, " O you creature, I command you to worship me, for I am the god of Fire ".

Āyūn was completely dumb founded. For a few moments he could not speak, and after mustering courage he said, " O powerful gods, I am a poor, helpless and mortal creature. How can I obey all of you at one and the same time? I shall do so only if I know which of you is the most powerful. But each of you must show me practical proof of his powers ".

So all the three gods agreed. The first one to give proof of his powers was the rain–god. His nostrils began to widen, and then water began to gush out of them with unbelievable strength thus drenching Āyūn from head to foot.

" Are you satisfied with my powers? " asked the rain–god.

Āyūn replied, " Well, I am grateful to you for washing the dirt off my body, for in all my life I have never had a bath like this ". He seemed to have been unimpressed by the powers of the rain–god. So he turned to the wind–god and asked him to display his powers. The wind–god's mouth widened and he blew with such a force that Āyūn was about to be knocked down. But he did not seem to be impressed by this power, for he said, " It is a hot day and I am grateful to you for cooling my body with your soothing breath ".

The wind–god was very much embarrassed, and so was the rain–god. Now it was the turn of the fire–god. Before Āyūn could ask him to display his powers, he saw the eye of the fire–god growing redder and redder and turning like a piece of burning coal. Then it began to develop into an angry flame throwing off sparks. The fire–god also stuck out his tongue from his mouth, which appeared to be ablaze with a dire and violent flame. It was a ghastly sight indeed.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

Āyūn was terrified, for he had seen nothing so terrible. The sparks of the flame were about to envelop Āyūn and burn him to ashes. But he appealed to the fire–god for mercy saying, " O god of Fire, spare my life. I don't want to see the real display of your powers. This is enough. Myself, my whole family and even our king shall worship you ".

It is said that from that day onward many people in Swāt began to worship fire as the symbol of the fire–god. The practice of fire–worship among people in certain areas of Swāt, so goes the story, continued till the advent of Islām.

This story was told by 'Abdullah Kākā of Baḥrein, who died " at the age of 100 years ".

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

20. A Fantastic Condition

Once upon a time, there was a Rāja of Swāt, Qatlān by name. He had a beautiful daughter named Jalparī. Many princes wanted her hand in marriage, but he used to turn down every one of them unless they fulfilled one important condition, and this it was: "Any one who wishes to marry my daughter, should present as a dowry one hundred camels loaded with gold".

There was a young man who was deeply in love with the Rāja's daughter but he was too poor to fulfil this hard condition. His name was Spīnzar. For many years, Spīnzar tried his best to find some way by which he could win the Rāja's favour, but despite his endeavours, he failed.

One day, on his way from his village to another one, he heard a groaning voice – a voice which made it clear that somebody was in real pain.

He approached, and saw an old man with a snow-white beard lying face downwards on the ground. This old man had a strong will, and said to Spīnzar, "O young man, will you please fetch me some water as I am feeling very thirsty". Spīnzar quickly went to a spring nearby, and brought drinking water. The old man drank it and said, "Is there anything I can do for you?" Spīnzar replied, "O aged one, what can you do for me! I am a helpless man, for even the most powerful man cannot help me".

The old man said, "What is your difficulty, so that I may try to help you?"

Spīnzar then told him about his love affairs, and the condition thereof.

The old man gently held the young man's hand; he gave him a stone of red colour from his bag, and said to him, "Young man, this stone will help you to find a way to the mountain which is full of gold. The closer you get to the mountain, the greater will be the pull on the stone".

As soon as Spīnzar held the stone in his hand, he felt that the mountain of gold was pulling him towards the direction of its location. His happiness knew no bounds. He thanked the old man for his kindness, and started on his journey towards the mountain. The closer he came to the mountain, the greater was the pull on the stone. He walked and walked towards the mountain, each step bringing him closer and closer to his purpose. Soon he came right at the foot of the mountain – but he could see no gold. So he began to dig and dig. He went on digging for several days, but each day brought disappointment to him. All sorts of thoughts began to come to his mind. He thought, "Maybe I have come to the wrong mountain".

However, after much digging and just when he was about to give up in despair, he felt something hard. He cleansed it, and it proved to be gold. Further digging brought out more and more of it. His heart was filled with great happiness. He then saw huge blocks of gold, enough for many camel loads, so he was overjoyed, and rushing to Rāja Qatlān, said to him, "I have brought with me the required camel loads of gold, and now seek your daughter in marriage".

The Rāja was excited to see that Spīnzar had brought more gold than was requested. So according to his condition, he gave his daughter Jalparī to Spīnzar in marriage.

This story was told by 'Abdu'l-Maulā of Khwāza Khēla, who died at the age of 90 years.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

21. The Magic Stone

It is said that many years ago a certain Jōgī from Swāt, named Barhāmī, went to Tibet in search of a magic stone. That stone was transparent and one could see future events in it. The most skilful magicians had tried to get this stone, but had failed. The owner of the stone was a beautiful Tibetan girl, named Rokhsāna, who was herself a great sorceress at that time. She had this stone tied to her long hair, and when she slept seven dragons used to keep guard over it. Many magicians, it is said, from far off countries, had tried to take the stone but they had lost their lives.

Rokhsāna had laid down a condition, that whoever was able to take possession of this stone, could have the right to marry her.

Barhāmī Jōgī had heard about this magic stone and the beautiful Rokhsāna, and was anxious to visit Tibet. So he started on his journey, carrying with him one very important book of Magic. This book contained many useful formulas for overcoming great straits.

When Barhāmī Jōgī reached Tibet, he began to look for the sorceress. He met a number of famous magicians there, who warned him that he should not undertake such a task, because many mighty magicians had already tried and failed. But Jōgī Barhāmī was determined to try his luck, although he too realized how perilous the situation was.

His book of Magic suggested to him that before he could undertake such a task, he must prepare himself for sleeping in the snow-covered mountains of Tibet for one year and also that he must have nothing to eat and drink.

So Barhāmī Jōgī followed this advice, stopped his heart from beating, and went into hibernation. For one long year he hibernated, and at the end of this period, he awoke. As soon as he opened his eyes he saw an old hermit, standing at his feet. The hermit said, "You have been successful in your first test. Now I give you this magic sword, and with this you will enter the cave of the sorceress. At the entrance you will find seven giants. You will have to slay them with this sword. How quickly you destroy them, will further depend upon your own magic powers. But if you use any other weapon, then you will meet with great difficulties, because out of each drop of blood will grow another giant and there will be no end to it, but with your failure". The hermit further said to him, " After you have slain the giants you will then see a huge boulder which is heavier than seven elephants. You will have to remove that boulder by your magic powers, and underneath it you will find a box which contains a white apparel. When you take the apparel, you will find further instructions on it ".

So Barhāmī Jōgī began his march towards the cave where the sorceress lived. There he found seven huge giants with mighty clubs in their hands. One of them turned to Barhāmī Jōgī and asked, " Are you another fool who has come to get the magic stone and marry Rokhsāna? "

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

The Jōgī said, " Yes, I am that madman ". He then pulled out his sword and began to strike the giant. As he struck blow after blow, fire began to come out of the sword, and within a short while all the seven giants lay on the ground.

The Jōgī then uttered some magic words after consulting his book, and the huge boulder rose off the ground.

He quickly opened the box underneath the boulder and found the white apparel. On it were written these words: " Anyone who wears this apparel becomes invisible. He may then safely enter Rokhsāna's bedchamber in the cave without being seen by the seven dragons ".

The Jōgī was overjoyed; he quickly put on the white apparel and entered the bedchamber. Rokhsāna was sleeping peacefully, while the dragons kept guard.

The Jōgī gently put his hand in her long hair, and opened the magic stone. He then gently stroked Rokhsāna's rosy cheeks and kissed her red lips.

Rokhsāna opened her dreamy eyes and said, " O, you are a mighty miracle worker. From now on, I am your wife ".

It is said that Rokhsāna and Jōgī Barhāmī sat in a golden palanquin which was carried by seven fairies and flew through the air towards Swāt. These fairies carried garlands with them. While they were flying over the Swāt valley, some flowers fell down from the garlands, and so it is believed that as a result of this, Swāt became a garden of flowers.

This story was told by Amīr Khān of Upper Swāt, who died at the age of 75 years.

7

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

22. The Gūrū

Once upon a time, so the story goes, there lived a wise Jōgī in Swāt named Rāmeshwar. He was always in search of wisdom and in this connection he travelled to many lands. Towards the end of his life, he decided to visit the King of China, Bālkā by name, whose capital was in Tibet. When the Jōgī Rāmeshwar reached the frontiers of Bālkā's Kingdom, he was arrested. The Jōgī pleaded saying, " I am an innocent man ". But the guards paid no heed and dragged him in the presence of King Bālkā.

" Who are you? " thundered the King, " Have you come here to make troubles for me? Don't you know that we do not allow strangers to our land, because we have had bitter experiences in the past? "

" But I am an innocent man " begged the Jōgī, " I have come here only in search of wisdom. I don't want to overthrow your kingdom, I assure you ". " But if you are in search of wisdom " said the King, " then you must yourself be a wise man. And if you are a wise man, then you will answer my three questions, failing which you will be thrown in a dungeon where scorpions and dragons will destroy you ".

"The first question is this: 'How powerful am I?' The second question is this: 'How wise am I?' The third question is this: 'How fortunate am I?' "

The Jōgī closed his eyes for a moment and said, " Before I answer these questions, I would request you to answer three questions of mine. First question: 'How weak are you?' Second question: 'How foolish are you?' Third question: 'How unfortunate are you?' "

King Bālkā was completely puzzled. He asked his Grand Vizier and the wisest men of his court to answer these questions – but none dared tell him the answers.

After all endeavours had failed, king Bālkā turned to the Jōgī and said, " I failed to answer your questions, nor can the wisest men in my court answer them, and therefore I am left with no choice but to spare your life. However, for my own satisfaction, please tell me the answers to these vital questions ".

The Jōgī said, " As to your first question, O King, I must tell you that a truly powerful man does not boast of his powers. I do not boast of my powers, although I am more powerful than you. I have come from Swāt, the land of the mightiest magicians. Try and cut me down with your sword, but your sword will break because I command magic powers ".

" As to your second question, I say that your very desire of silencing somebody in search of wisdom is an act of great folly. Moreover, only a fool considers himself wise – while a wise man learns even from fools ".

" As to your third question, my reply is that you are the unluckiest man in your country. You are unlucky because you are burdened with worries and a worried man cannot be a lucky

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

man. Furthermore, when you seek advice from the wise men in your land, they do not tell you the bitter truth so as not to disappoint you. A king who is deprived of wisdom is surely an unlucky king ".

King Bālkā closed his eyes, folded his hands and in a hermit–like posture sat on his throne for some time. He then opened his eyes and gently said, " O wise Jōgī, from this day you shall be my Gūrū ".

This story was told by Muḥibbu'l–Ḥaqq Ṣāḥibu'l–Ḥaqq of Mingōra, aged 60 years.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

23. The Evil Eye

Once upon a time there lived a Chieftain in the area of Swāt, named Armūz. He had a very beautiful daughter. Her name was Rohdāba. She was so beautiful that those who knew her compared her to the moon. One day a famous magician of that time – Ormaigh by name – told the Chieftain Armūz, " You must not allow your daughter to be seen in public because she may become the victim of somebody's evil eyes ". So the Chieftain had given instructions to his wife that she should always veil Rohdāba whenever she went out. Great precautions were always taken to guard her from such perils.

One day an old woman came to their house and she saw Rohdāba. She exclaimed, " She is not a human being but a fairy ". After uttering this sentence the woman fainted. The women of the house tried their best to revive her, but she had been so much struck by Rohdāba's beauty that by the evening she had died.

The following day at about the same time Rohdāba also fainted. No one was able to make her come to; many of the most famous physicians were consulted, but they were unable to revive her, and besides they could not find out the very reason for this condition. Rohdāba still remained unconscious. The Chieftain remembered the advice given to him by the magician Ormaigh. So he tried to trace his whereabouts. He was told that this magician lived in Mount Īlam[1] in a cave surrounded by dragons. And that the magician himself slept in a circle surrounded by fire. This magician Ormaigh was the only man capable of reviving those who had fallen victims to the evil eye.

For the Chieftain it was very difficult to enter the cave. So one afternoon, while he was resting, the magician Ormaigh appeared to him in his sleep, saying, " If you wish to revive your daughter, you should come to me. And as for the dragons, you should not fear them, for I have already instructed them about you ".

The Chieftain Armūz, on awakening, immediately set out towards the cave in Mount Īlam. As soon as he approached the cave, the doors opened by themselves. Inside the cave, he saw the magician Ormaigh, who was in a state of trance, surrounded by fire. Near him burnt some incense over a candle stand[2].

The Chieftain sat for quite some time outside the circle of fire, but one of the dragons said to him, " Why don't you cross the circle of fire? " The Chieftain replied, " But I will be burnt ".

The dragon said, " Why don't you accept my instructions, for I too am a magician, and this fire will not harm you. This is not an angry fire, but one that soothes those in pain and

---

(1) Fig. 55.   (2) Figs, 99-102.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

trouble ". The Chieftain entered the circle and he felt a cooling and soothing effect. As he entered the arena, the magician awoke and said, " Welcome, my friend ".

The Chieftain then anxiously related to him the whole story about his daughter Rohdāba.

The magician Ormaigh took some leaves of a plant and threw them into the fire around him. They gave out a pleasant fragrance, and the magician said, " From this moment your daughter is healed. Whenever you want to protect her from anybody's evil eye, then you should throw some leaves of this plant into the fire ".

The Chieftain thanked the magician and began his return journey. When he reached home, he found that his daughter Rohdāba had recovered at about the same time that the magician Ormaigh had thrown the leaves into the fire (1).

This story was told by Rānṛīzai Malik of Bunir (Swāt), aged 70 years.

---

(1) It is interesting to note that even to this day the people of Swāt ward off the evil eye by burning the leaves of a plant into the fire, and that the local people call these leaves in Pakhtū *naẓar pānṛa*, which means, " leaves against the evil eye ".

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

24. The Big Dilemma

Many years ago there lived a Rāja in Swāt, whose name was Izar. He had been told by one of the magicians – named Hambal – that a son would be born to him, who would have a black scar over his back. This boy should be named Nawrōz, he would grow up to be a powerful ruler and his name would always be kept alive.

The Rāja had then nine daughters, and it became a source of great anxiety to him as to when this lucky boy would be born. But many years passed by, and still there was no male issue.

So the Rāja called the magician to his presence and asked him, " Why did your prophecy fail to come true? "

The Magician said, " O Rāja, I was afraid to tell you the real truth, but your Queen shall not bear you this son ".

The Rāja Izar was extremely fond of his wife, and he became very much worried about this matter. He called his Grand Vizier to discuss it over with him.

The Vizier said, " O Rāja, if you marry again, then your father–in–law will be greatly displeased, for at the time of your marriage it was clearly decided that you should not marry again, and that the first child, whether male or female, would be your successor to the throne. According to this agreement, your eldest daughter, Rīkhmīna, is your lawful successor ".

It had become a very complicated situation indeed for the Rāja, who spent a sleepless night. Thus, in the morning he called the magician Hambal to his presence, and told him all about this, asking his further advice. The magician said, " O Rāja, if you earnestly desire to have a great successor, then you must marry again. And as for the consequences, you should be prepared to face them, if you have confidence in yourself ".

The Rāja said to the magician, " I am now to ask you two questions: which girl should I marry, who would bear me a great successor? Or should I go on marrying one girl after another until the right one is found? "

The magician replied, " You shall have to undertake a journey to the area of Bunir, and there you will find a cave which is guarded by a ruthless dragon. You will have first to kill the dragon with your sword, and then you may enter the cave. Inside it, a new world will be revealed to you, and you will act according to the instructions you will receive. But slaying this dragon is not an ordinary thing. I shall give you a magic cap to wear, and then the dragon will be powerless to kill you ".

The Rāja set out on his journey to Bunir. He reached the cave, where he found a bloodthirsty dragon guarding it. He immediately took out his sword and slew this monster. Then he entered the cave, and inside he saw an old woman sitting near a fire and muttering some words of magic. The woman was surprised to see the Rāja inside the cave and asked him, " What brings you here? "

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

The Rāja said, " O woman, I have been directed to you by the magician Hambal, who told me you would be able to guide me in the matter of my marriage ". The woman said, " You should marry the daughter of one of your slaves, Kāmdār by name. And that girl will bear you a son who would be a great ruler ".

The Rāja said, " But my father-in-law is a very powerful man, being the Rāja of Amb, named Hamadād. He will marshal his troops and conquer my kingdom ".

The woman said, " Don't be afraid of his troops. If there is any trouble, you should rub this stone I give you, and immediately peace will prevail in the land of Swāt ".

After taking the stone, the Rāja hurriedly began his journey homeward and ordered that his slave Kāmdār be brought before him. The slave was shivering, expecting that trouble may befall him.

He was utterly amazed when the Rāja said, " O Kāmdār, I seek your daughter in marriage ". He was happy to consent, and the marriage was celebrated with much rejoicing.

Soon after the marriage, the Rāja of Amb was enraged and marshalled his army to march on Swāt. The Swāt army was trying to resist the attack of the enemies but everywhere it met with great difficulties. For the Rāja of Amb was supported by a mighty magician who was helping his army through his magic powers. Meanwhile, when defeat became almost certain, the Rāja of Swāt remembered the stone and rubbed it, and lo, within a few moments, the Rāja of Amb Hamadād and all his armies were turned into stones.

It is said that afterwards Rāja Izar had a son with a black scar over his back. He was named Nawrōz, and according to the prophecy of the magician Hambal, he became a great ruler and his empire extended even beyond the Indus.

This story was told by 'Abdu'r-Razzāq of Mingōra, aged 60 years.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

25. A Terrible Punishment

Once upon a time there was a Rāja of Swāt named Lāldād. His marriage with the beautiful daughter of the Rāja of Peshawar, Mahādēv by name, was about to be celebrated. Unfortunately, Rāja Lāldād was called away by the gods, due to the mistake of the record keepers of the other world. After many years, when the record keepers of the other world checked their books, they found out that the wrong Rāja had been summoned. So they found themselves in a quandary. It was decided that Rāja Lāldād should be sent back to earth. But Rāja Lāldād said, " If you send me back, then I must be made a Rāja again ".

The gods of the other world said, " We shall surely give you back your earthly form, but you shall not be reborn as the Rāja of Swāt because now another Rāja, Āmlū, rules there ". But Rāja Lāldād said, " O gods, be merciful and give me back my throne ". So the gods appeared to Rāja Āmlū in a dream, and told him to protect a certain child who would be born with one mole on his right cheek and one on his left. The gods said, " This would be the reincarnation of Rāja Lāldād, who would eventually be a Rāja of Swāt in your place ".

When Rāja Āmlū awoke in the morning he ordered that the whole country should be searched for the baby expected to have been born in his kingdom. The Rāja gave the description of the baby, as seen in his dream. News was brought to him about the birth of the child. The Rāja asked his soldiers that the child be brought before him. When the baby was brought, the Rāja ordered to put him to death, and so it was done.

This greatly angered the gods, who brought about terrible earthquakes and floods in Swāt, so that the people together with Āmlū Rāja vanished in the earth.

It is said that because of this inhuman act of Rāja Āmlū the gods used in old times to cause periodic earthquakes and floods in Swāt.

This story was told by Sayyid Mashāl of Kānjō, Swāt, aged 70 years.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

26. A Legend about Nāzakai Bābā

In old times there was a saint known as Nāzakai Bābā [1]. He lived in a place called Nāzakai. His real name was Sayyid Nāzakai Maryam Bābā and probably the place where he lived came to be known after his name as " Nāzakai "[2].

It is said in the legend that Bābā Ṣāḥib had his fields at Nāzakai, his native place. But there was no water available to irrigate his fields. It was a difficult task to dig a water-way too. But water was very important for growth of the crops. And so the farmers of Nāzakai Bābā started digging a water-way in order to have the water as required for the crops. While digging they came across a huge stone in the way and hence the completion of the water-way seemed to be almost impossible.

The farmers were disappointed and came to Nāzakai Bābā and told their difficulty to him. Bābā Ṣāḥib consoled the farmers and said to them, " Don't get disheartened, God the Almighty will end it well ".

Bābā Ṣāḥib, so goes the legend, called upon the Jins in the evening and commanded them to make a hole in the stone as to get a way for passing water to the fields. In obedience to the instructions of Bābā Ṣāḥib, the Jins holed the stone in the same night and let the way free for water to the fields.

In the following morning when the farmers came to the spot for resuming their work they were surprised to find the stone already holed and the water-flow in the fields.

The fields, the water-way and the huge stone, now fragmentary, exist even now as a living memory to this event of the past.

The story was told by Shēr Ḥasan of village Nuṣrat, Swāt, aged 90 years.

---

(1) Figs. 63, 64.

(2) This place lies to the North of the village Nuṣrat (figs. 56, 58) which is at a distance of about 2 miles from Dēvlai road side, in the area of Nēkpaikhēl, Swāt. The *ziyārat* of Nāzakai Bābā (figs. 57, 59-62) is situated at a small distance to the west of Nuṣrat village and people who are victims of Jins are brought from far off villages to his *ziyārat* to this day, where they are believed to get cured from the evil effects.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

INDEX

Numbers in italics refer to tales.

'Abdullah Kākā, narrator of tale *19*: p. 30.
'Abdu'l-Maulā, narrator of tale *20*: p. 31.
'Abdu'r-Raḥīm Khān: *4*, pp. 6, 7.
'Abdu'r-Razzāq, narrator of tale *24*: p. 39.
Afghanistan: *2*, p. 3 n. 1; *5*, p. 8.
Aḥmad 'Alī, narrator of tale *16*: p. 25.
Ākhund Darveza Bābā, saint, disciple of Pīr Bābā: *3*, p. 5.
Amb, region: *24*, p. 39.
Amīr Khān, narrator of tale *21*: p. 33.
Amīr Myān, narrator of tales *2* and *3*: pp. 4, 5.
Āmlū, Rāja of Swāt: *25*, p. 40.
Apalāla: p. xi.
Arjmand Ḥujra, at Qambar: *6*, p. 11.
Armūz, chieftain: *23*, p. 36.
'Arshu'llāh, narrator of tale *17*: p. 26.
Ashāṛī, village (Swāt): *9*, p. 14.
Āthim Khān, chieftain of Kālā Khēl, Bunīr: *9*, p. 14.
Attock, town: *1*, p. 2 and n. 2.
Āyūn, farmer: *19*, pp. 29, 30.

Baḥrein, village (Swāt Kōhistān): *13*, p. 19; *17*, p. 26; *18*, p. 28; *19*, p. 30.
—, brigde of: *17*, p. 26.
Bājauṛai, narrator of tale *10*: p. 16.
Bakhtmand, son of the Rāja of Lower Swāt: *14*, pp. 20, 21.
Bālkā, king of China: *22*, pp. 34, 35.
Barhāmī, Jōgī: *21*, pp. 32, 33.
Barīkōṭ, *Tehsil*: *4*, p. 6; *see also* Bir-Kōṭ.
Bēram Khān, narrator of tale *14*: p. 21.
Bēw: *13*, p. 19.

Bhīma, vizier of Nīm-jān: *14*, p. 20.
Bir-Kōṭ, village (Swāt): *9*, p. 14; *16*, p. 24.
Buddha: p. xi.
Bunir, region: *2*, p. 3 n. 1, p. 4 n. 1; *3*, p. 5; *9*, p. 14; *23*, p. 37; *24*, p. 38.

cap, magic: *24*, p. 38.
Chēl, village: *11*, p. 17.
China: p. xv; *22*, p. 34.
Crusaders: *see* Ghāzī.

ḍākinīs: p. xi.
Dangrām, village: *6*, p. 10; *7*, p. 12; *16*, p. 25.
Dēvlai, village: *26*, p. 41 n. 2.
Dīr, region: *15*, p. 22.
dragons: *22*, p. 34; *23*, p. 36; *24*, p. 38.
—, seven: *21*, pp. 32, 33.

evil eye: *23*, pp. 36, 37 and n. 1.

Faizan, poet of Swāt: p. xv.
faqīr: *2*, p. 3.
Fāṭihpur, village: *8*, p. 13.
Fire-god: *19*, pp. 29, 30.
fire-worship: p. xi; *19*, p. 30.

Ganājīr, village: *12*, p. 18.
Ganājīr Bābā, saint: *12*, p. 18.
Gāshkōr, village: *10*, p. 16.
Gaṭai Vālā Pīr, narrator of tale *8*: p. 13.
Ghāzī: *5*, pp. 8, 9.
ghost: *17*, p. 26.
Ghulām Rabbānī, Qāẓī, narrator of tale *4*: p. 7.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

giant: *19*, p. 29; *21*, pp. 32, 33.
Girā, Rāja: p. xi; *5*, pp. 8, 9.
girls, seven: *18*, p. 28.
Gōgdara, village: *5*, p. 9; *6*, pp. 10, 11.
Gulīgrām, village: *2*, p. 4; *3*, p. 5.
Gulnāz, girl: *13*, p. 19.
Gūrū: *22*, pp. 34, 35.

Hamadād, Rāja of Amb: *24*, p. 39.
Hambal, magician: *24*, pp. 38, 39.
Hamdam, man: *1*, pp. 1, 2.
Ḥażrat 'Abdu'l Ghafūr, saint (cf. Sayyidu Bāba): *1*, p. 1.
Ḥażrat Pīr Bābā, saint (cf. Pīr Bābā): *2*, p. 3 n. 1.
hermit: *14*, p. 20; *15*, p. 22; *21*, p. 32.
— of Ūshō, *see* Malang of Ūshō.
hibernation: *21*, p. 32.
Hindus: *5*, p. 9.
Holy Prophet: *5*, p. 8.
ḥujra: *1*, p. 1 and n. 1; *6*, p. 11.
Hurmuz, man, bodyguard of Jān-fishān Khān: p. xv; *10*, p. 15.

Īlam, Mount: *23*, p. 36.
Inayat-ur-Rahman: pp. xi, xiii.
India: *2*, p. 3; *5*, p. 8.
Indus, river: *1*, p. 2; *24*, p. 39.
Inżar Gul, narrator of tale *13*: p. 19.
Islām: *5*, p. 8; *15*, p. 23; *19*, p. 30.
Islām Khān, narrator of tale *7*: p. 12.
Italian Archaeological Mission: p. xiii.
Izar, Rāja: *24*, pp. 38, 39.

Jalparī, daughter of Qatlān: *20*, p. 31.
Jāmbīl, village: *7*, p. 12.
Jān-fishān Khān, chieftain of some Nēkpaikhēl villages: *10*, pp. 15, 16.
Jawāṛai, Mount: *2*, p. 4.
Jins: p. xi; *4*, p. 6 n. 1; *6*, pp. 10, 11; *7*, p. 12; *8*, p. 13; *9*, p. 14; *12*, p. 18; *26*, p. 41 and n. 2.

kabāb, meat: *6*, p. 10.
kākōna, bread: *15*, p. 22.
Kālā Khēl (Bunir): *9*, p. 14.
Kālām, village: *13*, p. 19.
Kamāl, man, brother of Mashāl: *18*, pp. 27, 28.
Kāmdār, slave: *24*, p. 39.
Kandar, man: *5*, pp. 8, 9.
Kānjō, village (Swāt): *25*, p. 40.
Khan, Dr F.A., S.I., T.Pk: pp. xi, xv.
Khurshīd Bānū, daughter of Nīm-jān: *14*, p. 20.
Khwāza Khēla, village: *20*, p. 31.
Kōhistān: *11*, p. 17; *15*, p. 23; *17*, p. 26.
Kōhistāni, people: *15*, p. 23.
Kokārai, village: *7*, p. 12.
Kupal, goddess: *16*, pp. 24, 25.
Kūwān, village (Dīr): *15*, p. 22.

Lāldād, Rāja of Swāt: *25*, p. 40.

magicians: *22*, p. 34.
Mahādēv, Rāja of Peshawar: *25*, p. 40.
Maḥmūd of Ghaznī: *5*, pp. 8, 9.
Makān Bāgh, village: *5*, p. 9; *6*, p. 11; *7*, p. 12.
Malāl Bāzdā, narrator of tale *1*: p. 2.
Malang of Ūshō, narrator of tale *15*: pp. 22, 23.
Malēzai, area (Dīr): *15*, p. 22.
Mashāl, man, brother of Kamāl: *18*, pp. 27, 28.
Mashāl, Sayyid, narrator of tale *25*: p. 40.
Mehr Dil Khān: *8*, p. 13.
mills, near Bēw: *13*, p. 19.
Mingōra, town: *1*, p. 2; *4*, p. 7; *6*, pp. 10, 11; *7*, p. 12; *12*, p. 18; *22*, p. 35; *24*, p. 39.
Muḥibbu'l-Ḥaqq Ṣāḥibu'l-Ḥaqq, narrator of tale *22*: p. 35.
Mullā, narrator of tale *9*: p. 14.
Munjā Dehvi, daughter of Rāja Girā: *5*, pp. 8, 9.
Myān Afżal Bābā, saint, grandson of Pīr Bābā: *2*, p. 3 and n. 1, p. 4.
Myān Muḥammad, narrator of tale *12*: p. 18.

Nāṣir Malik, narrator of tale *11*: p. 17.
Nawrōz, boy, son of Izar: p. xv; *24*, pp. 38, 39.
Nāzakai, place: *26*, p. 41.
Nāzakai Bābā, saint (Sayyid Nāzakai Maryam Bābā): *26*, p. 41 n. 2.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

nażar pānṛa, "leaves against the evil eye", plant: *23*, p. 37 n. 1.
Nēkpaikhēl, area: *10*, p. 25; *26*, p. 41 n. 2.
Nīm-jān, Rāja of Upper Swāt: *14*, p. 21.
Nuṣrat, village (Swāt): *26*, p. 41 n. 2.

Ormaigh, magician: p. xv; *23*, pp. 36, 37.

Padmānī, Jōgī: *16*, p. 24.
Padmasambhava: p. xi.
Pakistan: pp. xi, xiii.
Pār Ṛai, village (Swāt): *4*, p. 6.
Pāsanai Bābā: *2*, p. 4.
Peshawar, Rāja of: *25*, p. 40.
Pīr Bābā Ṣāḥib, saint (Pīr Bābā): p. xv; *2*, pp. 3, 4 n. 1; *3*, p. 5.
Pīr Khushḥāl Ghāzī, Commander in Chief of Sulṭān Maḥmūd's army: p. xv; *5*, pp. 8, 9.
pishqūza, dagger: *15*, p. 22.
Pakhtūns, people: *9*, p. 14.
python: *16*, p. 24.

Qādir Ghākhai, mountain pathway: *15*, p. 22.
Qambar, village: *6*, p. 11.
Qatlān, Rāja of Swāt: *20*, p. 31.

Raḥīmābād, village (old Sarkanai): *6*, p. 10.
Raḥmatu'llāh, Ustād, Pakhtū Poet, narrator of tales *5* and *6*: pp. 9, 10, 11.
Rain-god: *19*, p. 29.
Rāja Girā, *see* Girā, Rāja.
Rāmeshwar, Jōgī: *22*, p. 34.
Rānṛīzai Malik, narrator of tale *23*: p. 37.
record keepers of the other world: *25*, p. 40.
Rīkhmīna, daughter of Izar: *24*, p. 38.
Rohdāba, daughter of Armūz: p. xv; *23*, pp. 36, 37.
Rokhsāna, Tibetan girl: *21*, pp. 32, 33.

Ṣāḥib Bābā, saint (Sayyidu Bābā): *2*, p. 4; *4*, p. 6.
Ṣāḥib Gul Malik, narrator of tale *18*: p. 28.
Sarafrāz Khān: *7*, p. 12.
Sarkanai, village (now Raḥīmābād): *6*, p. 10.
Satan: *1*, p. 2.
Sayyid Nāzakai Maryam Bābā, saint (Nāzakai Bābā): *26*, p. 41.
Sayyidu Bābā, saint (Ṣāḥib Bābā): p. xiii; p. xv; *1*, pp. 1, 2; *2*, p. 4; *4*, p. 6.
Sayyidu Sharīf, town (Swāt): p. xv; *1*, pp. 1, 2; *2*, p. 4.
Sehwān Sharīf, town (Sind): *1*, p. 2.
Shāh Dhērī, village: *8*, p. 13.
Shahbāz Qalandar, saint: *1*, p. 2.
Shāmadār, merchant: *11*, p. 17.
Shamozai, area: *4*, p. 6.
Shāsha Balā: *4*, p. 6 n. 1; *15*, p. 22.
Shēr Ḥasan, narrator of tale *26*: p. 41.
Sind, region: *1*, p. 2.
sorcerer: *11*, p. 17.
sorceress: *10*, p. 15; *21*, p. 32.
Spīnzar, man: *20*, p. 31.
stone, magic: *21*, p. 32.
Sunai Malik, wrestler: *13*, p. 19.
Swāt (region): pp. xi, xv; *1*, p. 1; *2*, p. 4; *9*, p. 14; *10*, p. 15; *15*, p. 22; *19*, p. 30; *20*, p. 31; *21*, pp. 32, 33; *22*, p. 34; *23*, p. 36; *24*, pp. 38, 39; *25*, p. 40; and *passim*.
— Army: *24*, p. 39.
— Kōhistān: *5*, p. 9; *13*, p. 19; *15*, pp. 22, 23; *17*, p. 26.
—, Lower: *14*, p. 20.
—, —, Rāja of: *14*, p. 20.
—, people of: *16*, p. 24; *23*, p. 37.
— River: *5*, p. 8; *6*, p. 11; *10*, p. 15.
— —, dam on: *16*, p. 24.
—, Upper: *11*, p. 17; *14*, p. 20; *21*, p. 33.
—, —, Rāja of: *14*, p. 20.
—, Upper and Lower: *14*, p. 21.
—, —, Rāja of: *14*, p. 21.
— Valley, *21*, p. 33.
— — Southern: *5*, p. 8.
sword, magic: *21*, p. 32.

Tibet: p. xv; *21*, p. 32; *22*, p. 34.
Tōrewāl, village: *17*, p. 26.
Ṭoṭī, man: *6*, pp. 10, 11.
Tucci, Prof. G.: pp. xiii, xv.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

Uḍḍiyāna: p. xi.
Uḍigrām, castle of: p. xi; *5*, p. 8.
Upāla, Rāja: *16*, p. 24.
Ūshō, village (Kōhistān): *15*, pp. 22, 23.

Vizier: *14*, p. 20; *16*, p. 24.
—, Grand: *22*, p. 34; *24*, p. 38.

Wind-god: *19*, p. 29.
witch: *11*, p. 17.

Yakṣas: p. xi.

Zāṛa Kalai, village: *14*, p. 21.
ziyārat, funerary monument: *26*, p. 41 n. 2.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

LIST OF ILLUSTRATIONS

Photographs are by Miss F. Bonardi (FB), Prof. U. Scerrato (US), Dr G. Stacul (GS), Dr M. Taddei (MT) and Mr A. Vallazza (AV). They are filed in the archives of the National Museum of Oriental Art, Rome. The sketch map was drawn by Mr M. Fiorentini.

Pl. I — Fig. 1 – Sayyidu Sharīf. The mosque of Sayyidu Bābā on the left, Mingōra in the background (1967).
Neg. Nos. Dep. R 4922/8–9 (FB)

Pl. II — Fig. 2 – Sayyidu Sharīf. The *ziyārat* of Sayyidu Bābā in the court of the mosque (1967).
Neg. No. Dep. R 4709/12 (MT)

Pl. III — Fig. 3 – Sayyidu Sharīf. Mosque and *ziyārat* of Sayyidu Bābā (1967).
Neg. No. Dep. R 4806/9 (FB)

Pl. IV — Fig. 4 – Sayyidu Sharīf. Mosque of Sayyidu Bābā (1967).
Neg. No. Dep. R 4709/11 (MT)

Fig. 5 – Sayyidu Sharīf. *Ziyārat* of Sayyidu Bābā (1967).
Neg. No. Dep. R 4689/3 (MT)

Pl. V — Fig. 6 – Sayyidu Sharīf. Mosque of Sayyidu Bābā (1967).
Neg. No. Dep. R 4924/7 (FB)

Fig. 7 – Sayyidu Sharīf. Mosque and *ziyārat* of Sayyidu Bābā (1967).
Neg. No. Dep. R 4919/12 (FB)

Pl. VI — Fig. 8 – Sayyidu Sharīf. Door of the *ziyārat* of Sayyidu Bābā (1967).
Neg. No. Dep. R 4919/5 (FB)

Fig. 9 – Sayyidu Sharīf. Reading the Holy Books in the mosque of Sayyidu Bābā (1967).
Neg. No. Dep. R 4921/3 (FB)

Pl. VII — Fig. 10 – Sayyidu Sharīf. The *qibla* side of an old mosque, with wooden pillars and capitals (1959).
Neg. No. Dep. R 41/1 (US)

Fig. 11 – Khwāza Khēla. A *ḥujra* (1960).
Neg. No. Dep. L 713/26 (MT)

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

Pl. VIII Fig. 12 – Pācha. Banner with the name of Pīr Bābā preserved in the *ziyārat* of Pīr Bābā (1967).
Neg. No. Dep. R 4689/11 (MT)

Fig. 13 – Pācha. Hotels on the way to the mosque and *ziyārat* of Pīr Bābā; domes and minaret of the mosque in the background (1967).
Neg. No. Dep. R 4688/9 (MT)

Pl. IX Fig. 14 – Pācha. Minaret of the mosque of Pīr Bābā (1967).
Neg. No. Dep. R 4688/7 (MT)

Fig. 15 – Pācha. Mosque of Pīr Bābā (1967).
Neg. No. Dep. R 4692/1 (MT)

Pl. X Fig. 16 – Pācha. Gate of the mosque of Pīr Bābā (1967).
Neg. No. Dep. R 4688/5 (MT)

Pl. XI Fig. 17 – Pācha. *Ziyārat* of Pīr Bābā (1967).
Neg. No. Dep. R 4689/4 (MT)

Pl. XII Fig. 18 – Pācha. *Ziyārat* of Pīr Bābā (1967).
Neg. No. Dep. R 4689/7 (MT)

Fig. 19 – Pācha. Grave of Pīr Bābā (1967).
Neg. No. Dep. R 4689/9 (MT)

Pl. XIII Fig. 20 – Pācha. *Ziyārat* of Pīr Bābā (1967).
Neg. No. Dep. R 4689/12 (MT)

Fig. 21 – Pācha. Book-shelves in the *ziyārat* of Pīr Bābā (1967).
Neg. No. Dep. R 4689/5 (MT)

Pl. XIV Fig. 22 – Pār Ṛai (1967).
Neg. No. Dep. R 4932/8 (FB)

Fig. 23 – Pār Ṛai (1960).
Neg. No. Dep. L 732/17 (MT)

Pl. XV Fig. 24 – Uḍīgrām. Rāja Gīrā (1958).
Neg. Nos. Dep. CS. R 6110/10–11 (FB)

Pl. XVI Fig. 25 – Uḍīgrām. *Ziyārat* of the head of Pīr Khushḥāl Ghāzī (Jan. 1967).
Neg. No. Dep. R 4690/7 (MT)

Pl. XVII Fig. 26 – Uḍīgrām. Grave of the head of Pīr Khushḥāl Ghāzī (Jan. 1967).
Neg. No. Dep. R 4690/8 (MT)

Pl. XVIII Fig. 27 – Uḍīgrām. Grave of the head of Pīr Khushḥāl Ghāzī (Nov. 1967).
Neg. No. Dep. R 4925/3 (FB)

Fig. 28 – Uḍīgrām. Grave of the head of Pīr Khushḥāl Ghāzī (Nov. 1967).
Neg. No. Dep. R 4925/10 (FB)

Pl. XIX Fig. 29 – Uḍīgrām. *Ziyārat* of Pīr Khushḥāl Ghāzī (Jan. 1967).
Neg. No. Dep. R 4690/6 (MT)

Fig. 30 – Uḍīgrām. *Ziyārat* of Pīr Khushḥāl Ghāzī (Nov. 1967).
Neg. No. Dep. R 4928/2 (FB)

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

Pl. XX	Fig. 31 –	Uḍīgrām. Grave of Pīr Khushḥāl Ghāzī; at the bottom left, the grave of the Ghāzī's dog, or "companion" (*malgarai*) is visible (Nov. 1967). Neg. No. Dep. R 4926/11 (FB)
	Fig. 32 –	Uḍīgrām. Grave of Pīr Khushḥāl Ghāzī (Nov. 1967). Neg. No. Dep. R 4926/12 (FB)
Pl. XXI	Fig. 33 –	Uḍīgrām. *Ziyārat* of Pīr Khushḥāl Ghāzī (Jan. 1967). Neg. No. Dep. R 4690/4 (MT)
	Fig. 34 –	Uḍīgrām. *Ziyārat* of Pīr Khushḥāl Ghāzī (Nov. 1967). Neg. No. Dep. R 4918/12 (FB)
Pl. XXII	Fig. 35 –	Uḍīgrām. *Ziyārat* of Pīr Khushḥāl Ghāzī (Nov. 1967). Neg. No. Dep. R 4926/7 (FB)
	Fig. 36 –	Uḍīgrām. Offerings in the *ziyārat* of Pīr Khushḥāl Ghāzī (Nov. 1967). Neg. No. Dep. R 4926/3 (FB)
Pl. XXIII	Fig. 37 –	Uḍīgrām. A carved door in the *ziyārat* of Pīr Khushḥāl Ghāzī (Nov. 1967). Neg. No. Dep. R 4918/8 (FB)
	Fig. 38 –	Uḍīgrām. A detail of the door in fig. 37 (Nov. 1967). Neg. No. Dep. R 4918/7 (FB)
Pl. XXIV	Fig. 39 –	Dangrām. The Jāmbīl Valley on the left; the Mingōra–Jāmbīl road in the middle (1967). Neg. No. Dep. R 4930/8–11 (FB)
Pl. XXV	Fig. 40 –	Mingōra and its outskirts: a general view from Kāṭelai showing the confluence of the Sayyidu (on the right) and Jāmbīl Valleys into the Swāt Valley (on the left) (1967). Neg. Nos. Dep. R 4938/5–12 (FB)
Pl. XXVI	Fig. 41 –	Mingōra and the Sayyidu Valley; the Swāt Valley on the right, the Sayyidu Valley on the left (1967). Neg. Nos. Dep. R 4933/5–8 (FB)
Pl. XXVII	Fig. 42 –	Mingōra. Preparing *kabāb* in the bazaar (1967). Neg. No. Dep. R 4927/6 (FB)
	Fig. 43 –	Mingōra. A potter's shop (1964). Neg. No. Dep. R 4791/9 (FB)
Pl. XXVIII	Fig. 44 –	Gōgdara (1959). Neg. No. Dep. L 9/23 (MT)
	Fig. 45 –	Kokārai (1967). Neg. No. Dep. R 4931/4 (FB)
Pl. XXIX	Fig. 46 –	Barīkōṭ (1967). Neg. No. Dep. R 4688/12 (MT)

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

Pl. XXX — Fig. 47 – Baḥrein (1959).
Neg. No. Dep. L 10/27 (MT)

Fig. 48 – Baḥrein. Bridge on the Swāt River (1960).
Neg. No. Dep. L 455/32 (MT)

Pl. XXXI — Fig. 49 – Baḥrein. (1960).
Neg. No. Dep. R 4804/9 (FB)

Fig. 50 – Baḥrein. Waiting for the truck at the toll–bar (1964).
Neg. No. Dep. R 4803/2 (FB)

Pl. XXXII — Fig. 51 – Kālām. A *ziyārat* (1963).
Neg. No. Dep. CS. R 2816/3 (FB)

Fig. 52 – Kālām. A *ziyārat* (1963).
Neg. No. Dep. CS. R 2808/5 (FB)

Pl. XXXIII — Fig. 53 – Kālām. The mosque (1959).
Neg. No. Dep. L 44/10 (US)

Pl. XXXIV — Fig. 54 – Kālām. Mount Mankyal in the background (AV).
Neg. No. Dep. L 4332/26

Fig. 55 – Mount Īlam, seen from Bunir (1967).
Neg. No. Dep. CS. R 4845/3 (GS)

Pl. XXXV — Fig. 56 – Nuṣrat (1967).
Neg. No. Dep. R 4690/11 (MT)

Fig. 57 – The wood of Nāzakai Bābā seen from Nuṣrat (1967).
Neg. No. Dep. R 4693/12 (MT)

Pl. XXXVI — Fig. 58 – Nuṣrat. A *ḥujra* (1967).
Neg. No. Dep. R 4693/9 (MT)

Pl. XXXVII — Fig. 59 – *Ziyārat* of Nāzakai Bābā, near Nuṣrat (1967).
Neg. No. Dep. R 4693/6 (MT)

Fig. 60 – *Ziyārat* of Nāzakai Bābā, near Nuṣrat (1967).
Neg. No. Dep. R 4693/7 (MT)

Pl. XXXVIII — Fig. 61 – *Ziyārat* of Nāzakai Bābā, near Nuṣrat (1967).
Neg. No. Dep. R 4934/8 (FB)

Fig. 62 – The grave of Nāzakai Bābā, near Nuṣrat, and its keeper (*manjawar*) (1967).
Neg. No. Dep. R 4693/4 (MT)

Pl. XXXIX — Figs. 63, 64 – Paper manuscript containing the pedigree of Nāzakai Bābā; its owner is a descendant of the Saint who lives at Nuṣrat (1967).
Neg. Nos. Dep. R 4709/4–5 (MT)

Pl. XL — Fig. 65 – Tōkar–dara (Najigrām), near Barīkōṭ (1960).
Neg. No. Dep. L 710/2 (MT)

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

Pl. XLI

Fig. 66 – A village in Bunir (1960).
Neg. No. Dep. L 720/43 (MT)

Fig. 67 – Najīgrām, near Barīkōṭ (1960).
Neg. No. Dep. L 710/25 (MT)

Pl. XLII

Fig. 68 – The valley of Bunir seen from the Karākar Pass road (1960).
Neg. No. Dep. L 720/25 (MT)

Fig. 69 – The valley of the Gorband, in the Indus Kōhistān (1966).
Neg. No. Dep. CS. R 3609/9 (GS)

Pl. XLIII

Fig. 70 – Durushkhēla, in Upper Swāt (1967).
Neg. No. Dep. R 4685/8 (MT)

Pl. XLIV

Fig. 71 – Madyan. Shops and houses (1959).
Neg. No. Dep. R 40/8 (US)

Fig. 72 – Madyan. A house (1959).
Neg. No. Dep. L 10/23 (MT)

Pl. XLV

Fig. 73 – Madyan. Wooden roof and pillar in the mosque (1959).
Neg. No. Dep. R 38/3 (US)

Fig. 74 – Khwāza Khēla. Wooden decoration of a mosque (1961).
Neg. No. Dep. L 737/42 (MT)

Pl. XLVI

Fig. 75 – Durushkhēla (Upper Swāt). A mosque (1967).
Neg. No. Dep. R 4686/10 (MT)

Fig. 76 – Durushkhēla (Upper Swāt). *Miḥrāb* and *minbar* of the mosque of fig. 75; the door on the right leads into the winter mosque (1967).
Neg. No. Dep. R 4686/9 (MT)

Pl. XLVII

Fig. 77 – Uḍīgrām. A grave near the *ziyārat* of Pir Khushḥāl Ghāzī, decorated with flags (1967).
Neg. No. Dep. R 4928/3 (FB)

Fig. 78 – A grave in the wood of Nāzakai Bābā, near Nuṣrat, covered with pot sherds (1967).
Neg. No. Dep. R 4937/1 (FB)

Pl. XLVIII

Fig. 79 – Madyan. A cemetery with grave markers of wood and carved schist (1959).
Neg. No. Dep. L 1/27 (MT)

Fig. 80 – Kōṭanai (near Chārbāgh). Graves decorated with white pebbles and wooden markers (1959).
Neg. No. Dep. L 47/10 (US)

Pl. XLIX

Fig. 81 – Barīkōṭ. A grave (1959).
Neg. No. Dep. L 47/31 (US)

Fig. 82 – Kōṭanai (near Chārbāgh). A grave with carved stone markers (1960).
Neg. No. Dep. L 713/15 (MT)

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

Pl. L Fig. 83 – Hāji Bābā (Mingōra). A carved grave marker (1959).
Neg. No. Dep. L 5/5 (MT)

Fig. 84 – Kōṭanai (near Chārbāgh). Two wooden grave markers (1959).
Neg. No. Dep. L 47/8 (US)

Pl. LI Fig. 85 – Durūshkhēla (Upper Swāt). A wooden door, now in the Swat Museum (1967).
Neg. No. Dep. R 4686/6 (MT)

Pl. LII Fig. 86 – Baḥrein. A wooden window (1960).
Neg. No. Dep. L 731/44 (MT)

Fig. 87 – A wooden window (*tambagai*) from Baḥrein, now in the Swat Museum.
Neg. No. Dep. R 4731/9 (MT)

Pl. LIII Figs. 88, 89 – A chair (*takya katkai*) from Durushkhēla, now in the Swat Museum.
Neg. Nos. Dep. R 4721/2, 1 (MT)

Pl. LIV Figs. 90, 91 – A chair (*takya katkai*) from Durushkhēla, now in the Swat Museum.
Neg. Nos. Dep. R 4728/10, 9 (MT)

Pl. LV Figs. 92, 93 – A chair (*takya katkai*) from Durushkhēla, now in the Swat Museum.
Neg. Nos. Dep. R 4721/10, 9 (MT)

Pl. LVI Fig. 94 – A chair (*takya katkai*) from Durushkhēla, now in the Swat Museum.
Neg. No. Dep. R 4729/10 (MT)

Fig. 95 – A prayer seat (*takhta pōsh*) from Baḥrein, now in the Swat Museum.
Neg. No. Dep. R 4727/10 (MT)

Pl. LVII Fig. 96 – A cupboard (*taunṛai*) from Baḥrein, now in the Swat Museum.
Neg. No. Dep. R 4727/3 (MT)

Fig. 97 – A cupboard (*taunṛai*) from Baḥrein, now in the Swat Museum.
Neg. No. Dep. R 4727/12 (MT)

Pl. LVIII Fig. 98 – A fire-place (*nagharai*) at Baḥrein (1964).
Neg. No. Dep. L 4807/33 (FB)

Fig. 99 – A lamp-stand (*wor balawaṭ*) from Baḥrein, now in the Swat Museum.
Neg. No. Dep. R 4722/7 (MT)

Pl. LIX Figs. 100, 101 – Two lamp-stands (*wor balawaṭ*) from Baḥrein, now in the Swat Museum.
Neg. Nos. Dep. R 4722/9, 11 (MT)

Pl. LX Fig. 102 – A lamp-stand (*wor balawaṭ*) from Baḥrein, now in the Swat Museum.
Neg. No. Dep. R 4722/10 (MT)

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

PLATES

The photographs reproduced in the plates have been chosen in order to illustrate the sites mentioned in the text as well as to give the reader an idea of some aspects of Swāt folk-architecture and handicrafts.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

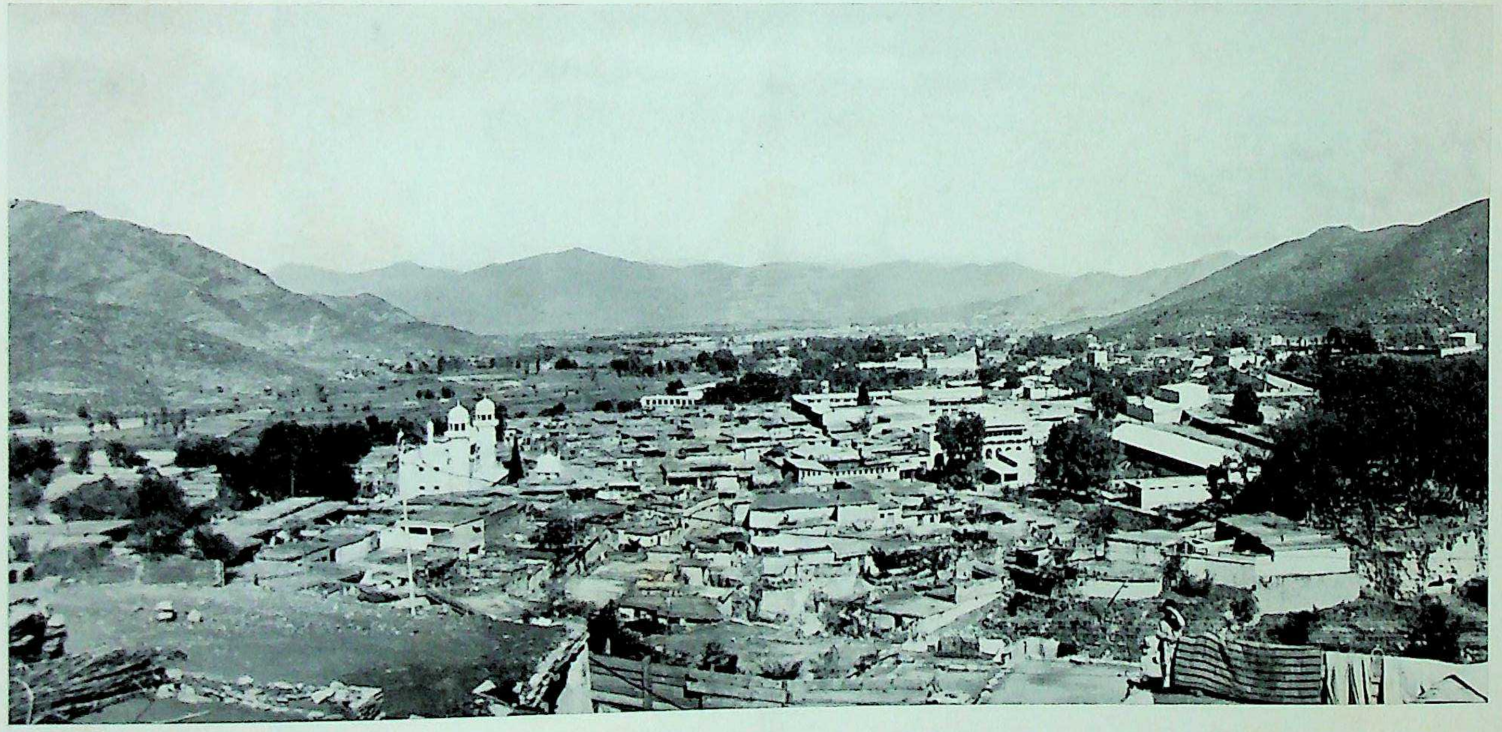

Fig. 1 – Sayyidu Sharīf. The mosque of Sayyidu Bābā on the left, Mingōra in the background.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

Fig. 2 – Sayyidu Sharīf. The *ziyārat* of Sayyidu Bābā in the court of the mosque.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

Fig. 3 – Sayyidu Sharīf. Mosque and *ziyārat* of Sayyidu Bābā.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

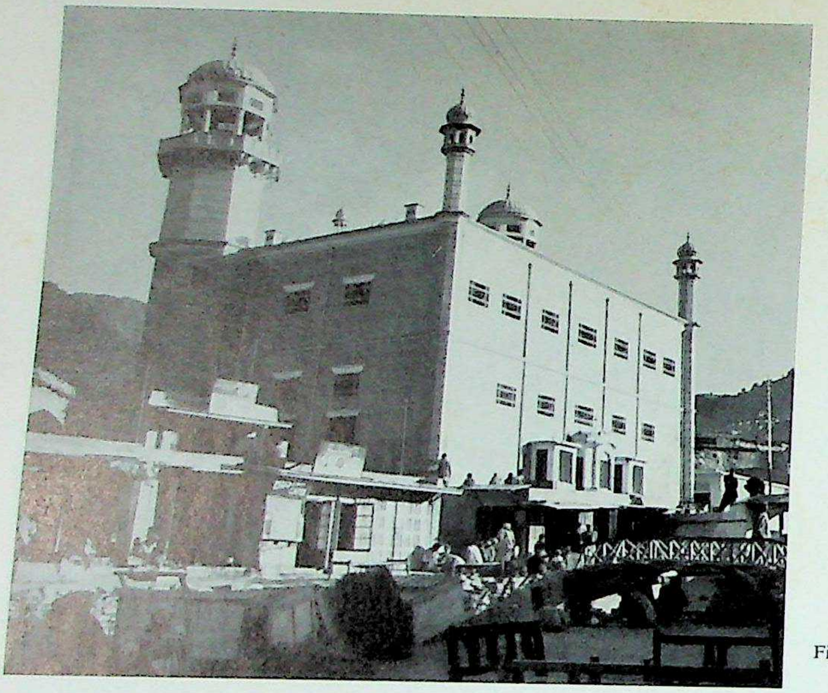

Fig. 4 – Sayyidu Sharīf. Mosque of Sayyidu Bābā.

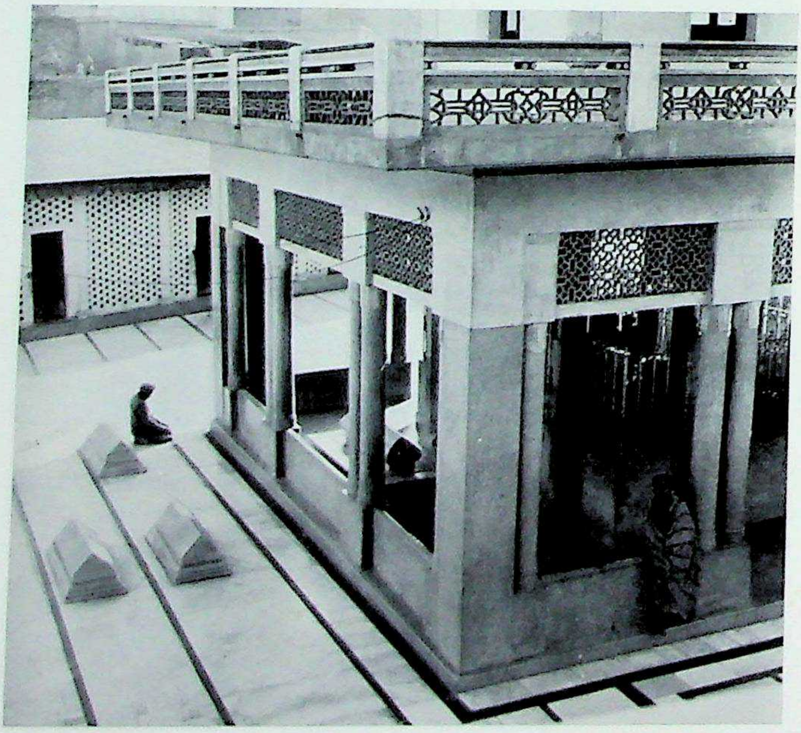

Fig. 5 – Sayyidu Sharīf. *Ziyārat* of Sayyidu Bābā.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

Fig. 6 – Sayyidu Sharīf. Mosque of Sayyidu Bābā.

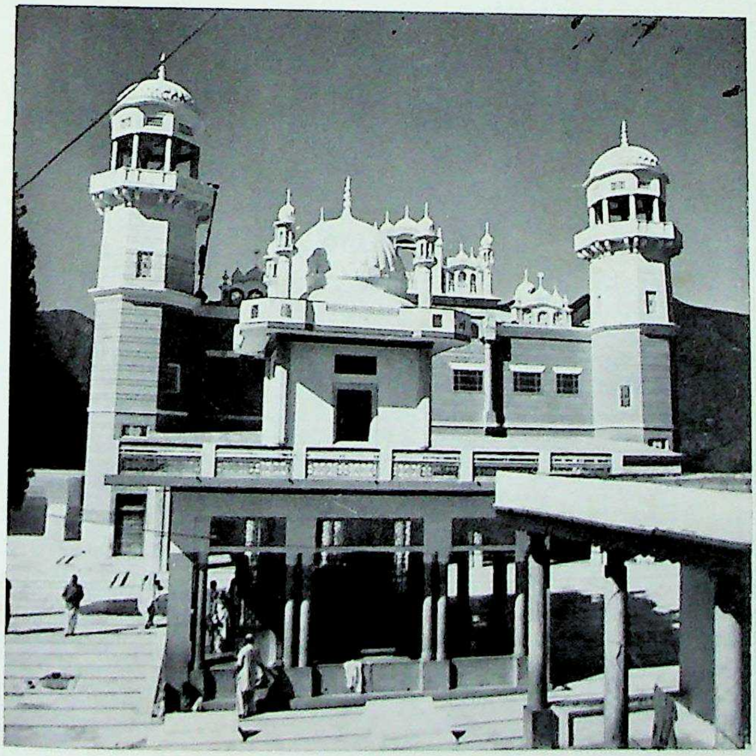

Fig. 7 – Sayyidu Sharīf. Mosque and *ziyārat* of Sayyidu Bābā.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

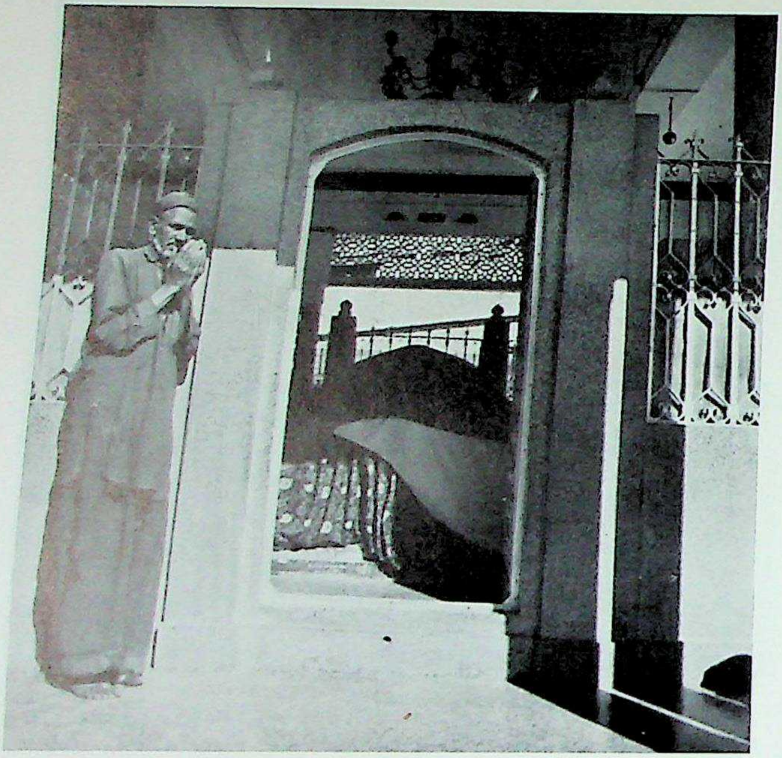

Fig. 8 – Sayyidu Sharīf. Door of the *ziyārat* of Sayyidu Bābā.

Fig. 9 – Sayyidu Sharīf. Reading the Holy Books in the mosque of Sayyidu Bābā.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

Fig. 10 – Sayyidu Sharif. The *qibla* side of an old mosque, with wooden pillars and capitals.

Fig. 11 – Khwāza Khēla. A *ḥujra*.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

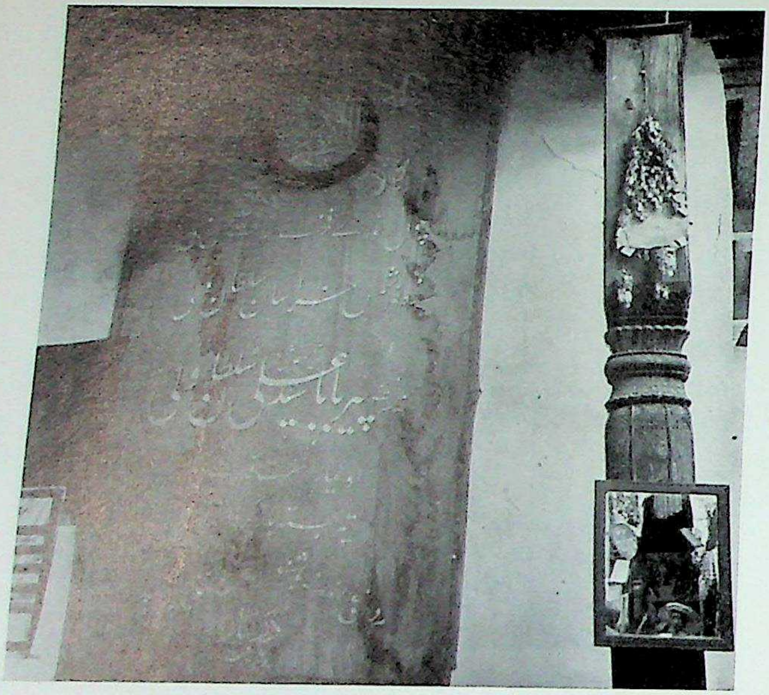

Fig. 12 – Pācha. Banner with the name of Pīr Bābā preserved in the *ziyārat* of Pīr Bābā.

Fig. 13 – Pācha. Hotels on the way to the mosque and *ziyārat* of Pīr Bābā; domes and minaret of the mosque in the background.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

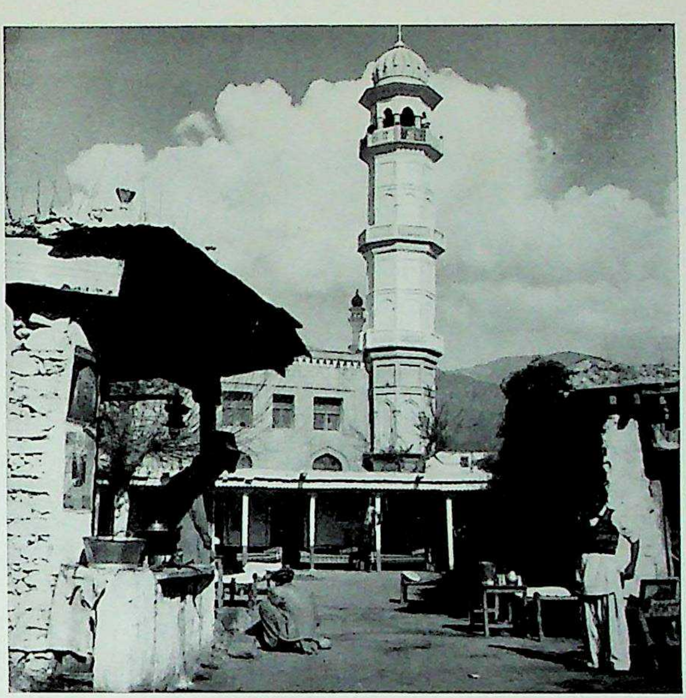

Fig. 14 – Pācha. Minaret of the mosque of Pīr Bābā.

Fig. 15 – Pācha. Mosque of Pīr Bābā.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

Fig. 16 – Pācha. Gate of the mosque of Pīr Bābā.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

Fig. 17 – Pācha. *Ziyārat* of Pīr Bābā.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

Fig. 18 – Pācha. *Ziyārat* of Pīr Bābā.

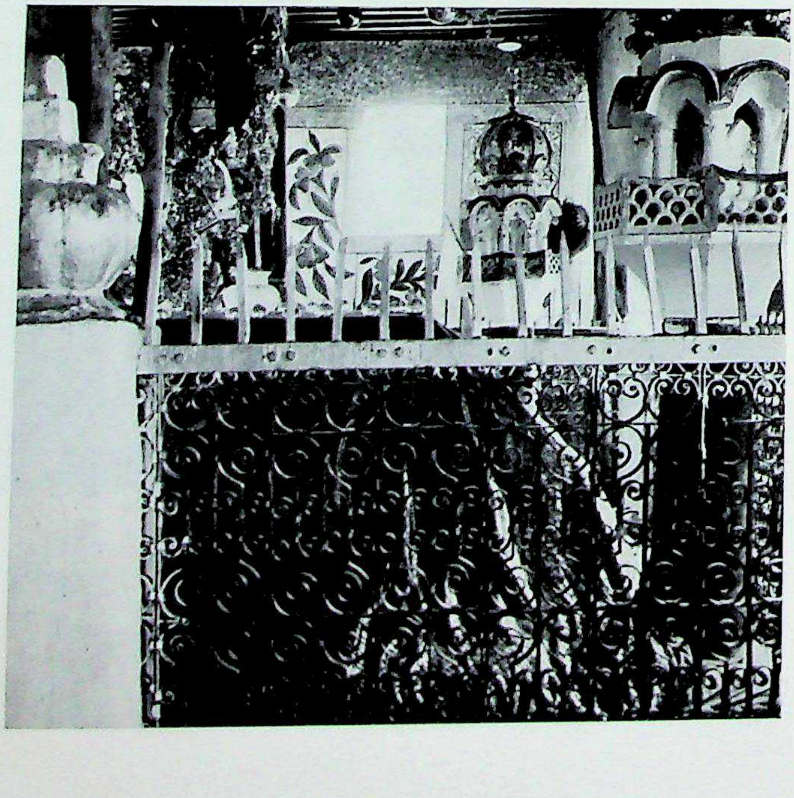

Fig. 19 – Pācha. Grave of Pīr Bābā.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

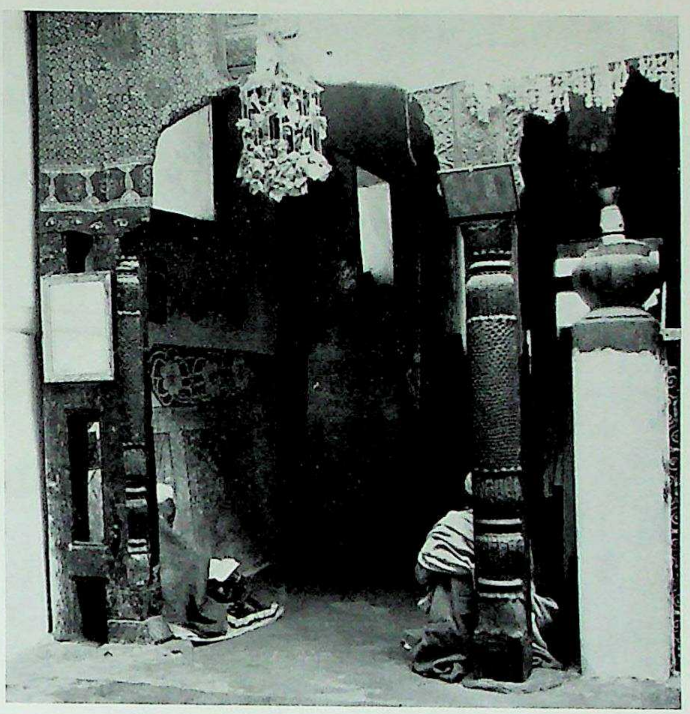

Fig. 20 – Pācha. *Ziyārat* of Pīr Bābā.

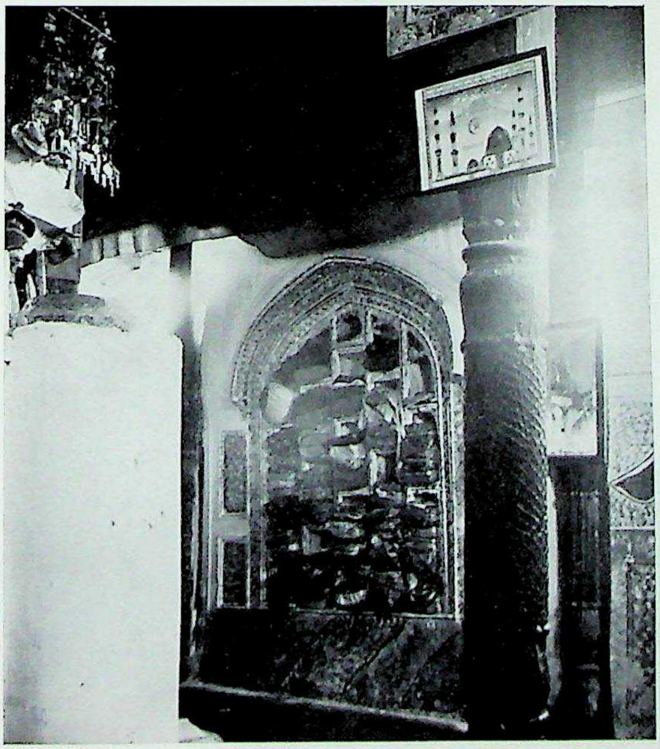

Fig. 21 – Pācha. Book-shelves in the *ziyārat* of Pīr Bābā.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

Fig. 22 – Pār Ṛai.

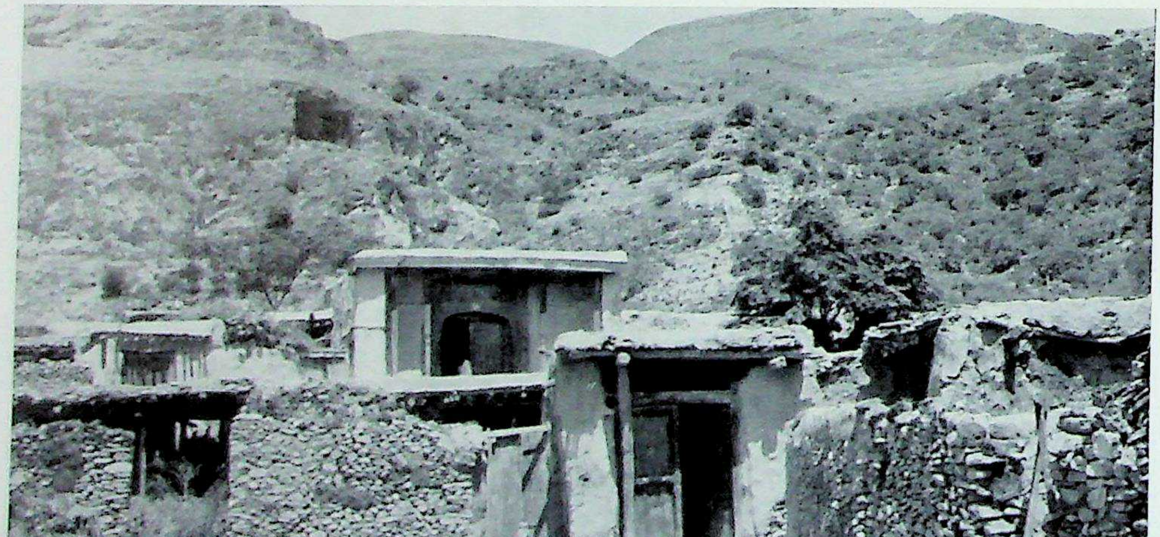

Fig. 23 – Pār Ṛai.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

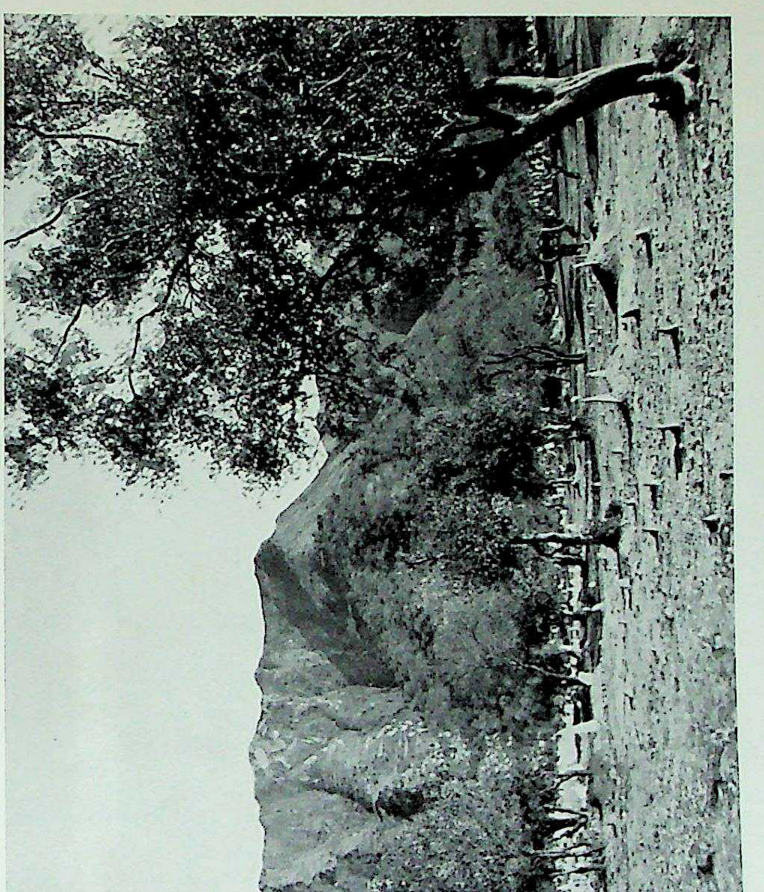

Fig. 24 – Uḍigrām. Rāja Girā.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

Fig. 25 – Uḍīgrām. *Ziyārat* of the head of Pīr Khushḥāl Ghāzī.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

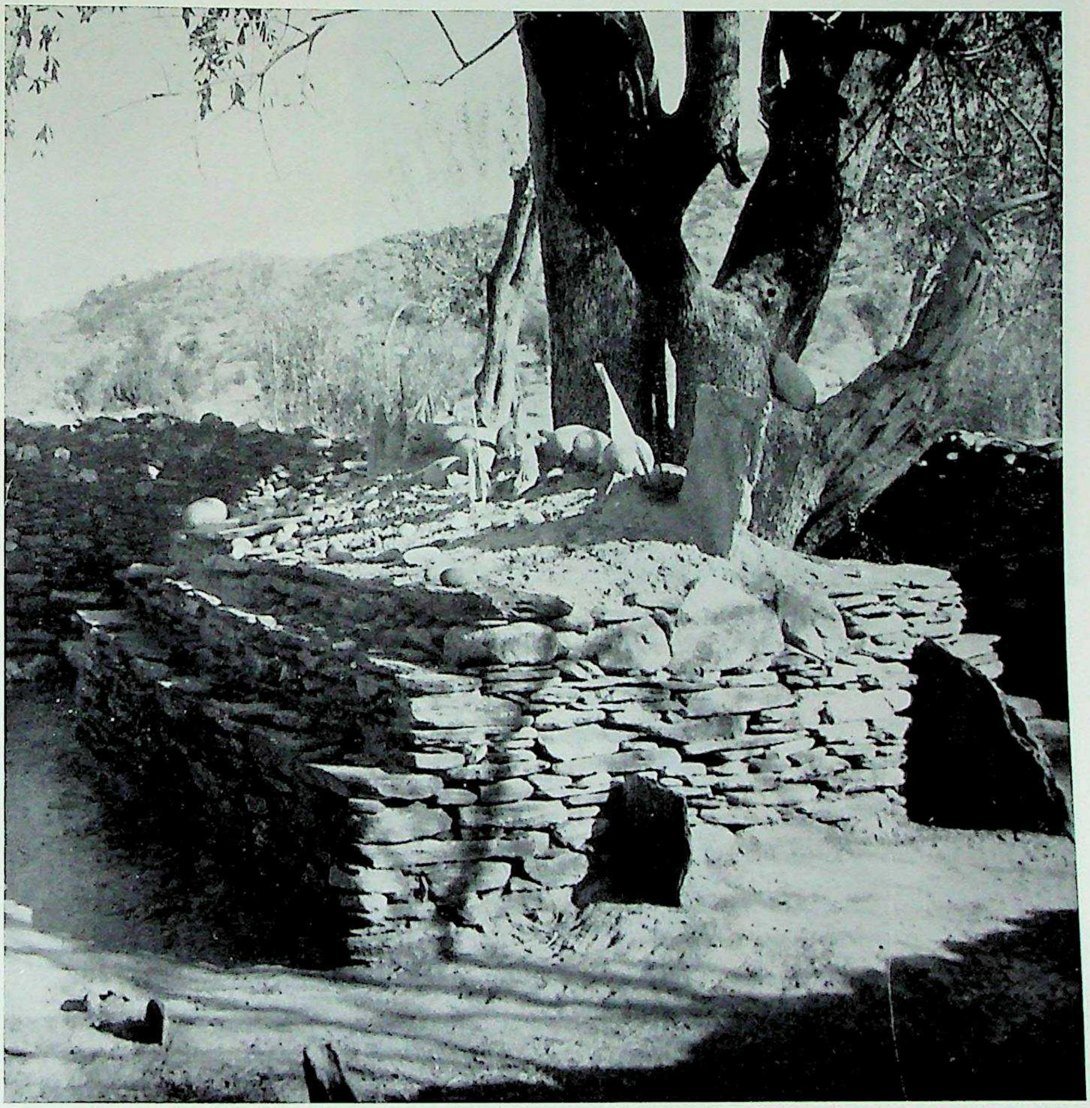

Fig. 26 – Uḍīgrām. Grave of the head of Pīr Khushḥāl Ghāzī.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

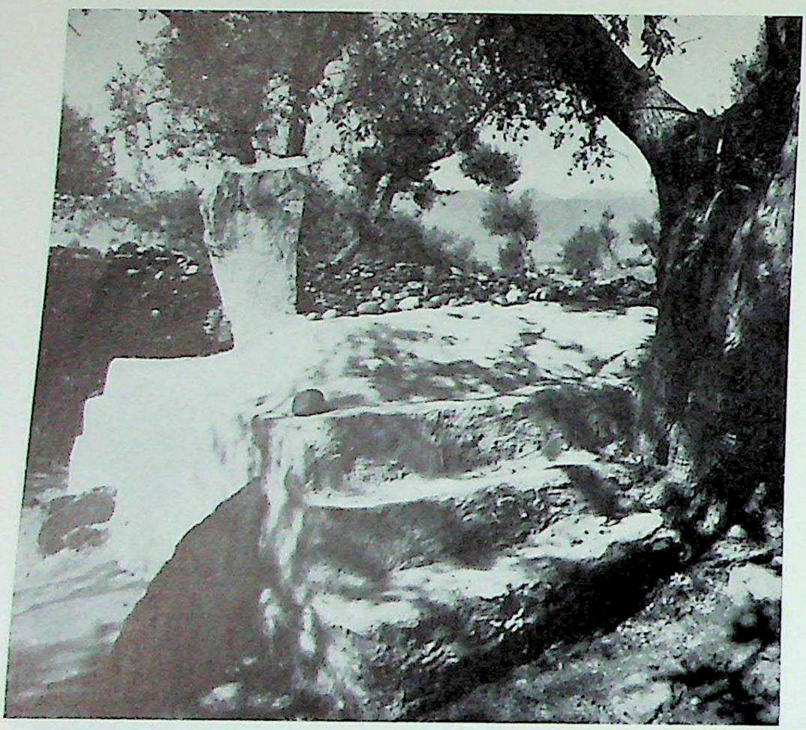

Fig. 27 – Uḍīgrām. Grave of the head of Pīr Khushḥāl Ghāzī.

Fig. 28 – Uḍīgrām. Grave of the head of Pīr Khushḥāl Ghāzī.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

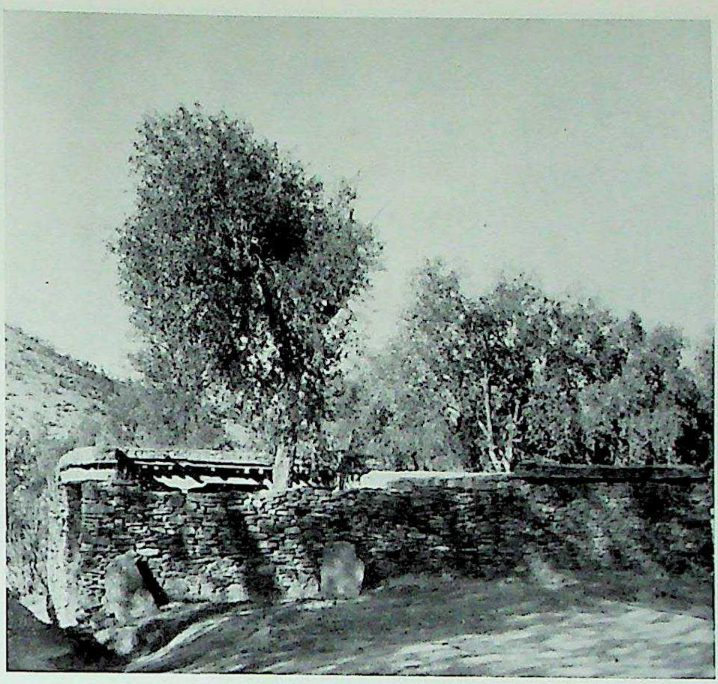

Fig. 29 – Uḍīgrām. *Ziyārat* of Pīr Khu-shḥāl Ghāzī.

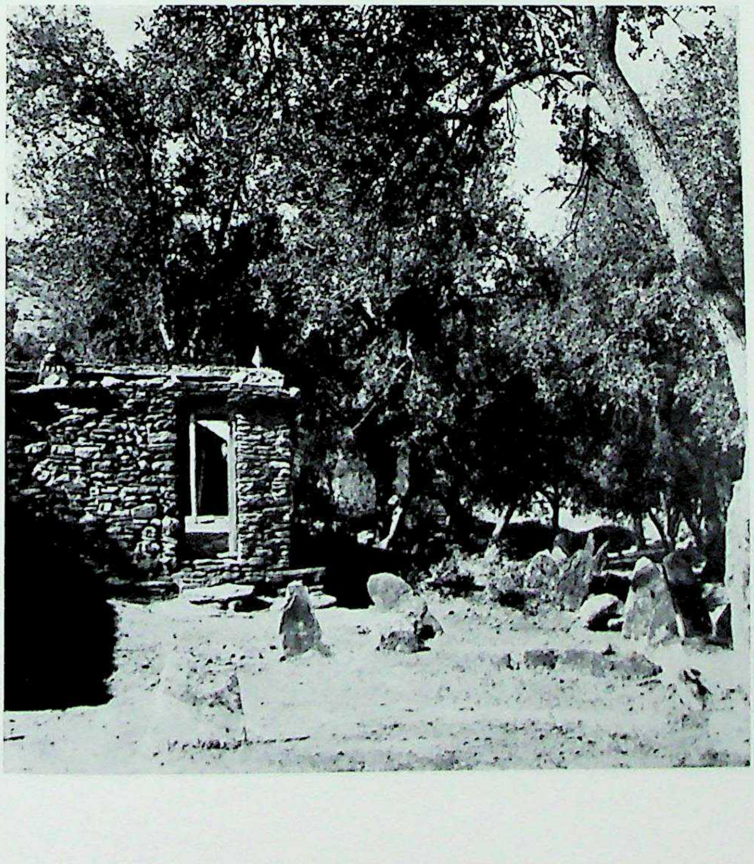

Fig. 30 – Uḍīgrām. *Ziyārat* of Pīr Khu-shḥāl Ghāzī.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

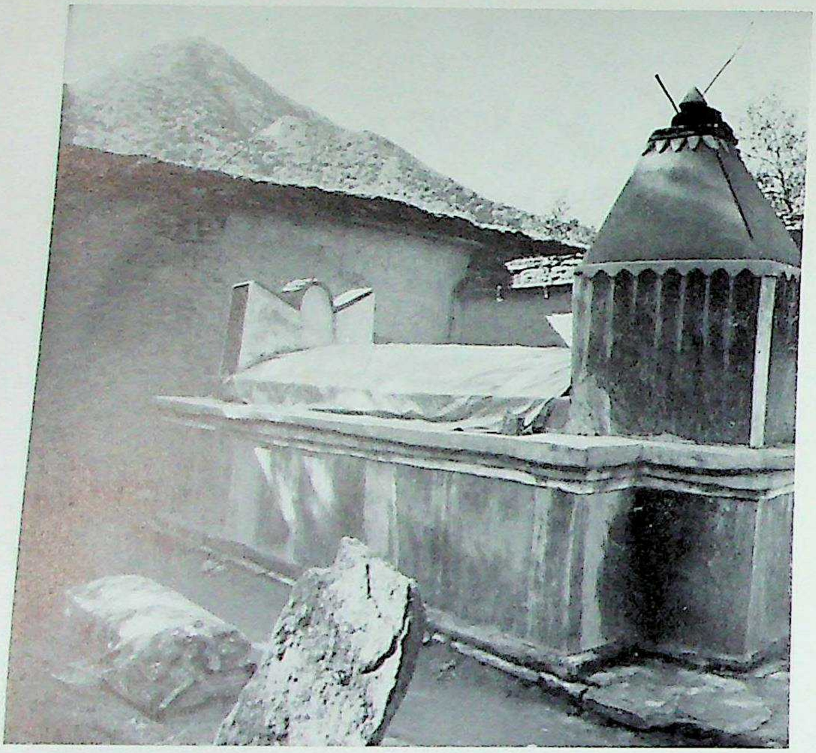

Fig. 31 – Uḍīgrām. Grave of Pīr Khushḥāl Ghāzī; at the bottom left, the grave of the Ghāzī's dog, or "companion" (*malgarai*) is visible.

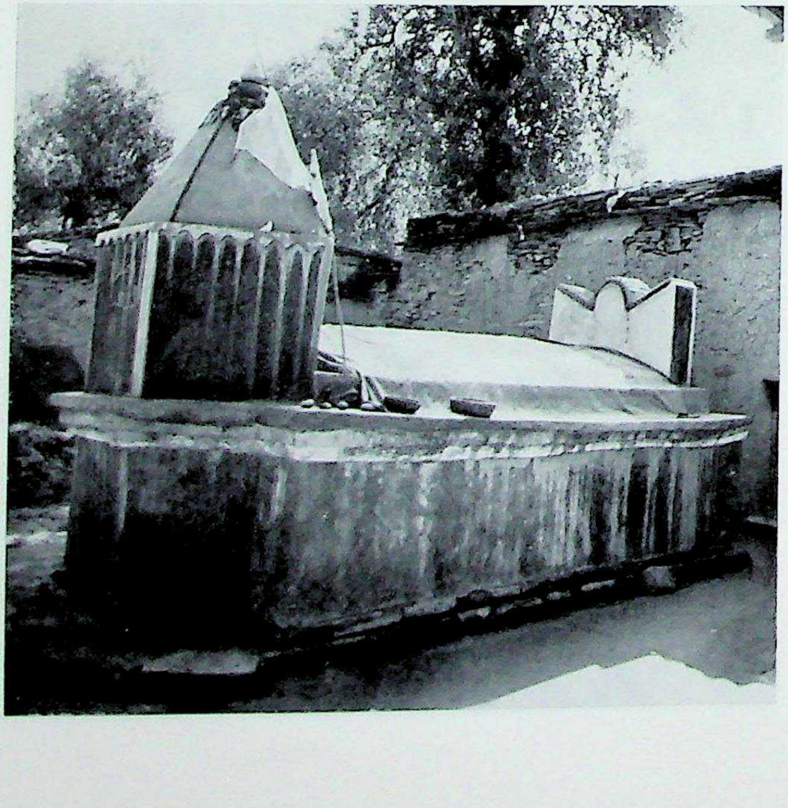

Fig. 32 – Uḍīgrām. Grave of Pīr Khushḥāl Ghāzī.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

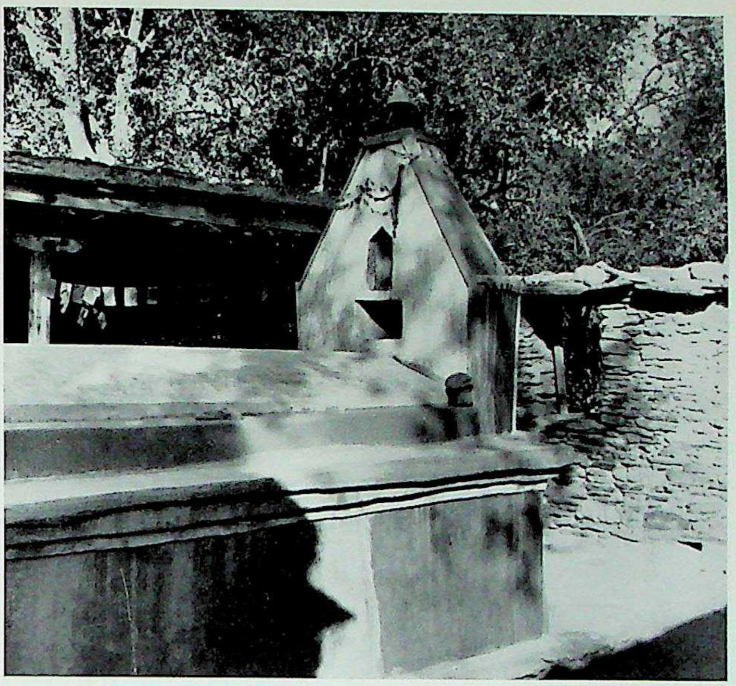

Fig. 33 – Uḍīgrām. *Ziyārat* of Pīr Khu-shḥāl Ghāzī.

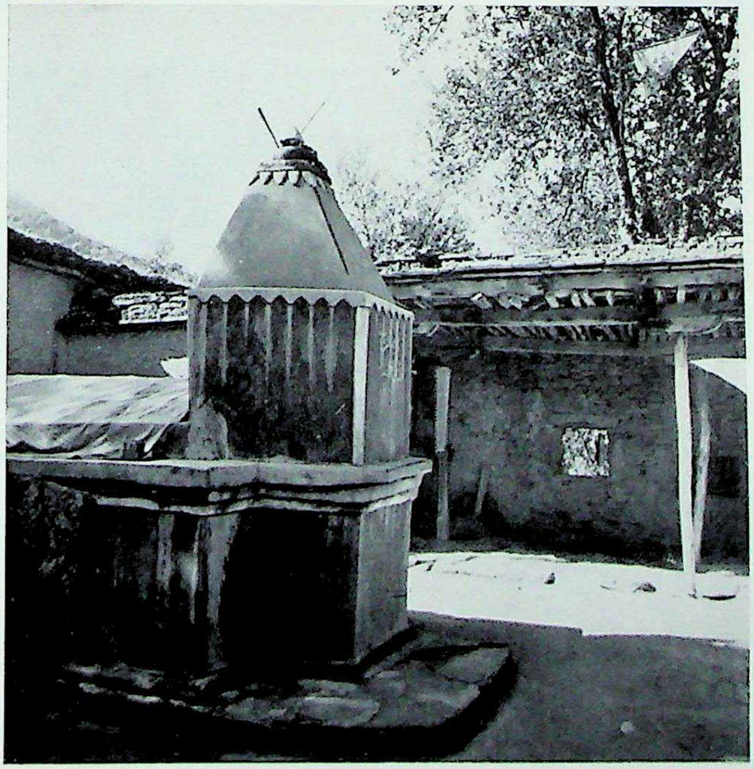

Fig. 34 – Uḍīgrām. *Ziyārat* of Pīr Khu-shḥāl Ghāzī.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

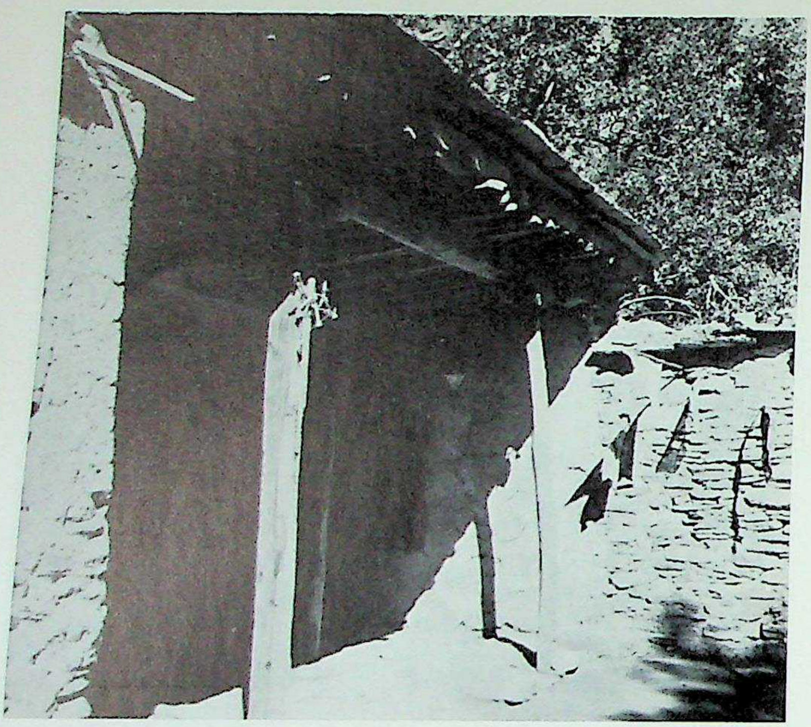

Fig. 35 – Uḍīgrām. *Ziyārat* of Pīr Khushḥāl Ghāzī.

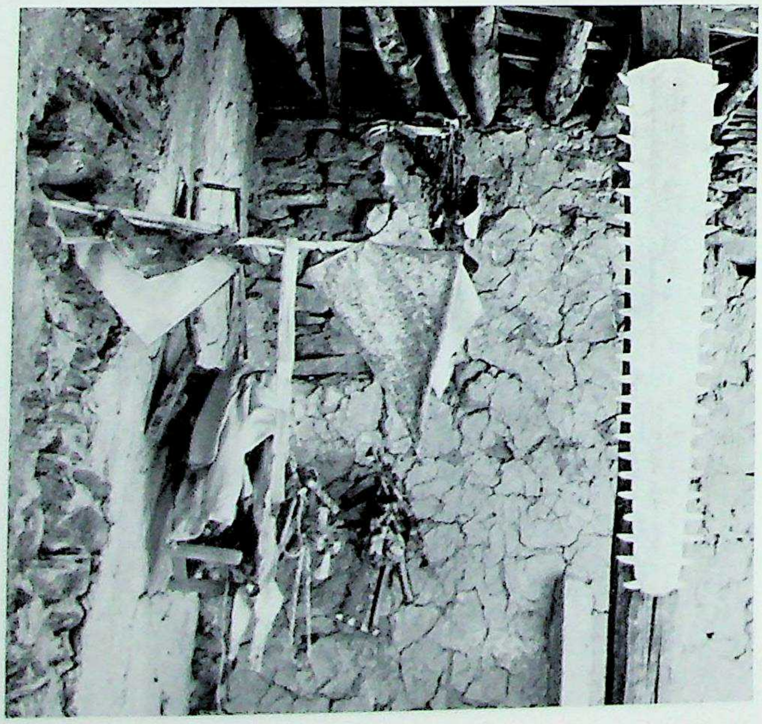

Fig. 36 – Uḍīgrām. Offerings in the *ziyārat* of Pīr Khushḥāl Ghāzī.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

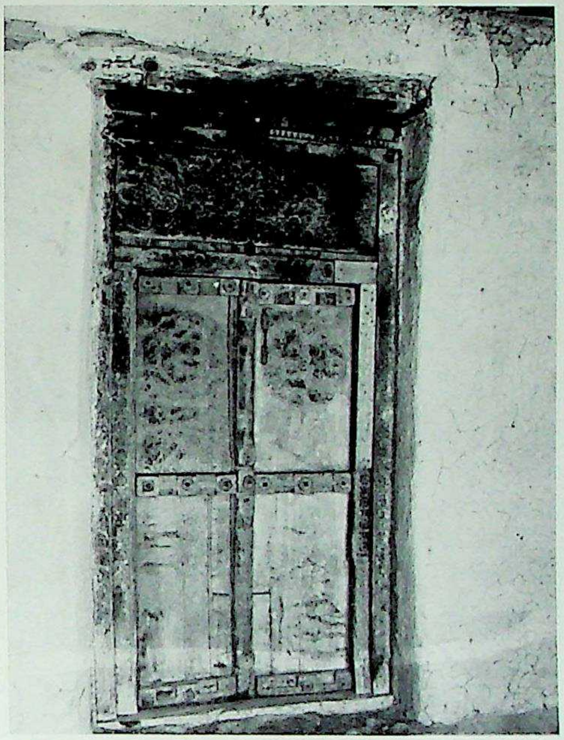

Fig. 37 – Uḍīgrām. A carved door in the *ziyārat* of Pīr Khushḥāl Ghāzī.

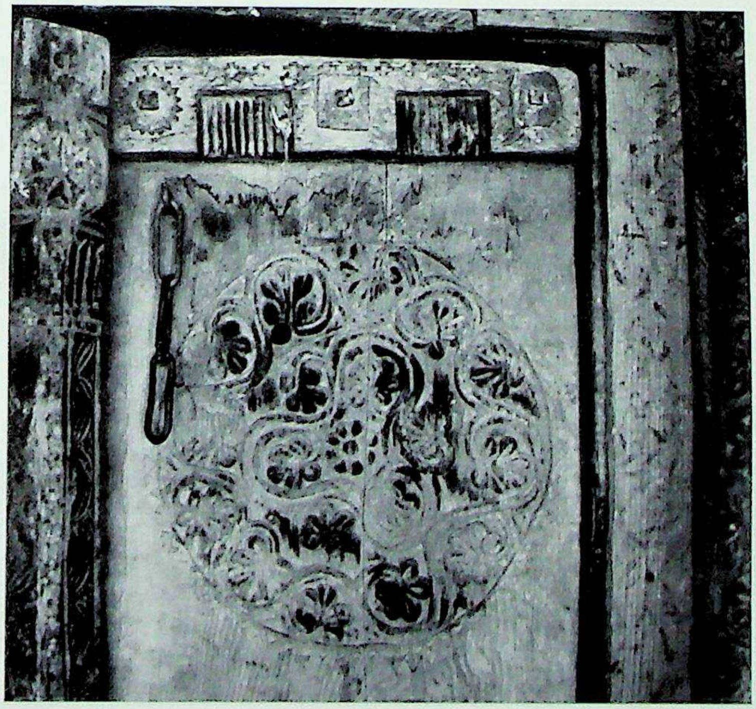

Fig. 38 – Uḍigrām. A detail of the door in fig. 37.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

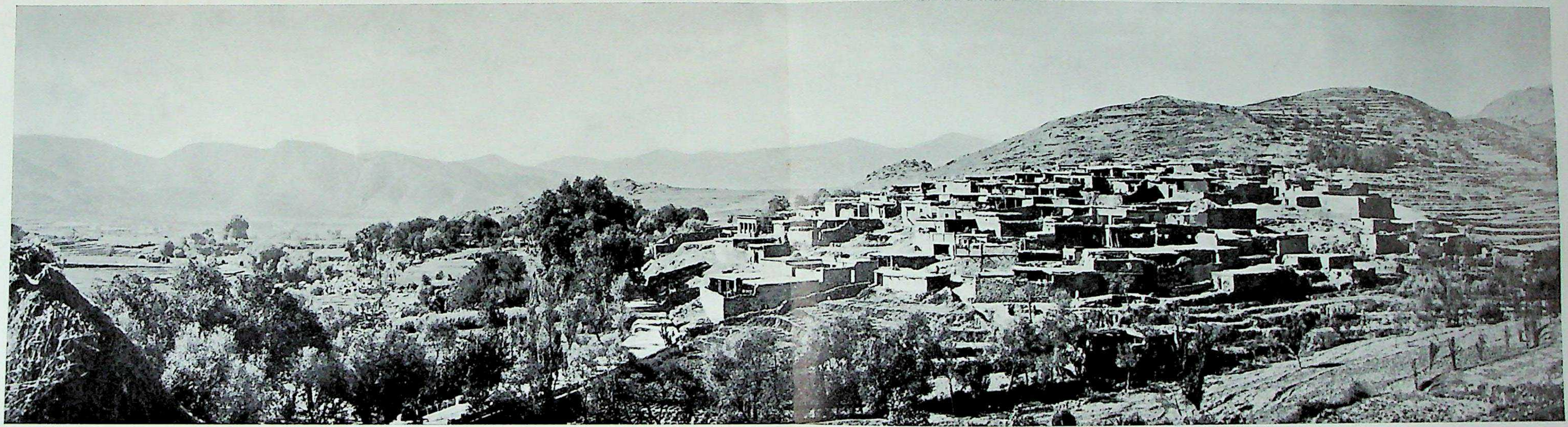

Fig. 39 – Dangrām. The Jāmbīl Valley on the left; the Mingōra–Jāmbīl road in the middle.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

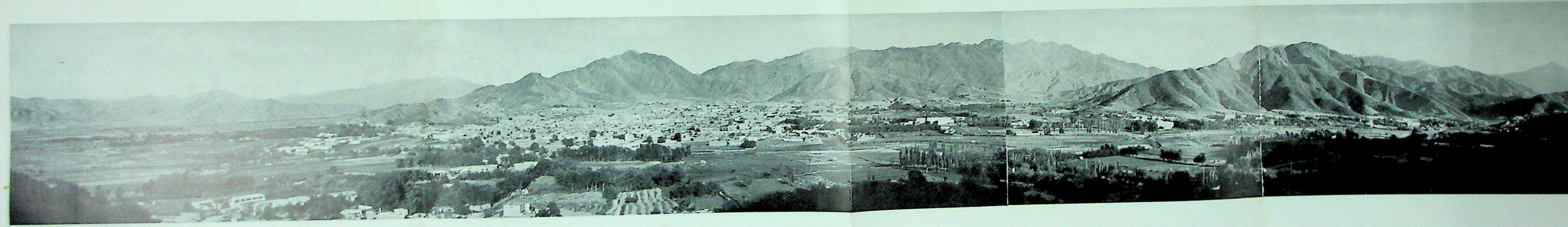

Fig. 40 Mingōra and its outskirts: a general view from Kāṭelai showing the confluence of the Sayyidu (on the right) and Jāmbil Valleys into the Swāt Valley (on the left).

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

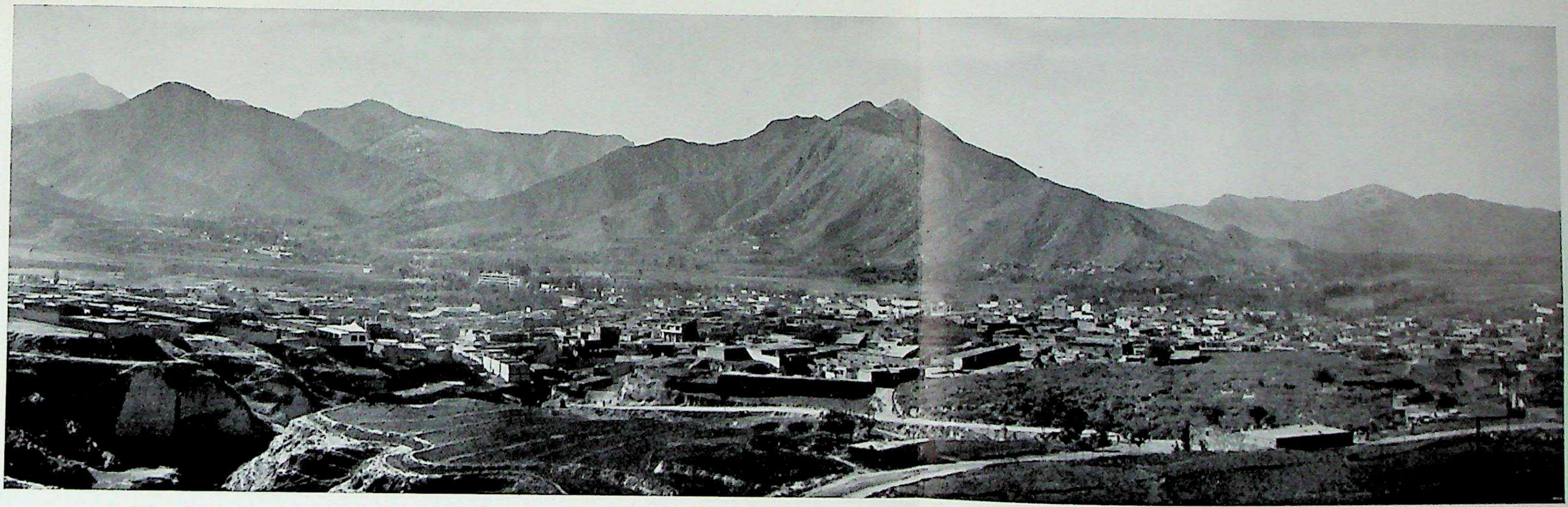

Fig. 41 – Mingōra and the Sayyidu Valley; the Swāt Valley on the right, the Sayyidu Valley on the left.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

Fig. 42 – Mingōra. Preparing *kabāb* in the bazaar.

Fig. 43 – Mingōra. A potter's shop.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

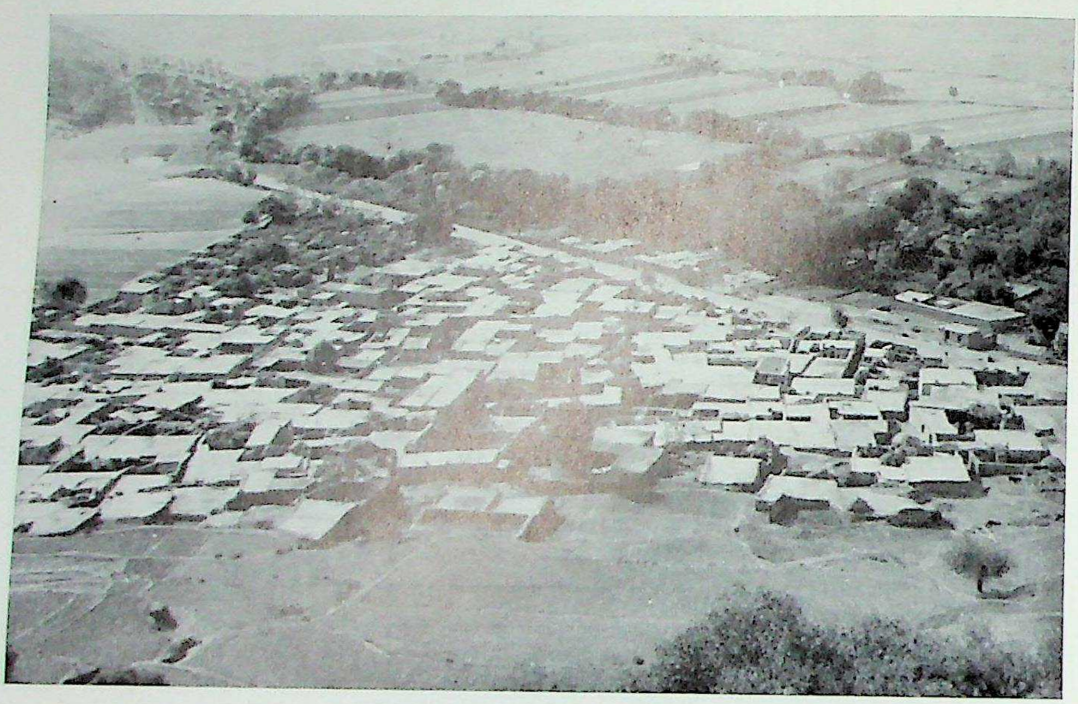

Fig. 44 – Gōgdara.

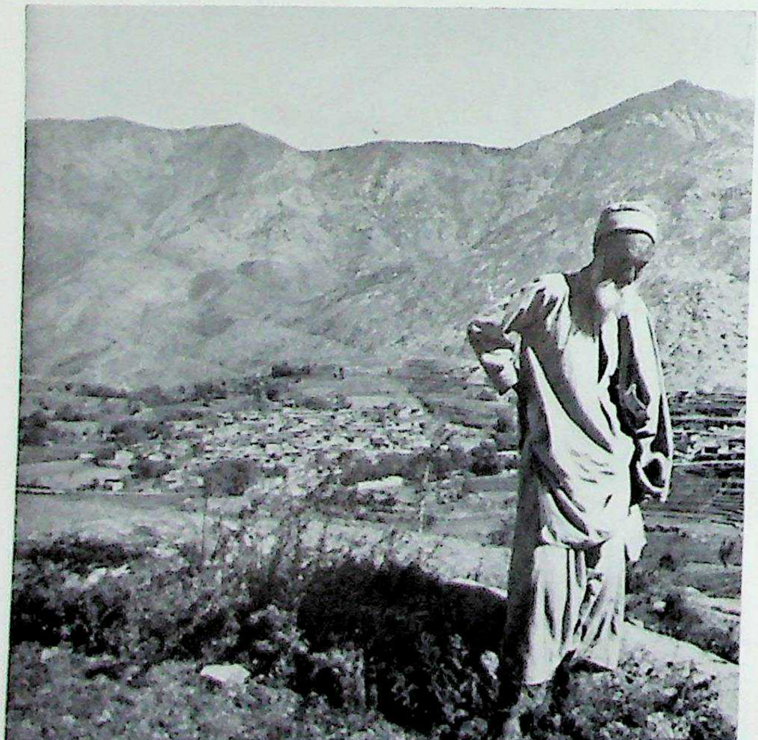

Fig. 45 – Kokārai.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

Fig. 46 – Barīkōṭ.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

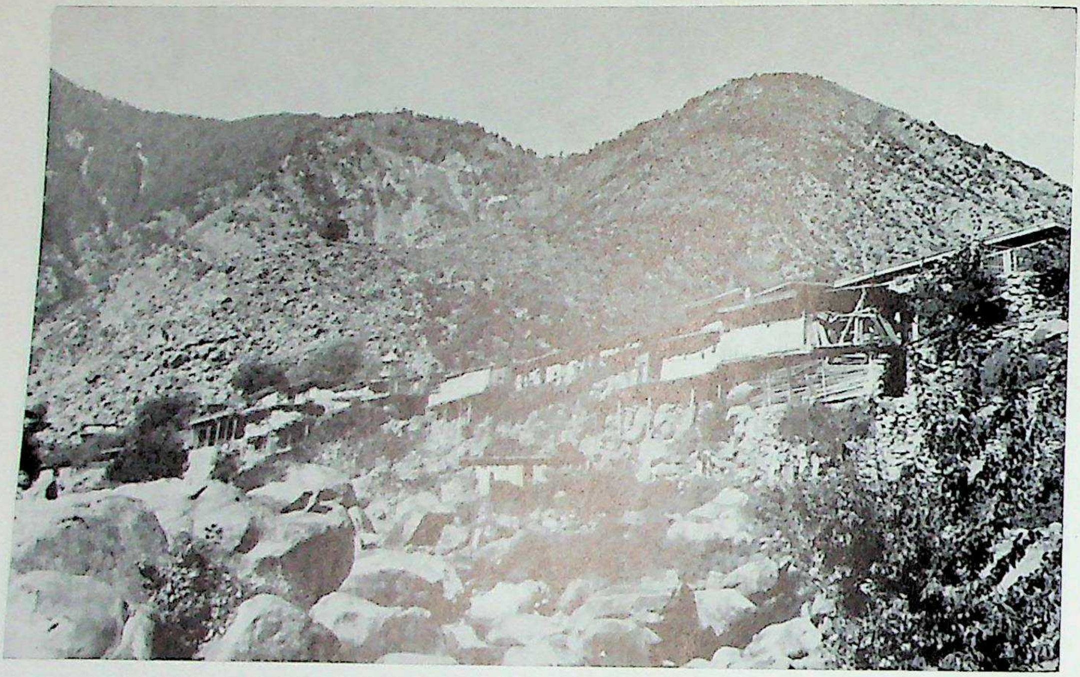

Fig. 47 - Baḥrein.

Fig. 48 - Baḥrein. Bridge on the Swāt River.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

Fig. 49 – Baḥrein.

Fig. 50 – Baḥrein. Waiting for the truck at the toll-bar.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

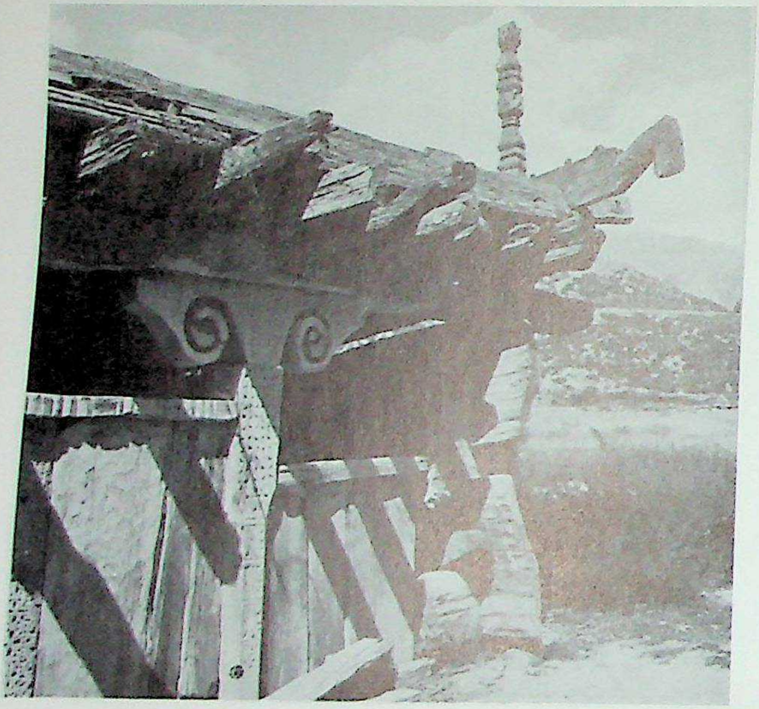

Fig. 51 – Kālām. A *ziyārat*.

Fig. 25 – Kālām. A *ziyārat*.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

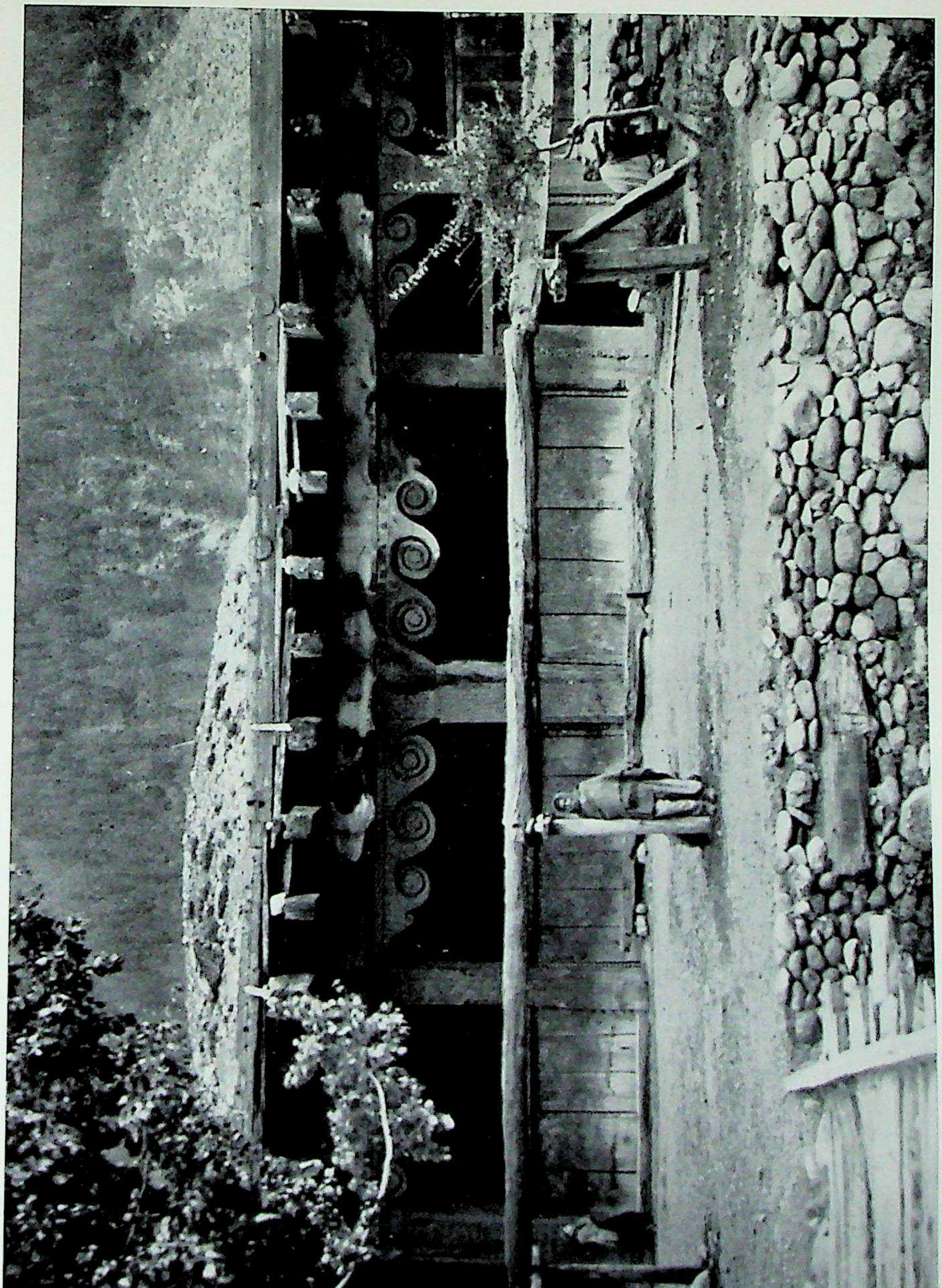

Fig. 53 – Kālām. The mosque.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

Fig. 55 – Mount Ilam, seen from Bunir.

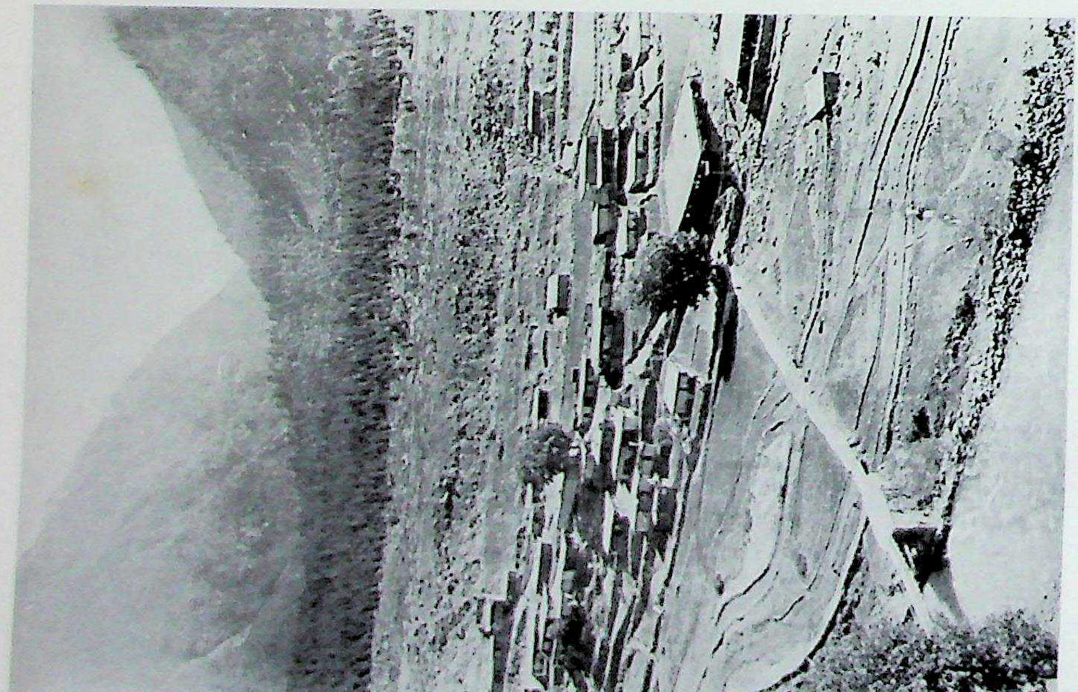

Fig. 54 – Kālām. Mount Mankyal in the background.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

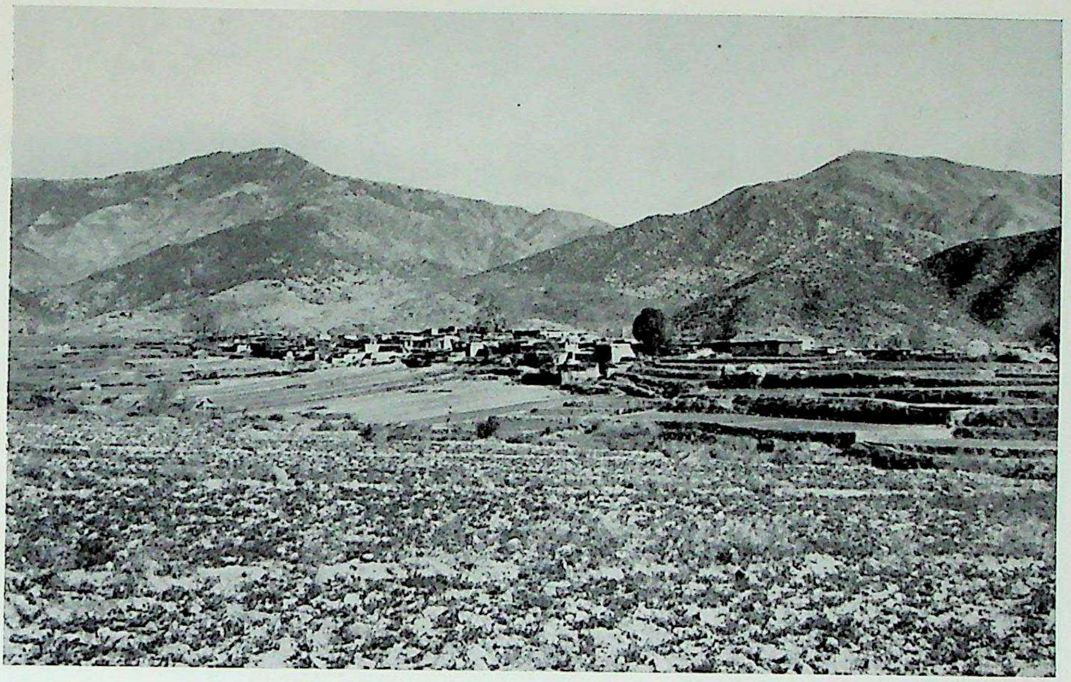

Fig. 56 – Nuṣrat.

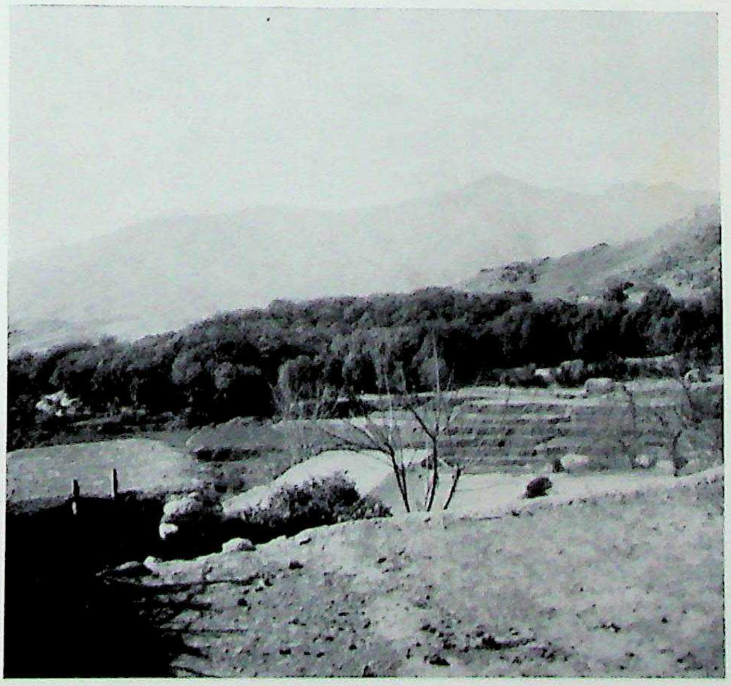

Fig. 57 – The wood of Nāzakai Bābā seen from Nuṣrat.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

Fig. 58 – Nuṣrat. A *ḥujra*.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

Fig. 59 – *Ziyārat* of Nāzakai Bābā, near Nuṣrat.

Fig. 60 – *Ziyārat* of Nāzakai Bābā, near Nuṣrat.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

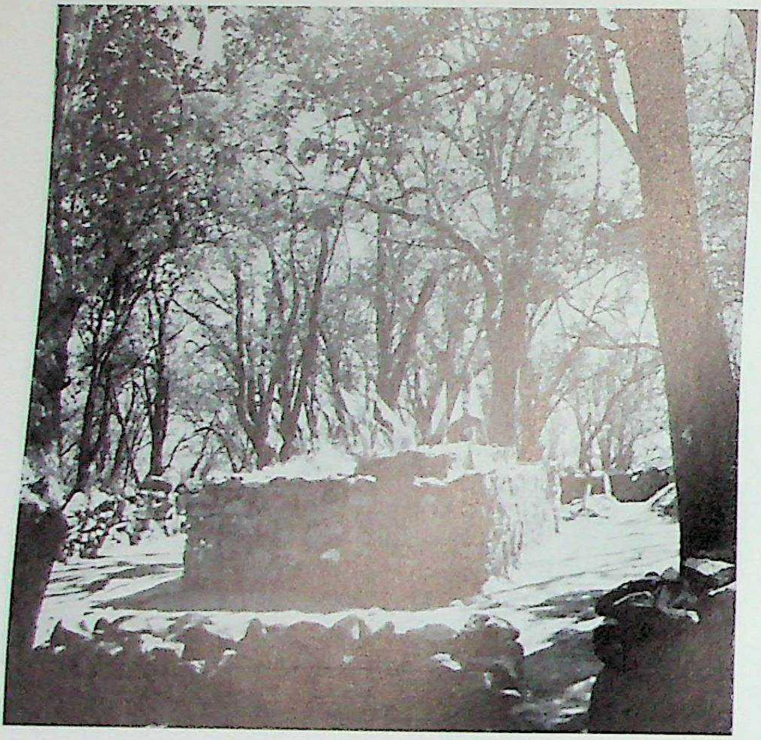

Fig. 61 – *Ziyārat* of Nāzakai Bābā, near Nuṣrat.

Fig. 62 – The grave of Nāzakai Bābā, near Nuṣrat, and its keeper (*manjawar*).

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

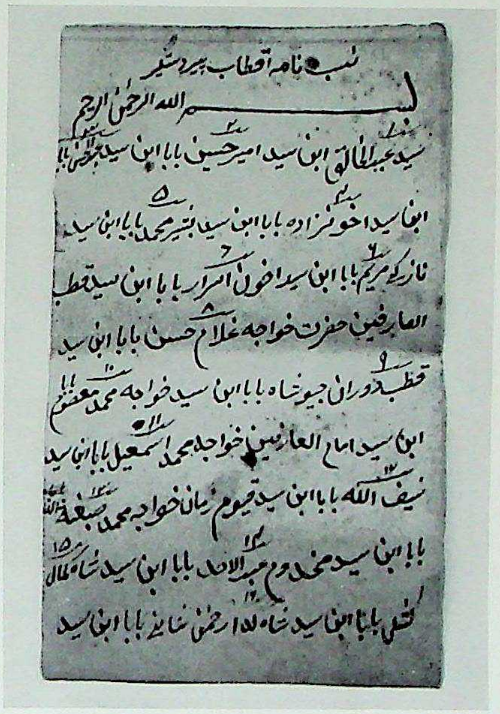

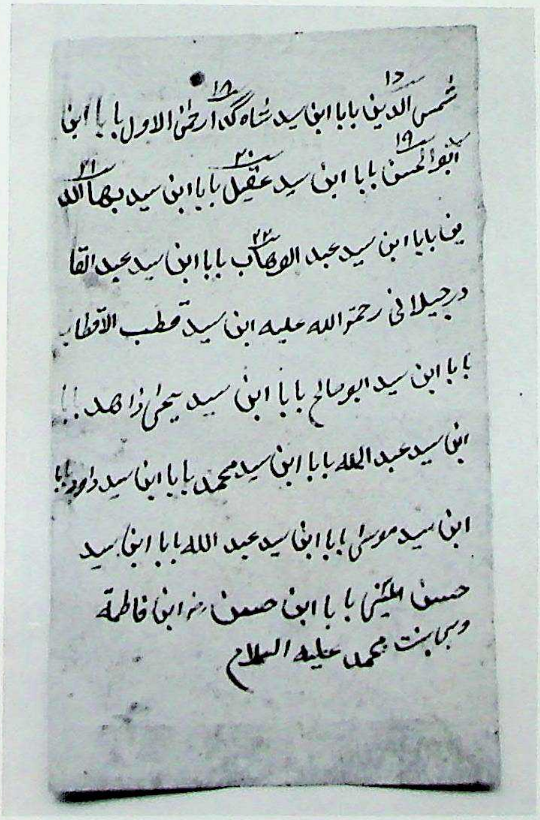

Figs. 63, 64 – Paper manuscript containing the pedigree of Nāzakai Bābā; its owner is a descendant of the Saint who lives at Nuṣrat.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

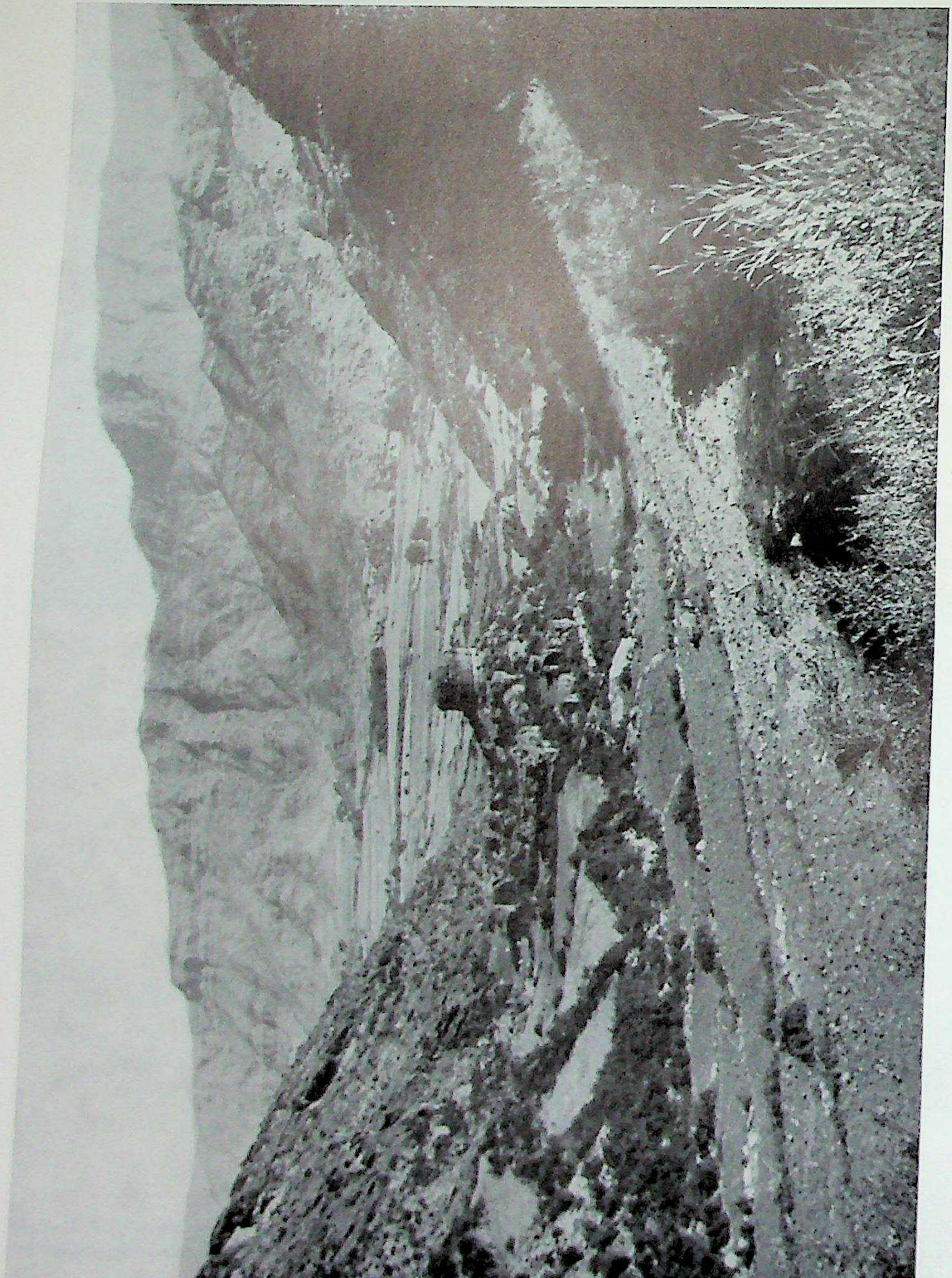

Fig. 65 – Tōkar-dara (Najīgrām), near Barīkōṭ.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

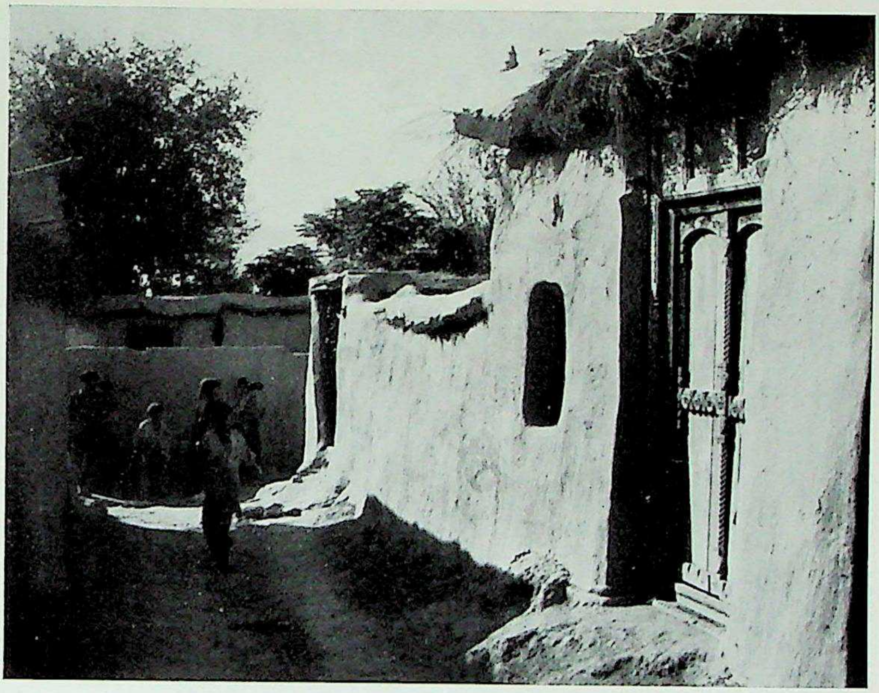

Fig. 66 –
A village in Bunir.

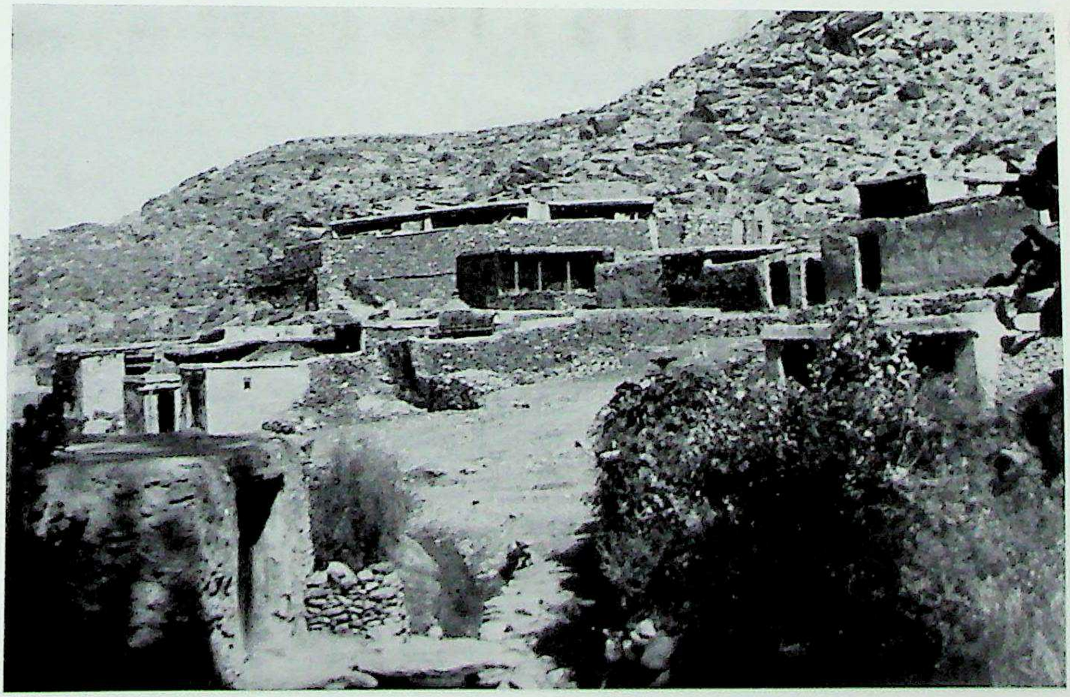

Fig. 67 – Najigrām, near Barīkōṭ.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

Fig. 68 – The valley of Bunir seen from the Karākar Pass road.

Fig. 69 – The valley of the Gorband, in the Indus Kōhistān.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

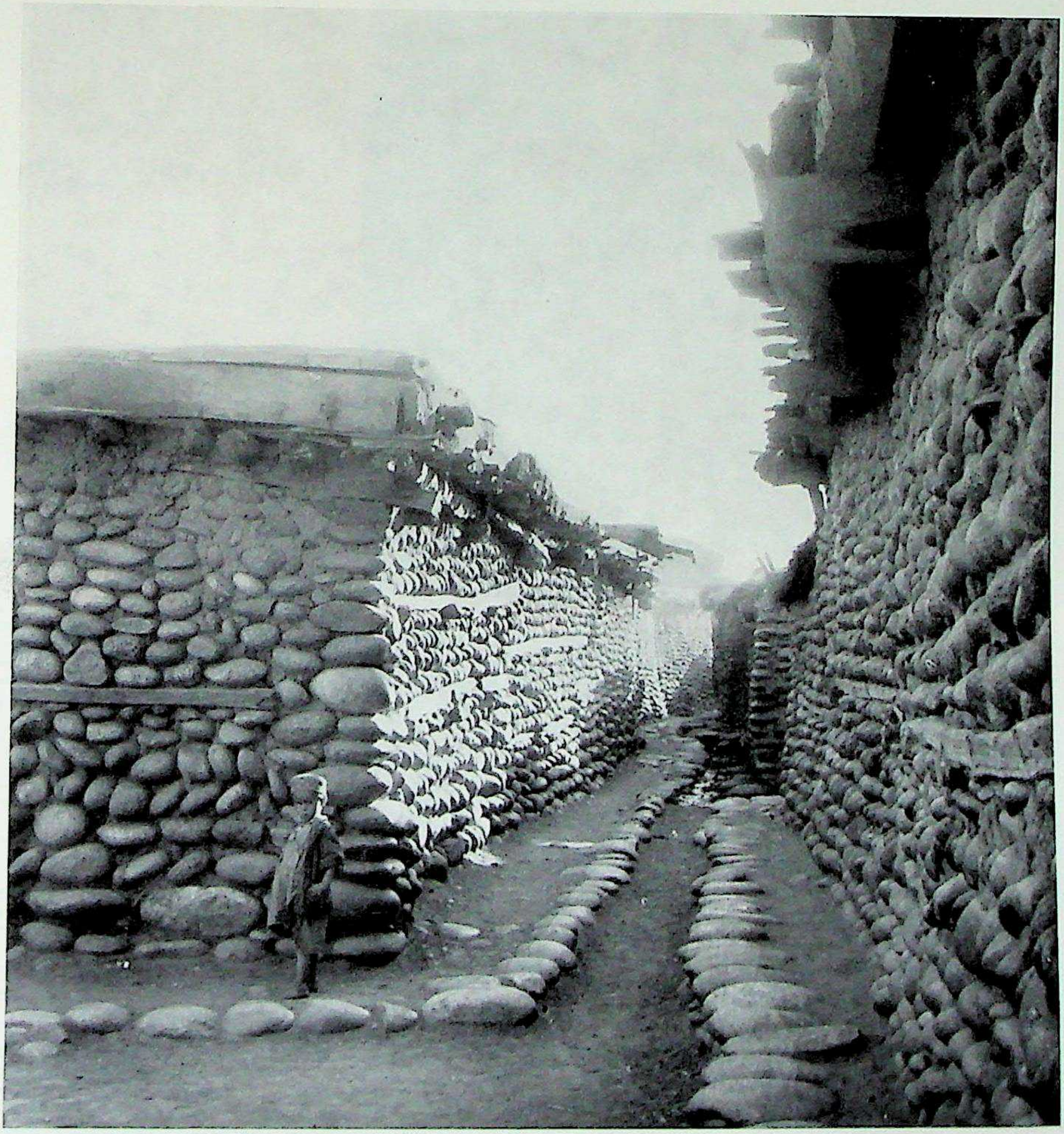

Fig. 70 – Durushkhēla, in Upper Swāt.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

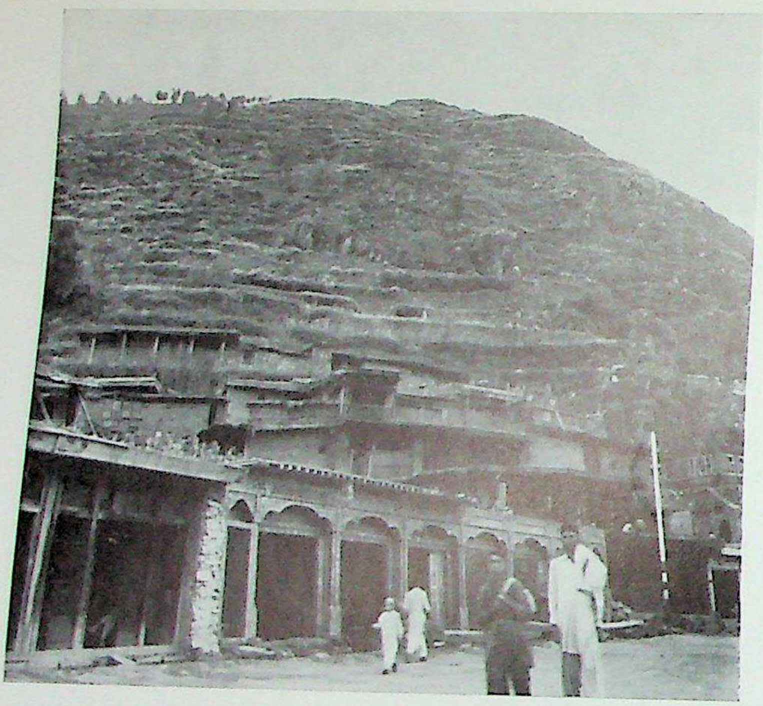

Fig. 71 – Madyan. Shops and houses.

Fig. 72 – Madyan. A house.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

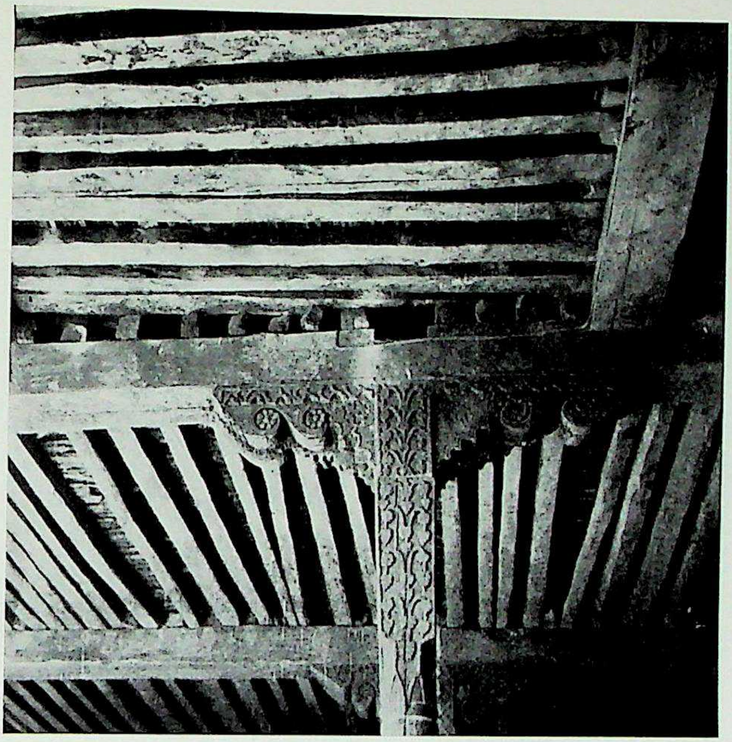

Fig. 73 – Madyan. Wooden roof and pillar in the mosque.

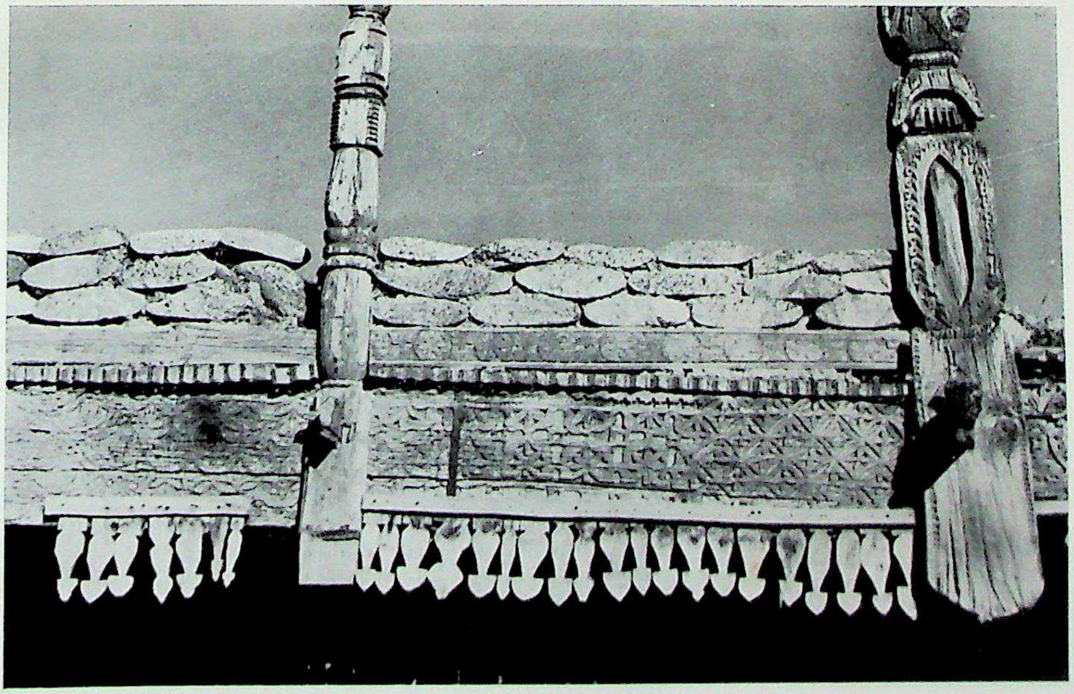

Fig. 74 – Khwāza Khēla. Wooden decoration of a mosque.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

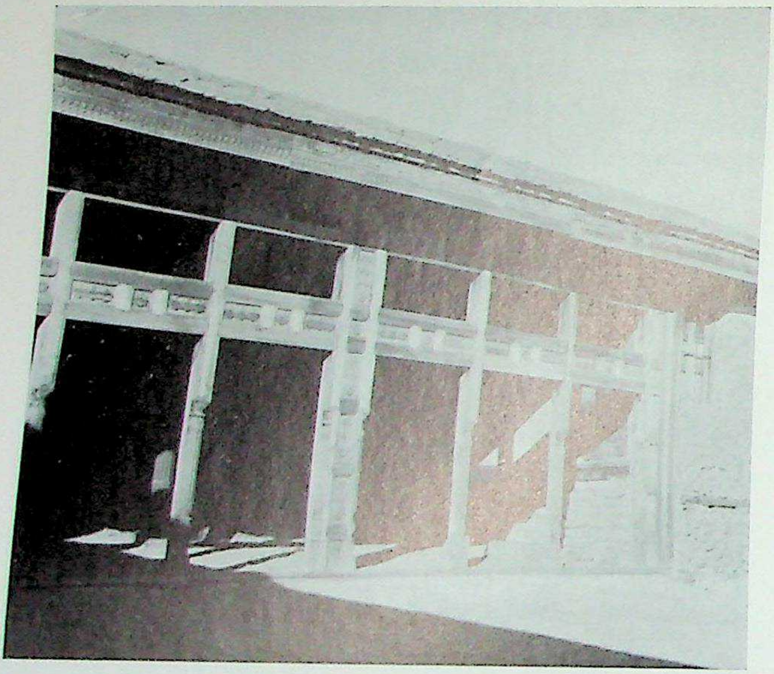

Fig. 75 – Durushkhēla (Upper Swāt). A mosque.

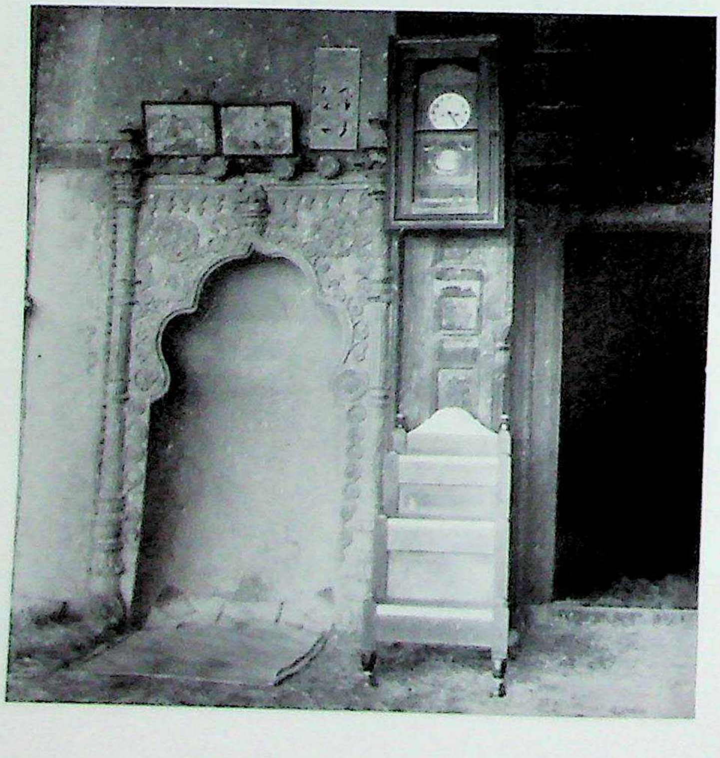

Fig. 76 – Durushkhēla (Upper Swāt). *Mihrāb* and *minbar* of the mosque of fig. 75; the door on the right leads into the winter mosque.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

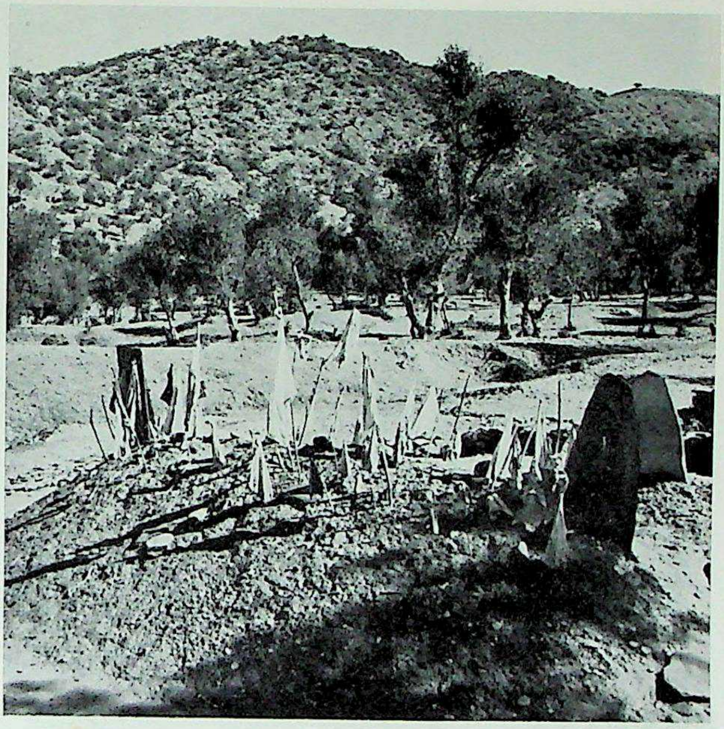

Fig. 77 – Uḍīgrām. A grave near the *ziyārat* of Pīr Khushḥāl Ghāzī, decorated with flags.

Fig. 78 – A grave in the wood of Nāzakai Bābā, near Nuṣrat, covered with pot sherds.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

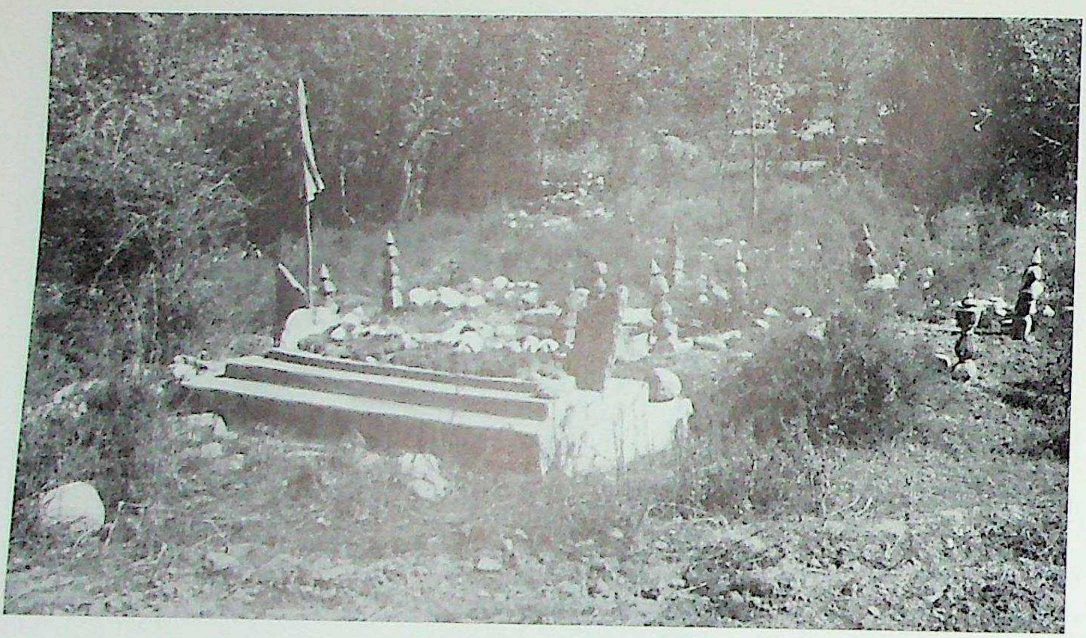

Fig. 79 – Madyan. A cemetery with grave markers of wood and carved schist.

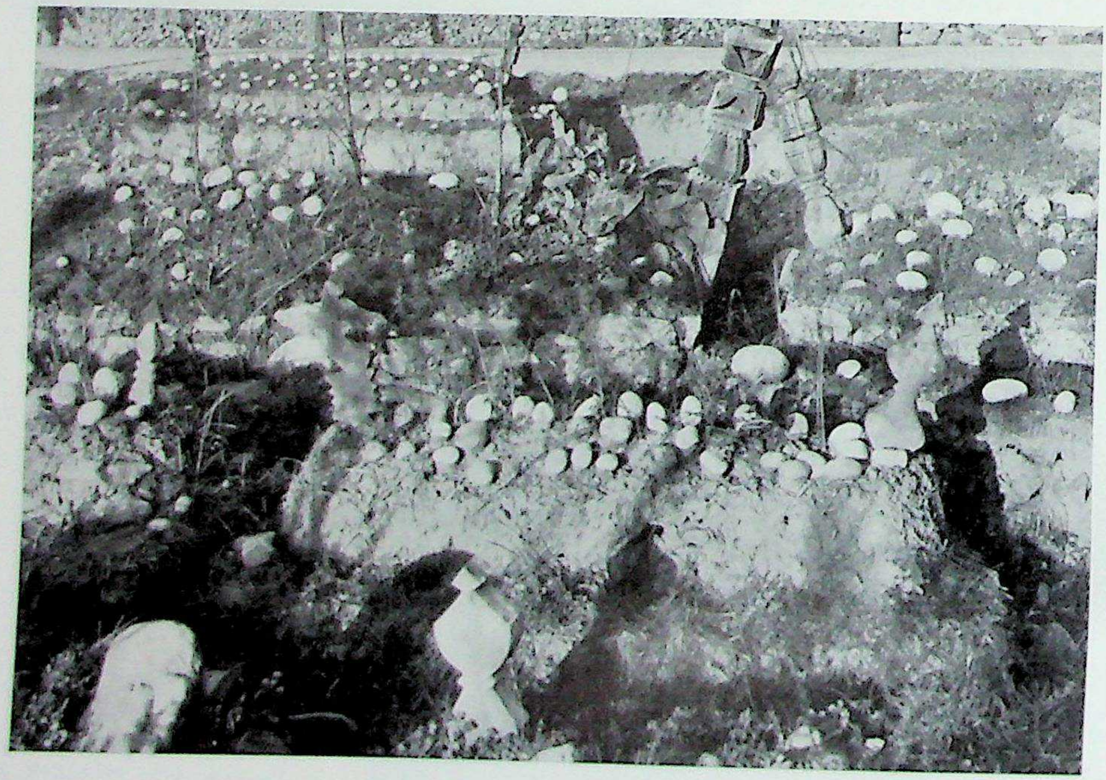

Fig. 80 – Kōṭanai (near Chârbâgh). Graves decorated with white pebbles and wooden markers.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

Fig. 81 – Barīkōṭ. A grave.

Fig. 82 – Kōṭanai (near Chārbāgh). A grave with carved stone markers.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

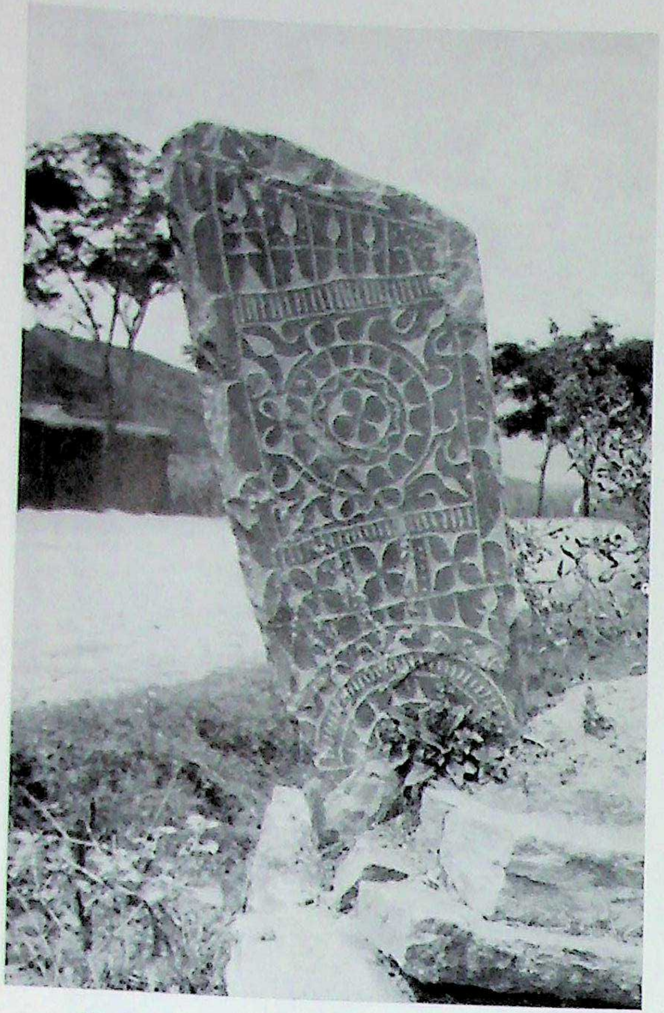

Fig. 83 – Hājī Bābā (Mingōra). A carved grave marker.

Fig. 84 – Kōṭanai (near Chārbāgh). Two wooden grave markers.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

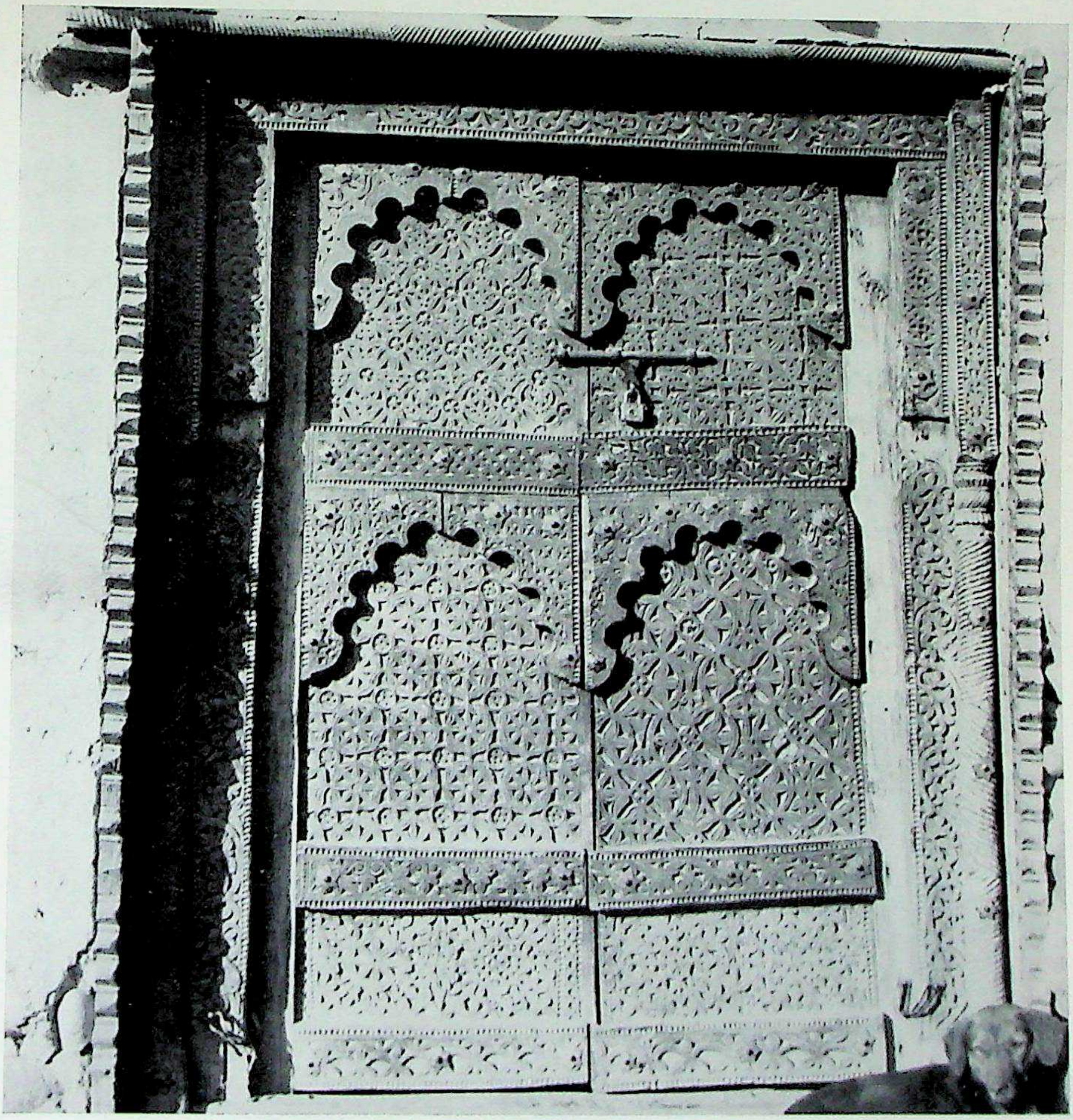

Fig. 85 – Durushkhēla (Upper Swāt). A wooden door, now in the Swat Museum.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

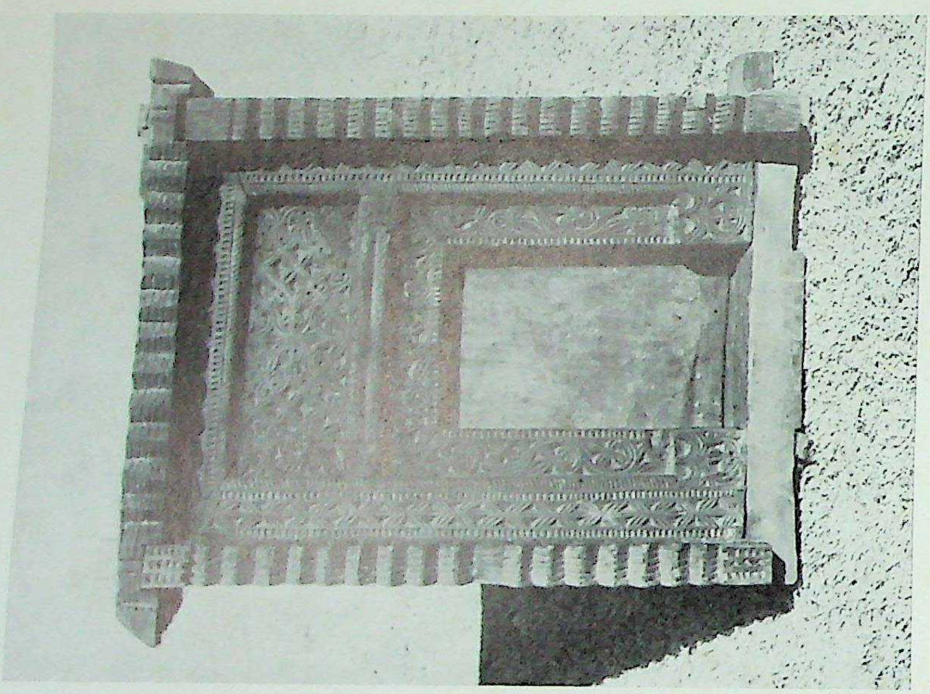

Fig. 87 – A wooden window (*tambagai*) from Baḥrein, now in the Swat Museum.

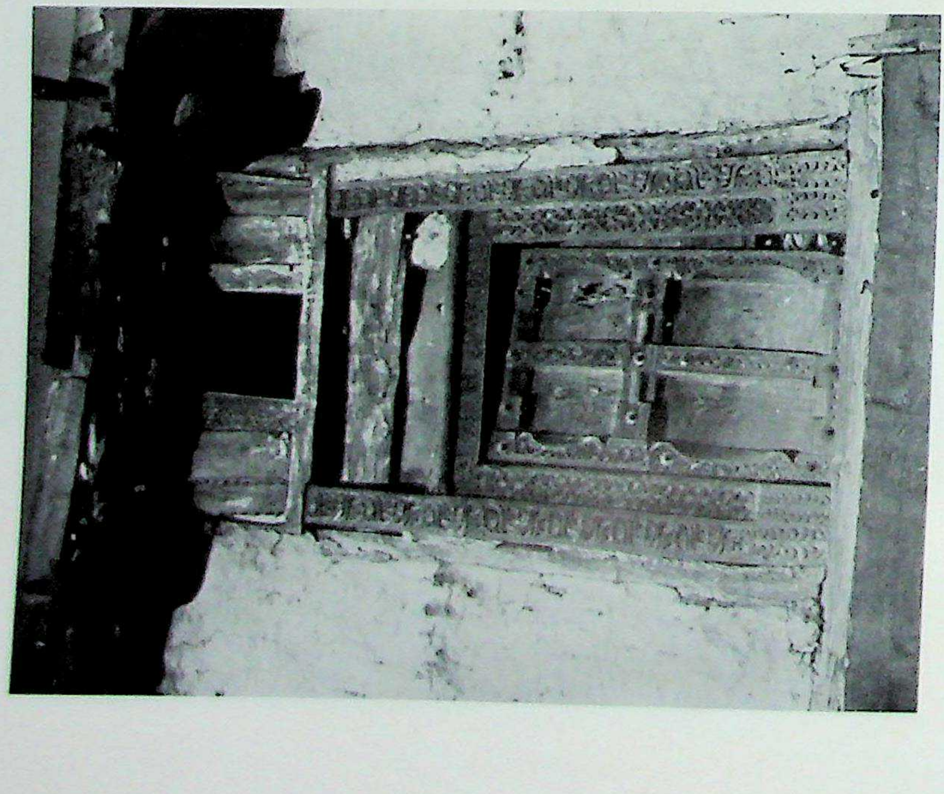

Fig. 86 – Baḥrein. A wooden window.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

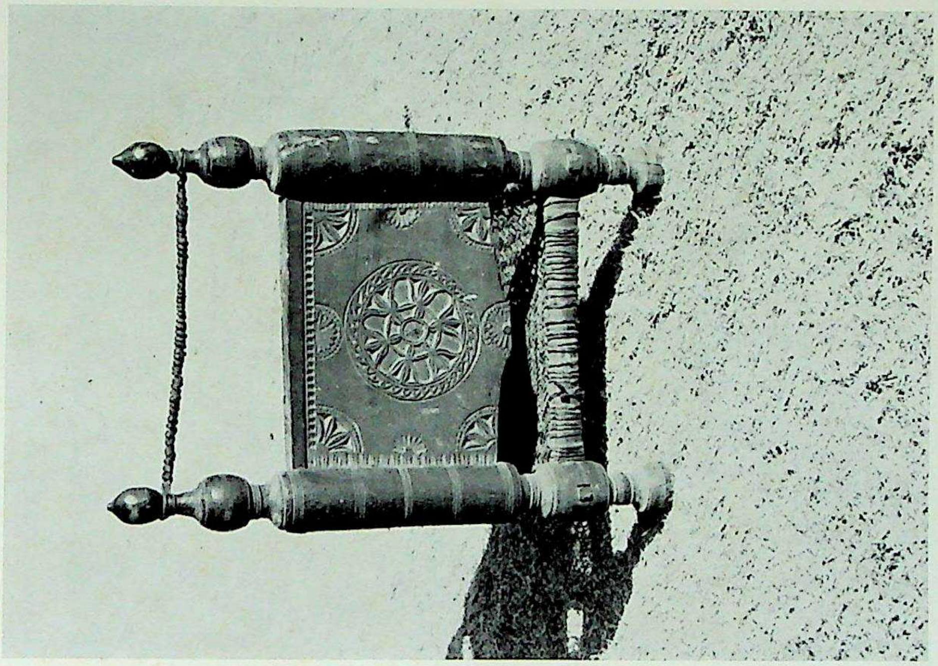

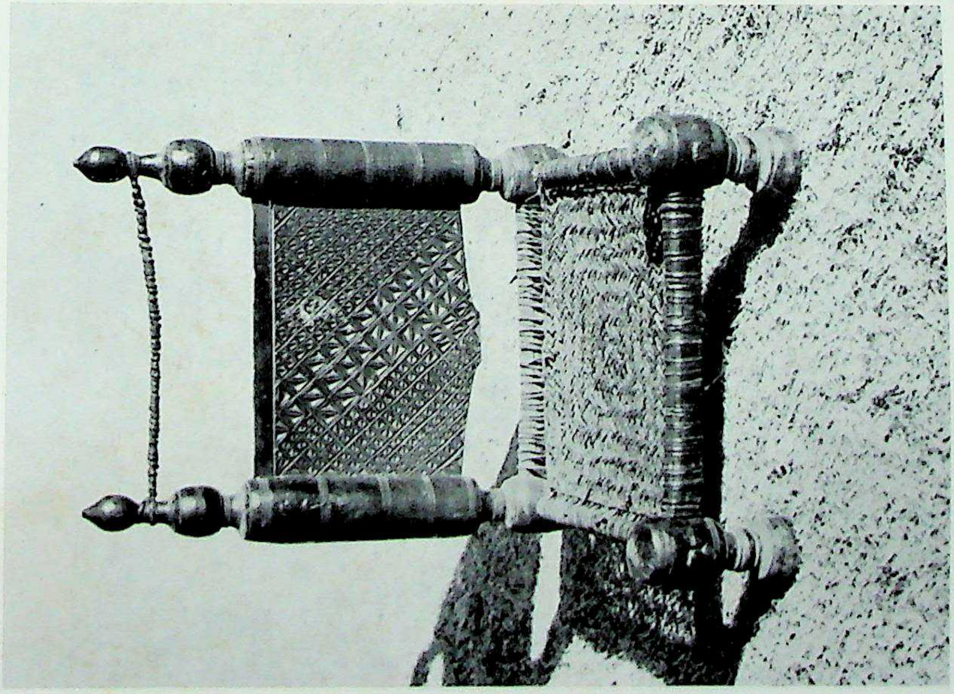

Figs. 88, 89 – A chair (*takya katkai*) from Durushkhela, now in the Swat Museum.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

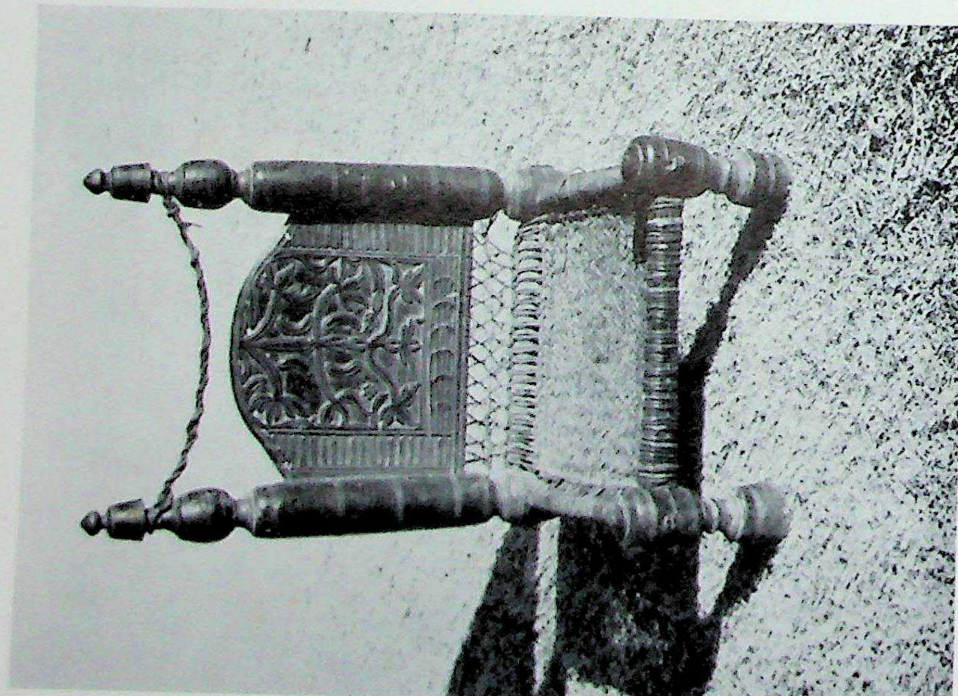

Figs. 90, 91 – A chair (*takya katkai*) from Durushkhēla, now in the Swat Museum.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

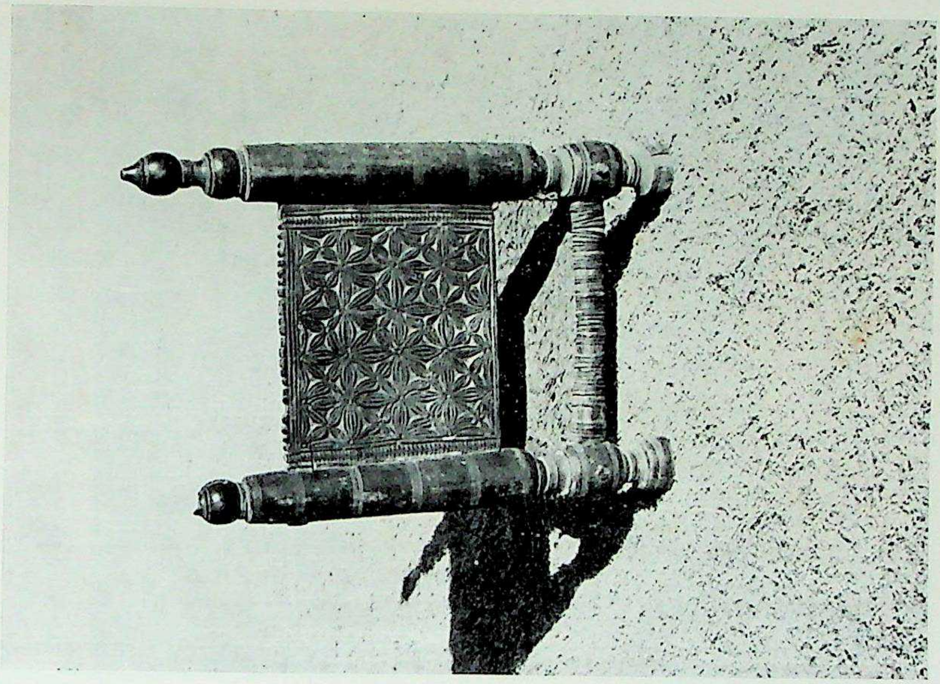

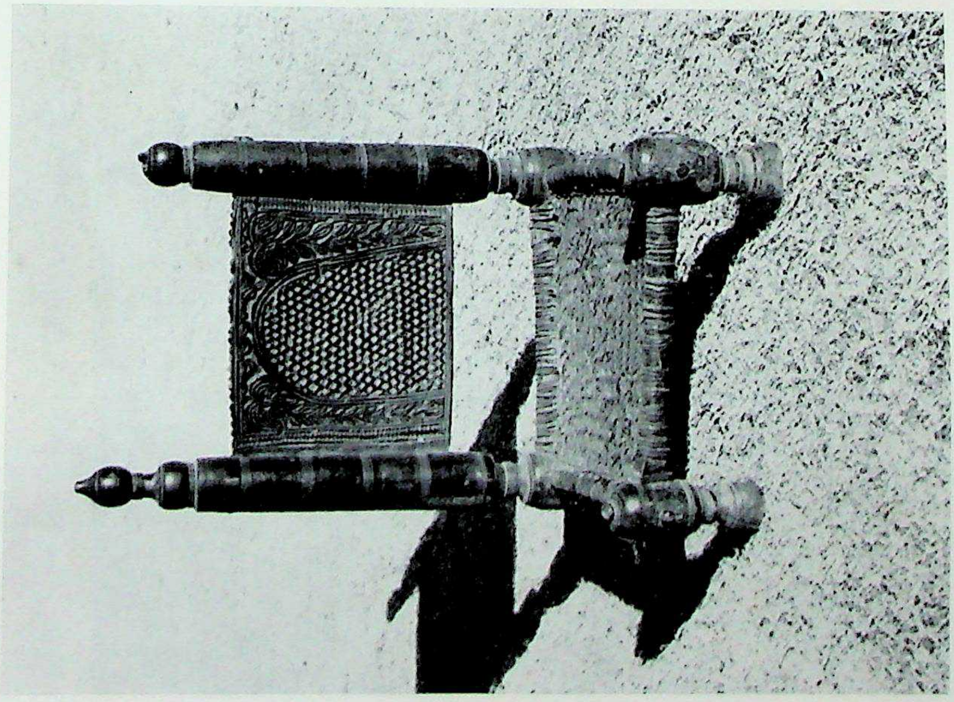

Figs. 92, 93 – A chair (*takya katkai*) from Durushkhēla, now in the Swat Museum.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

Fig. 94 – A chair (*takya katkai*) from Durushkhēla, now in the Swat Museum.

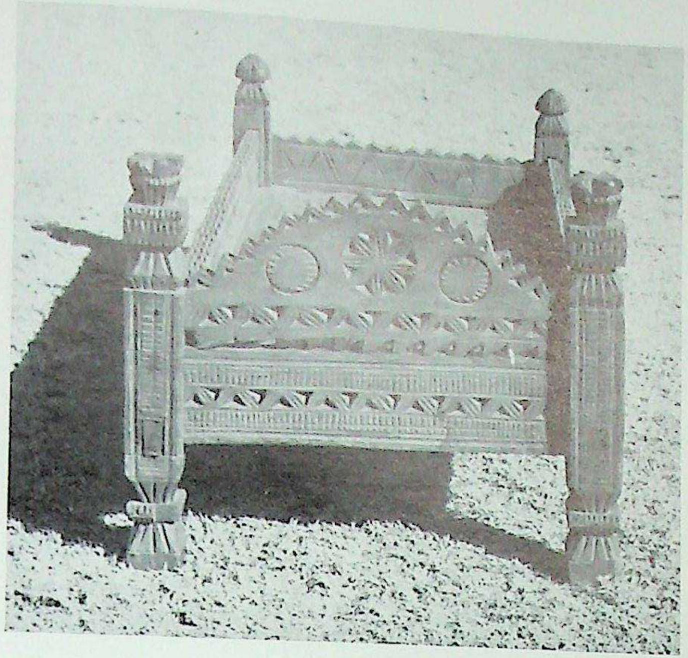

Fig. 95 – A prayer seat (*takhta pōsh*) from Baḥrein, now in the Swat Museum.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

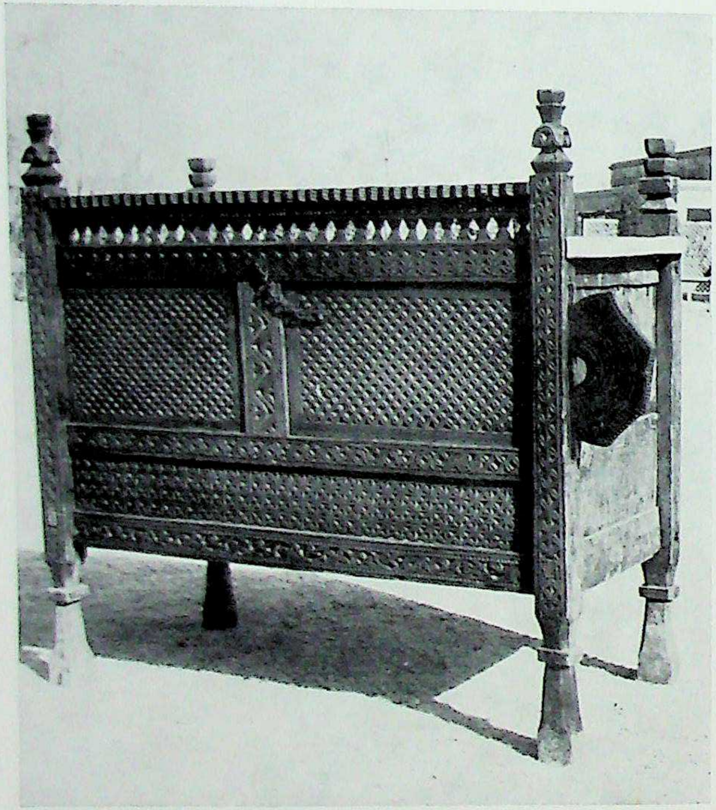

Fig. 96 – A cupboard (*taunṛai*) from Baḥrein, now in the Swat Museum.

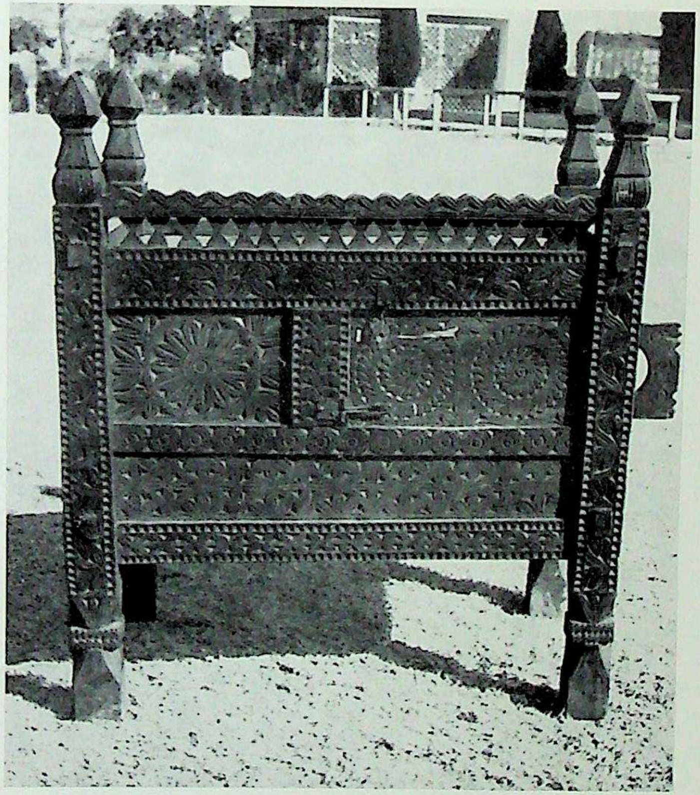

Fig. 97 – A cupboard (*taunṛai*) from Baḥrein, now in the Swat Museum.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

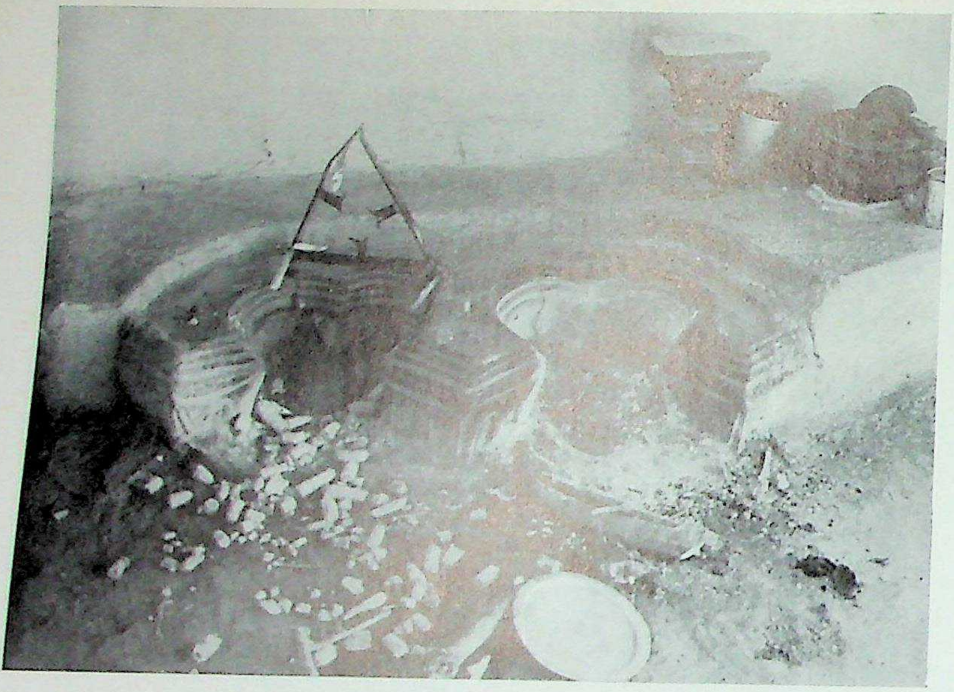

Fig. 98 – A fire-places (*nagharai*) at Baḥrein.

Fig. 99 – A lamp-stand (*wor balawat*) from Baḥrein, now in the Swat Museum.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

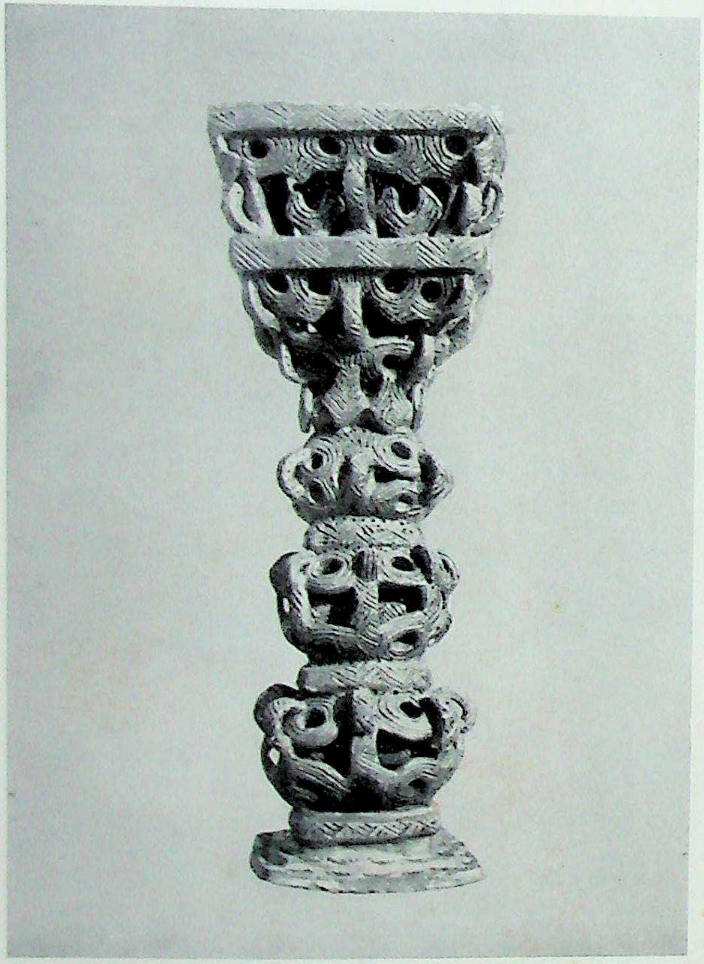

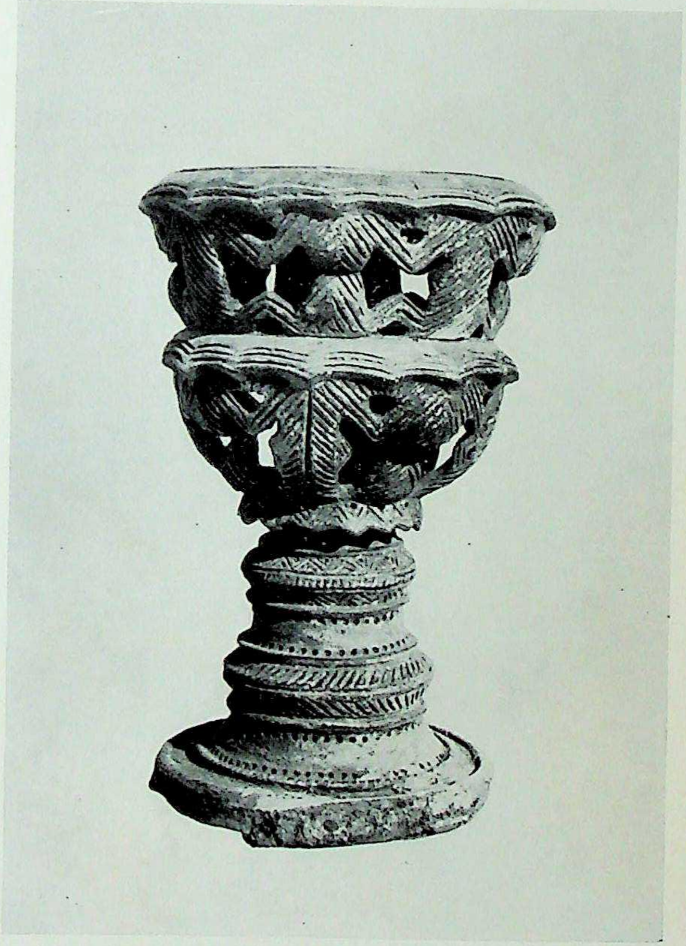

Figs. 100, 101 – Two lamp-stands (*wor balawaṭ*) from Baḥrein, now in the Swat Museum.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

Fig. 102 - A lamp-stand (*wor balawaf*) from Bahrein, now in the Swat Museum.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

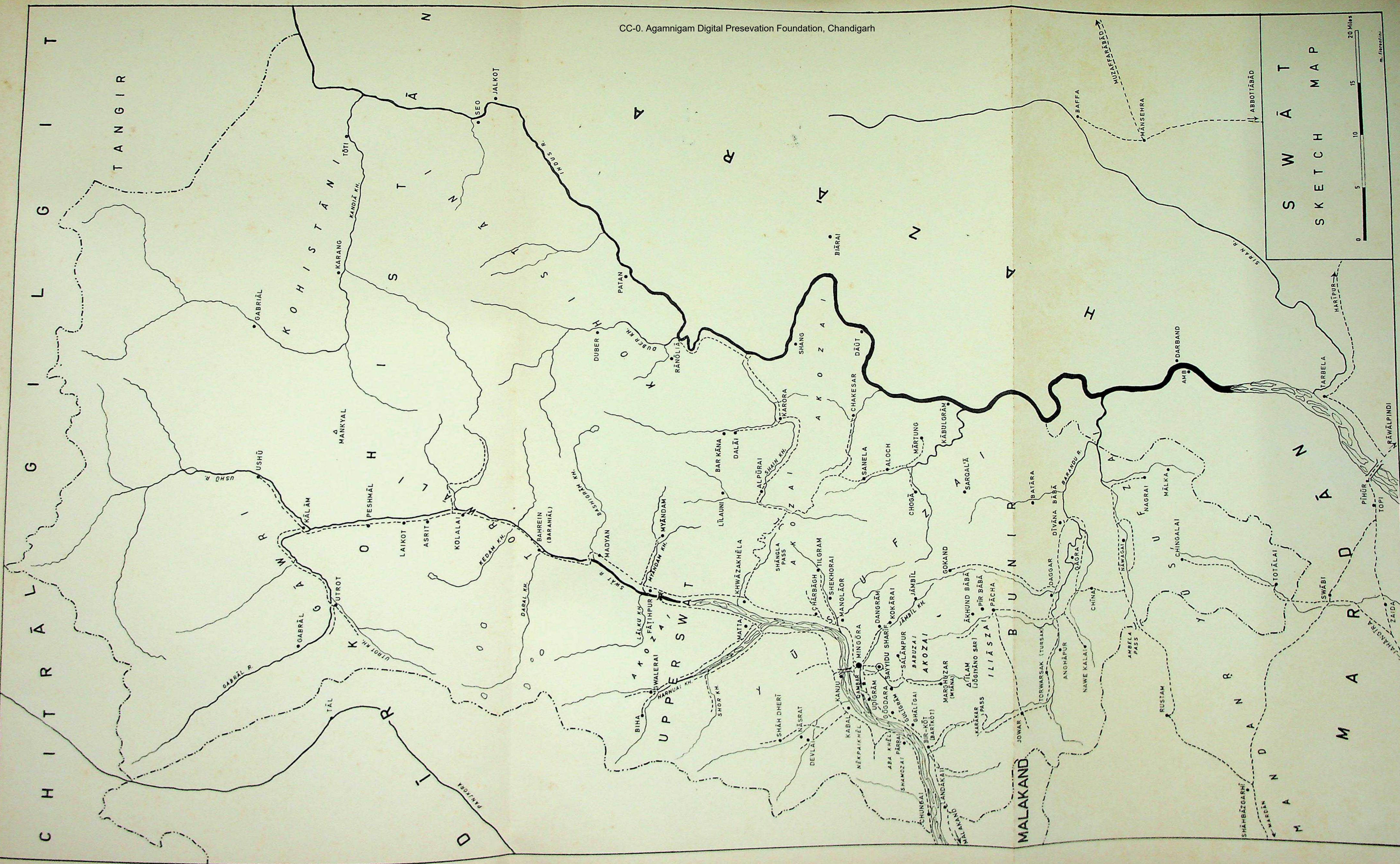

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

بابا صاحبؒ قصه کښې وېلې کېږي، چې ما ښنام کښې ئې پېریان راوغوښتل او ورته ئې اُو وئیل چې دغه کټ سورې کړئ چې د ولې د اُوبو د راتلو ذَوُ اُو شي، او هغوئ (پېریانو) د بابا صاحبؒ د هدایت مطابق هم په دغه شپه کښې کټ سورې که - او د اوبو ذوئې پښې نه آزاد که - سحر چې د هقانان خپل کار له هغه ځائے ته راغله، نودوئ حق حیران شو چې کټ سورے شوے ده اُو اُو به پښې ته بهیدلے دغه واله - او سورے کټ چې اوس تکړے دے - تو ننه ورځې پورے د دے گذشته واقعې یو ظاهر یاد موجود دی :-

دا قصه شیر حسن د نصرت کلی بیان
کړې ده چې ٩٠ عمرئې اتیانس
کلو نه دے

بالجبر تمشیر

از راقم فیضان شاعر و خوشنویس سوات

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

شپږویشتمه قصه

د نازکي بابا متعلق یوه روایت

پخوا زمانه کښې یو بزرګ وه چې په نازکي بابا مشهور وه، دے
په نازکي نوم ځائې کښې اوسیده۔ د ده خپل نوم خو سید
نازکي مریم بابا وه۔ لیکن کوم ځائې کښې چې دے اوسیده، نو
غالباً د ده د نوم په وجه نازکي مشهور شو، دا ځائې (نازکي) د
نصرت د کلی نه شمال طرف ته دے۔ کوم چې د دیولئ کلی
د سړک غاړې نه تقریباً دوه میله فاصله کښې دے۔ او علاقه
نیکپي خیل ریاست سوات مغربي پاکستان کښې واقع دے
د نازکي بابا زیارت د نصرت کلی نه په لږه فاصله قبلې بله
موجود دے، او خلق ورله تر اوسه پورې د ډیرو لرو لرو
کلو نه د بیړیان مریضان راولی۔ او په دغه زیارت کښې
ئې الله تعالیٰ پاک شفا کوی۔

روایت کښې داسې راځی چې د بابا صاحبؒ د اوسیدو په ځائې
نازکي کښې د ده پټې وې۔ لیکن د دغه پټی اوبه نه وے، او اوبه
راوستل ورته ډیر مشکل کار وه، ولے بیا هم اوبه خو د فصل
ښه کیدو دپاره ډیرې ضروری وے۔ او په دے وجه د نازکي
بابا دهقانانو د ولے د کنستلو کار شروع که چې د فصل دپاره د
اوبو ضرورت پوره کړی۔ د ولے د کنستلو په دوران کښې داسې ځائې
راغے چې په هغې کښې یو غټ کټ ښکاره شه، او د ولے ویستل بالکل ناممکن
شو۔ دهقانان پریشانه شو۔ او بابا صاحبؒ ته ئې خپل مشکل اووے، هغه
دهقانانو له تسلی ورکړه چې وار مه خطا کوئ۔ الله پاک به خیر کړی

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

سپاهیانو ته اُو ویل چه ورکوټی دِ مخې ته حاضر کړے شی - کوم وخت
چه هلک را وړے شهٔ - نو راجه دَ هغه دَ مرګ حُکم ورکه - او تعمیل
ئې وُ شهٔ -

په دے بانډِ دیوتاګان ډیر غُصه شوُ - او خطرناکے زلزلے او طوفانونه
ئې په سوات کښې راوستے - او خلق سره دَ راجه آملُو ئې نیستُ نابود
کړل :-

او ویلے کیږی چه دَ راجه آملُو دَ دے غیرِ انسانی حرکت په وجه
به دیوتاګانو په پښو ازمانو کښې کله کله زلزلے او طوفانونه به
سوات کښې راوستل :-

دا قصه سیدؔ مشال دَ کانجو سوات
بیان کړے ده دَ ده عمُر اوُیا کالو نه دے

پنځیشتمه قصه ۲۵

یوه خوفناکه سزا

یو وخت کښې د سوات یو راجه وه چې نوم ئې لالاداد وه - د ده یوه ښکلې لور وه چې د هغې واده د پېښور د راجه مهادیو سره کېدونکې وه - بد قسمتي دا وشوه چې لالاداد راجه د بلې دنیا د ریکارډ ساتونکو د غلطۍ په وجه سره دیوتاګانو را اُوغوختو - د ډېرو کالو نه وروستو ریکارډ ساتونکو چې خپل کتاب ته د کتوول نو معلومه شوه چې غلط سړے ئې را وستے وه - نو دوئ په سرګردانۍ کښې شو، او دا فیصله وشوه چې ده دې بېرته دُنیا ته واستولے شي - لیکن راجه لالاداد اُو وئیل "که تاسو ما واپس لیږئ نو ضرور م بیا راجه کړئ -

د بلې دنیا دیوتاګانو اُو وئیل "مونږ به یقیناً تا ته بیا دنیوی شکل درکړو - ولے تا بیا د سوات راجه نهٔ شو پیدا کولے - ځکه چې هلته اوس بل راجه چې نوم ئې آملو دے حکومت کوی"

لیکن لالاداد راجه اُو وئیل "یا دیوتاګانو یما رحم اُوکړی او ځما تخت ما ته واپس کړئ" نو بیا دیوتاګان راجه آملو ته په خوب کښې ښکاره شو - او وئې وئیل "چې د یو هلک حفاظت دې وکړے شي چې د هغه د مخ په ښي طرف به یو خال وی - او په ګڅ طرف به ئې یو خال وی - او دیوتاګانو دا اُو وئیل چې دا به د راجه لالاداد دوباره جسم وی - کوم چې به ژر ستا په ځائے د سوات راجه کیږی"

څه وخت چې سحر راجه آملو د خوب نه راویښ شهٔ - نو حُکم ئې صادر کړهٔ چې ټول مُلک دې وکتلے شي - ځکه چې توقع وه چې هلک د ده په حکومت کښې چرته پیدا شي - راجه د دے ورکوټي نشانو نه چې خوب کښې ئې لیدلی وهٔ نو وئې وئیل - د هلک د پیدا کیدو خبرو رته وشهٔ راجه خپلو

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

تکلیف پېښ شو - نو ته دا کانړے اوګوره - زه ئې تا ته درکوم - او بیا به سمه ستي د سوات په علاقه کښې امن و امان شي"

د کانړي د آغستو نه وروستو راجه آترز ډېر په تادۍ سره خپل کورته واپس شو - او حکم ئې وکړو چې غلام کامدار دې را حاضر کړے شي غلام رسېدو چې څه مصیبت به پرې را غورزېږي - لیکن دے بالکل حق حیران پاتے شو چې راجه اُو ویل " اے کامداره زه ستا د لور سره واده کول غواړم " هغه ډېر په خوشحالۍ دا خبره قبوله کړه - او واده وشو -

د واده نه زر وروستو د امب راجه سخت غضب کښې شو او خپل فوځ ئې سوات ېله را روان کړو - د سوات فوځ هم سنه مقابله کوله - لیکن هر ځائے کښې ورته مشکلات پېښ وو - ځکه چې د امب د راجه په مدد کښې یو ډېر زبردست جادوګر وو - او هغه د جادو په طاقت سره د ده د فوځ مدد کاوو -

په دے دوران کښې چې شکست بالکل یقیني شو نو د سوات راجه آترز ته دغه کانړے یاد شو - او هغه ئې اوماګو او په لږ ساعت کښې د امب راجه هم او د هغه ټول فوځ ګټے شوے :-

ویلے کیږي چې وروستو د راجه آترز یو ځوے پیدا شو چې په شائے تور خاپے وو - د هغه نوم نو تروز کېښودے شو - او د جادوګر ټمبل د پېشنګوئي مطابق هغه بیا یو عظیم حکمران شو - او د هغه حکومت بیا بلکه د آباسین پورے خور شو :-

دا قصه د منګورے عبدالرزاق بیان کړے ده
چې عمر ئې شپېته کالو نه دے

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

جادوګر اُووے " اے راجه که ستا چرے دا خواهش وی چه ستا جانشین دِ بنهٔ سم غوره وی۔ نو ته ضرور بل واده وکه۔ او ستا مجوته دِ تیار شه۔ کچرے ستا په ځان باندِ یقین وی "

راجه دے جادوګر ته اُووے۔" زهٔ اوس ستا نه دوه تپوس نه کوم۔ زهٔ دَ کومے جینئ سره واده وکړم چه هغے نه غوره جانشین پیدا شی۔ اَوُ یا زهٔ یوه واده کوم او بیا بله تر هغے پورے چه هغه ټهیک یوه نه وی مونده نه شی "

جادوګر جواب ورکه۔ چه تا ته پکار دی چه ته علاقهٔ بونیر بله لا پرشے او هغلته به تهٔ یو غار بیا مومے چه دَ هغے حفاظت یو ډیر غضبناک اژدها کوی۔ اول خو به ته په خپله تو ره با ندے دا اژدها وژنے۔ او بیا به غار ته دننه ځے۔ دغلته به یوه نوے دنیا تا ته ظاهره شی۔ او بیا به دَ هغه هدایا نو مطابق چلیږے۔ لیکن دَ دغه اژدها مړکول څه آسان کار نه دے او زهٔ به تا ته دَ جادو یوه پټوئ درکړم چه ته به هغه په سر کړے۔ او دغه اژدها به بیا ستا مړکولو کښے بے طاقته شی "

پس راجه په خپل سفر بونیر ته روان شهٔ۔ او هم هغه غار ته ورسیدهٔ دَ کوم چه یو اژدها حفاظت کا دهٔ۔ دهٔ فورًا خپله توره را وویسته او دا اژدها ئے مړکهٔ۔ بیا دے غار ته دننه لاړ شهٔ۔ او هغلته ئے یوه ښه ښځه وَلیده چه هغه دَ اور په خوا کښے ناسته وه۔ او دَ جادو څه الفاظ ئے ویل۔ دا ښځه حیرانه شوه چه دا راجه ئے په غار کښے دننه ولیدهٔ۔ او دَ دهٔ نه ئے تپوس وُکه۔ دلته څه له راغلے "راجه اُو ویل " اے زنانه زهٔ تا ته جادوګر هم لیږلے یم۔ او هغه ما ته ویلی دی چه ته به دَ وادهٔ په باره کښے ځما رهنمائی وکړے "

زنانه اُو ویل " چه په خپلو غلا ما نو کښے دَ کامل او نوے غلام دَ لور سره وادهٔ وکړه۔ او هم دَ دغه جینئ نه به ستا ځوے اُوشی چه هغه به بیا غټ حکمران وی

راجه اُو وے لیکن ځما سخت ډیر طاقتور سړے دے هغه دَ امب راجه دے او نوم ئے هم آ دے۔ هغه به خپل فوځ را ولی۔ او ځما بادشاهی به مغلوبه کړی " دے زنانه اُو وے۔ دَ هغه دَ فوځ نه مه یریږه۔ او کچرے څه قسمه

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

۲۴ څلیرویشتمه قصّه

پېچیده مسئله

ډېر کاله پخوا په سوات کښې یو راجه وهٔ د هغه نوم آنزر وهٔ. هغه ته یو جادوګر چې نوم ئې همبل وهٔ ویلي وهٔ چې د هغه (راجه) به یو ځوی کیږی چې د هغه په شا باندې به یو تور خال وی. او د دے هلک نوم به نوروز کیښودے شي. دے چې لوئ شي نو یو زبردست حکمران به وي او همیشه به خپل نوم یاد پاتې کوی. د دے راجه نهه لوڼړه وے. او دا د دهٔ د پاره د غمې تا دئ خبره وه چې کله به دا خوش قسمته هلک پیدا شي لیکن ډېر کالو نه پکښې تیر شو او هلک پیدا نه شهٔ.

بس راجه دا جادوګر خپل ځان ته را اُوغوختهٔ. او دهٔ نه ئې تپوس وکړهٔ چې ولے ستا پیشن ګوئی رښتیا و نه خته؟

جادوګر اووے "اے راجه زهٔ یریدم چې تا ته رښتیا اُووایم. لیکن ستا د دے ملکې نه ځوے نشته" راجه آنزر به دے خبره ډېر مَیَن وهٔ. او په دے باره کښې ډېر پیشانه شهٔ. دهٔ خپل وزیرِ اعلیٰ را اُوبالهٔ چې د دے معامله کښې ورسره خبرے اوکړی.

وزیر اُووے اے راجه که ته بیا واده وکړے نو ستا سخی به ډېر زیات خفه شي. ځکه چې ستا د واده په وخت دا واضح فیصله شوے وه. چې ته به بل واده نه کوے. او ستا او لئ اولاد خواه نروی که ښځه. نو هغه به ستا نه وروستو تخت نشین کیږی. د دے لوظ قول مطابق ستا د ټولو نه مشره لور ریحمینه ستا قانونی جانشینه ده.

دا خبره د راجه د پاره یوه ډېره سخته واقعه غوندې شوه. او د ټوله شپه اُودهٔ نه شهٔ. په صباله راجه جادوګر همبل خپل حضور ته را اُوبالهٔ ټوله خبره ئې ورته وکړه. او مشوره ئې ترے طلب کړه.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

چه دَے واپس راورسیدهٔ نو دهٔ ته دا معلومه شوه چه دَ دهٔ لوړ رهدا به هم هغه وخت جوړه شوے وه - کوم وخت چه جادوګر ازمیغ پاڼړے په اوړ کښې اچوَلے وے :-

او دا عجیبه ده چه اوس هم دَ سوات خلق دَ بد نظر دَ لرے کولو دَ پاره دَ یو بوټی پاڼړے په اور کښې غورځوی - او دے پاڼړو ته مقامی خلق په پښتو کښې "نظر پاڼړه" وائی :-

---

دا قصه رانهٔ بیزی ملک دَ بونیر (سوات) بیان
کړے ده۔ چه عُمر ئےِ اوئے یا کالو نه دے

19

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

او ده کښې ی. چه د هغې ګېر چا پېره اور دے. دا جادوګر ارمیغ صرف یو
داسې سړے دے. او دے کار کښې مهارت لری. څوک چه د بد نظر
ښکار شوے وی نو هغه جوړ ولے شی ۔

د سردار د باره دا یوه لویه مسئله شوه چه غار ته دننه لاړ شی
پس یو تنکے ماښځین کوم وخت چه ده آرام کاوه نو ده ته به خوب
کښې ارمیغ جادوګر ښکاره شه او وے وئیل " که ته غواړے چه ستا لور
هوش کښې را شی. نو ته ما ته راشه او ته د اژدها کا نو نه مه یریږه
ځکه چه هغوی ته ما ستا متعلق مخکښې هدایات کړی دی "

کوم وخت چه سردار ارموز راویښ شه. نو سمدستی د الم په غو کښې
هغه غار طرف ته روان شه. غار ته نزدے د رسید وسره دروازے
پخپله بېرته شوے. غار کښې دننه ده جادوګر ارمیغ ولید ه. هغه د وجد
حالت کښې وه. او چا پېره ترے اور وه. هغه ته نزدے څه خیز د اور لګولو ګی
د پاسه بلید ه. سردار د څه ساعت پورے د اور د داړے نه بهر کښېناسته
لیکن اژدها کا نو کښې ور ته یو او وئیل " ته ولے د اور د داړے نه. نه اوړے "
سردار جواب ورکه " لیکن زه به وسوزم " اژدها او وئیل. ته څما
هدایات ولے نه منے. ځکه چه زه خپله هم یو جادوګر یم، او دا اور تا ته
هیڅ هم نقصان نه در رسی. دا یو غضبناک اور نه دے. دا خو یو داسې
اور دے چه تسکین ورکوی. هغه چا ته چه به درد او مصیبت کښې وی.

سردار دائره کښې دننه شه او ده یو یخ او فرحت بخښ اثر محسوس
که. او چه کوم وخت عین منځ ته دننه شه نو جادوګر بیدار شه
او وے وئیل " څما دوسته پخیر راغلے " سردار بیا ده ته په ډېره تلوسه
کښې د خپلے لور د هغه ابے په باره کښې ټوله معامله بیان کړه.

جادوګر ارمیغ بیا د یو بوټی څه قدرے پاڼړے چاپېره اور ته او غورځولے
او د دے نه یو مزیدار بوی شروع شه. او جادوګر او وے " د دے ساعت
نه ستا لور جوړه ده. او کوم وخت چه ته هغه د بد نظر نه بچ کول غواړے
نو ته د دے بوټی یو څو پاڼړے په اور کښې آچوه.

سردار د جادوګر شکریه ادا کړه او خپل کور ته واپس را روان شه

۲۳ درویشتمه قصه

بد نظر

پخوا په زمانه کښې د سوات په علاقه کښې یو سردار وه چه نوم ئې ارموز وه - د ده یوه ډیره خایسته لور وه - د هغې نوم دهلابه وه ، او هغه دومره ښکلې وه - چه کوم خلقو چه پېژندو - نو خالصه سپوږمۍ ئې ګڼله - یو وخت د دغه زمانې یو مشهور جادوګر چه نوم ئې اژدمیغ وه - هغه سردار ارموز ته اووئیل چه ته هر کله خپلې لور ته اجازت مه ورکوه - چه هغه دِ عام خلق اوینی - ځکه چه کیدې شي چه دا د چا د بد نظر نشانه نه شي :-

پس سردار خپلې ښځې ته هدایات ورکړی وه چه دا دِ همیشه دهلابه پټه ساتي - هر کله چه دا هر ته اوځي - ډیر حفاظتي تدابیر به همیشه کیدل چه دهلابه د خهٔ داسې واقعې په امان پاتې شي :-

یو وخت یوه بوډۍ ښځه د دوئ کور ته راغله ، او چه هغې دهلابه اولیده نو هغې چغه کړه چه دا بنی آدمه نه ده - خو یوه خاپیرئ ده - د دې فقرې د ویلو نه ورستو دا ښځه بې هوشه شوه - د کور ښځو خپل ډیر کوشش وکړه چه دا هوش کښې کړي - لیکن دا د دهلابې د خایست نه داسې متاثره شوې وه چه ماښام دا مړه شوه :-

په صبا تقریبًا دهلابه هم په هغه وخت بې هوشه شوه ، دا یو مشکل جوړ شو چه دا هوش کښې شي - ډیر مشهور حکیمان مشوره کړې شو - لیکن دوئ د دې په هوش کولو عاجز پاتې شو ، او هیڅ د دې حالت وجه ئې هم معلومه نه کړې شوه - دهلابه هغه شان بې هوشه پرته وه - دې کښې سردار ته هغه نصیحت یاد شو - کوم چه ورته جادوګر اژدمیغ کړې وه - پس دې کوشش کښې شو چه د هغه پته معلومه کړي ده ته دا اووئیلې شو چه دا جادوګر د ایلم غر کښې یو غار کښې اوسي ، او د هغې غار ګیر چاپیره اژدهاګان دي :- او جادوګر به خپله په یوه دا ړهٔ کښې

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

مشوره دَ خپل مُلک دَ عقلمند سړو نه غواړې - نو هغوئ تا ته تارخه
ربښتیا نه وائي - ځکه چه ته ئې خفه نه شې - او یو بادشاه چه دَ عقل نه محرومه
شي نو هغه یقیناً یو بد قسمته بادشاه دے "

"بالکل بادشاه خپلې سترګے بند کړے - خپل لاسو نه ئې د تخت نه او دَ یو ملنګ
په شان دَ خپل تخت دَ پاسه څو ساعت ناست وه - بیا ئې خپلې سترګے وغړولے
او په ډیره عاجزئ سره ئې اُوویل " اے عقلمنده جوګی دَ نن نه پس
ته ځما ګورو ئې (اُستاد)

د ۱ قصه محبت الحق صاحب دَ منګو د بنا کړے
ده چه عمر ئې شپیته ۶۰ کالو نه دے

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

چې زه ستا د سوالو نو جوابو نه ورکړم - زه تا ته خواست کوم چې ته ځما د درې وه سوالو نو جوابو نه را کړه :-

(۱) اول سوال :- ته څو مره بزدل يې :-

(۲) دويم سوال :- ته څو مره بې وقوف يې :-

(۳) دريم سوال :- ته څو مره بد قسمته يې :-

بالکل بادشاه بالکل معمه کښې اُو غورځيده ، هغه د خپل وزير اعلیٰ ، او د خپل عدالت د نورو ډيرو هوښيارو سړو نه تپوس وکړه - چې د دې سوالو نو جوابونه ورکړي - ليکن يو کښې هم دا جرأت نه وه چې دا جوابونه اُو وائي :-

چې ټول کوششونه ناکام شو - نو بادشاه بالکا جوګی ته راځی که - او وې ويل "زه ناکام شوم چې ستا د سوالو نو جوابو نه ورکړم ، او هم دغه شان ځما د عدالت د ټولو نه هوښيار سړی - او س بله لار نشته سوا د دې نه چې ستا جان بخشی وکړم - ليکن بيا هم ځما د تسلی د پاره مهربانی وکړه ما ته د دې ډيرو ضروری سوالو نو جوابو نه او وايه :-

"جوګی او ويل - اے بادشاه ستا د اولنی سوال متعلق به زه دا ضرور اُو وايم چې يو ربښتينې طاقتور سړے د خپل طاقت صفت نه کوی زه د خپل طاقت صفت نه کوم - حالانکه زه ستا نه ډير طاقت واله يم زه د سوات نه راغلے يم چې هغه د ډيرو طاقتورو جادوګرو علاقه ده - ته کوشش وکه او پخپله تو ره م ختم کړه - ليکن ستا توره به ما ته شی - ځکه چې زه د جادو به طاقت تصرف لرم :-

"ستا د دويم سوال به باره کښې زه دا وايم چې ستا دا عادت چې ته هغه څوک چپ کوے چې د عقل تلاش کوی - نو دا به خپله د غټې بې وقوفۍ کار دے - د دے نه علاوه صرف بې وقوف سړے خپل ځان ته عقلمند وائی - ليکن يو عقلمند سړے خو د بې وقوفو نه هم عقل زده کوی -

"ستا د دريم سوال جواب دا دے چې ته د ټولو نه به خپل ملک کښې يو بد قسمته سړے يې - ځکه چې به تا بانديں خفگانو نه باردی - او يو خفه سړے ښه قسمت واله نه شی کيدے " دے نه علاوه کوم وخت چې ته

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

دوويشتم قصه (۲۲)

ګوډو

پخوا په زمانه کښې قصه کښې داسې راځي چه په سوات کښې يو هوښيار جوګي وه چه نوم يې رامشور وه، دے هميشه د عقل په تلاش کښې وه- او دے سلسله کښې دے ډيرو ملکو ته سفر کړے وه- ده د خپل عمر په آخر کښې دا فيصله وکړه چه د چين د بادشاه سره ملاقات وکړي چه د هغه نوم بالکا وه- او پايه تخت يې په تبت کښې وه-

کوم وخت چه جوګي رامشور د بالکا د بادشاهۍ سرحد ته ورسيده، نو دے يې ونيوه- جوګي اووے- "چه زه بے ګناه سړے يم" ليکن نوکرانو د ده هيڅ وانه وريدل- او دے يې د بالکا بادشاه حضور ته راخکوده-

"ته څوک يې" بادشاه په غضب کښې اووے- "آيا ته دلته راغلے يې چه زما د پاره څه مشکلات پيدا کړے- تا ته دا پته نشته چه مونږ ناآشنا خلق خپل ملک ته نه پريږدو، ځکه چه مونږ ته ډيرے ترخے تجربے محکښې شوي دي."

"ليکن زه يو بے ګناه سړے يم" جوګي خواست وکړه- "زه خو دلته صرف د عقل په تلاش کښې راغلے يم- زه تا ته دا يقين درکوم چه زه نه غواړم چه ستا بادشاهۍ ته د څه زوال پېښ کړم."

"ليکن که ته د عقل په تلاش کښې يې" بادشاه اووے "نو ته بخپله به هم يو عقلمند سړے يې- او که چرے ته هوښيار سړے يې- نو ته زما د درے و سوالو نو جواب نه راکړه- او د ناکامۍ په صورت کښې به ته په تاريکه تهخانه کښې اوغورځولے شے- چه هغلته به دې لړمانان او اژدهاګان مات کړي."

(۱) اول سوال دا دے- زه څومره طاقتور يم-

(۲) دويم سوال دا دے- زه څومره هوښيار يم-

(۳) دريم سوال دا دے- زه څومره خوشقسمته يم-

جوګي خپلې سترګے څه ساعت د پاره پټے کړے، او بيا يې اووئيل "دے نه هغلکښې

ښېښې جامې یې بیامو ندے - په هغې باندې دا الفاظ لیکلی وو - هر هغه څوک چه
دا جامې دا غوندی نو هغه لیدلے کیدے نه شی - او هغه بیا ښه بے پرے د رخسانې
د اوده کیدو کمرے ته به غار کښې دننه کیدے شی، او د غه اوه اژدهاګان
به یې نه وینی =

جوګی ډیر خوشحاله شه - او زر یې ښېښې جامې واغوستے - او د اوده کیدو کمرے
ته دننه شه - رخسانه په ښه آرام سره اوده وه - او اژدهاګانو کتل - جوګی
ډیر په آرام سره د هغې اوګدو و بختو ته لاس کړه او د جادو هغه کانړے یې
پرانسته - هغه بیا ډیر په مینه سره د رخسانې په ګلابی اننګو باندې لاس اوواهه
او د هغې سا شونډے یې ښکل کړے -

رخسانې خپلے خمارے سترګے وغړه ولے - او وې وئیل "اے ته څوک زبردست
جادو والا سړے یې - د اوس نه پس زه ستا ښځه شوم :-

ویلے کیږی - چه رخسانه او جوګی برهمی بیا په یو زرینه ډولئ کښې کیناسته
چه هغه اوده خاپیرو په هوا کښې سوات بله راوړه - د دے خاپیرو سره
هارونه وو - کوم وخت چه دوئ د سوات په وادئ الوتل نو څه ګلونه
د دے هارونو نه لاندې پریوتل - او په دے وجه دا یقین راځی چه سوات
د ګلونو یو باغ مشهور شوے دے :-

دا قصه امیرخان د برسوات بیان کړے ده چه د
پنځه اویا کالو په عمر کښې وفات شوے دے

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

دۆ تہ سبۆ دے کار کینہ دیر مشکلات معلومیدل۔ دَ دۆ دَ جادو کتاب
دا اُوخودہ چہ دَ دے کار کولو نہ ھخکنہ دَے دِ خان تیار کری، اودَ تبت دَ وادرو
بہ بہتو غر ونو کینہ دِ یو کال اُو دۆ شی، او دا ضروری دہ چہ نہ دِ خہ خوری
او نہ دِ خہ سکی۔ پس برھمی جوگی بہ دے نصیحت عمل وکۂ۔ دَ خپل زرہ حرکت
ئے بند کہ۔ او بہ سرما خوبۓ کینہ شۂ۔ دَ یو کالہ پورے سرما خوبۓ ئے وکرہ
او دَ دے مُدے بہ آخر کینہ دَے راویخ شۂ۔ دَ سترگو دَ غړیدو سرہ
دۆ یو بُڈھا ملنگ ولیدۂ چہ دَ دۆ بہ خوا کینہ ولاړ وۂ۔ ملنگ اُووے" تہ بہ
خپل اوّلنی امتحان کینہ کامیاب شوے۔ او س زہ تالہ دَ جادو دا تورہ درکوم
او دے سرہ بہ تۂ دَ جادوگرے بہ غار کینہ داخل شے۔ بہ دروازہ کینہ بہ
تۂ اُوۓ دیوان اُو وینے۔ او تۂ بہ دا دیوان دَ دے تورے سرہ مرہ کړے، او
بیا ھخکنہ دا ستا دَ خپل جادو بہ طاقت مُنحصر دہ چہ خومرہ زر تہ دوئ
ختم کړے۔ لیکن کہ تۂ خہ بل اوزار استعمال کړے۔ نو بیا بہ تا تہ غټے مشکلات
پیخ شی۔ ځکہ چہ دَ ھر یو دَ وینے دَ څاځکی نہ بہ بل دیو پیدا کیږی، او دَ دے
بہ خۂ انجام نہ وی۔ بلکہ ستا ناکامی۔
ملنگ دۂ تہ ھخکنہ اُووے" دَ دے دیوانو دَ مرہ کولو نہ وروستو بہ تہ بیا یو لوئ
کمرہ اُو وینے چہ ھغہ دَ اُوۓ وۂ ھاتھیانو نہ درُند دے۔ تہ بہ دغہ کمرہ دَ خپل جادو
بہ طاقت سرہ لرے کړے، او دَ ھغے لاندِ یو صندوق دے چہ بہ ھغے کینہ سپین جامے دی
چہ کوم وخت تہ جامے واخلے نو تہ بہ بیا بہ دے کینہ ھخکنہ لوړے خوئے وینے"
پس جوگی برھمی خپل رفتار غار تہ شروع کہ۔ کوم ځائے چہ جادوگر اُو سیدۂ
ھغلتہ دۂ اوۓ دیوان چہ د رسرہ غټ شلو نہ بلاس کینہ وو۔ اُوئے لیدل چہ ھغوئ
کینہ یو تن جوگی برھمی تہ را وکرځیدۂ۔ اُو وئے ویل۔ آیا تہ ھم بل یو بے وقوف
ئے چہ راغلے چہ دَ جادو کانړے حاصل کړے۔ اُو رحسانے سرہ وادہ اوکړے، جوگی
اُووے" اُو زۂ ھم ھغہ لیونے سړے یم" بیا دۂ خپلہ تورہ راویستہ۔ او بہ دیو
ئے گذار شروع کۂ۔ ځنکہ چہ دۂ بہ پسے گذارہ نہ وکړل۔ نو دَ تورے نہ اُور را وتل
شروع شو۔ او بہ لږ ساعت کینہ ټول اوۓ دارہ دیوان بہ ځائے سترے پریوا تۂ۔
جوگی بیا دَ خپل کتاب کتو نہ وروستو خہ دَ منتر الفاظ او وے۔ او ھغہ لوئ کمرہ
دَ زمکے نہ اوچت شۂ۔ دۂ زر دَ کمرہ دَ لاندِ ھغہ صندوق بیرتہ کۂ، او ھغہ

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

یوویشتمه[۲۱] قصّه

د جادو کاڼے

ویلے کیږی چه ډیر کالو نه مخکښے په سوات کښے یو جوګی وه چه نوم ئے برهمی وه - او دے د جادو د یو کاڼی په تلاش کښے تبت ته لاړ شه - او دا کاڼے شفاف وه - او دے کښے به سری را تلونکی حالات لیدل - ډیرو ماهرو جادوګرانو کوشش کړے وه چه دا کاڼے حاصل کړی - لیکن هغوی ناکام شوی وو - د دے کاڼی میرمن د تبت د علاقے یوه ښکلے جینئ وه - چه نوم ئے رخسانه وه - چه هغه هم پخپله د هغے زمانے یو زبردسته جادوګره وه - هغے دا کاڼے به خپلو اوګدو ویختو پورے تړلے وه - او چه کوم وخت به دا اوده شوه نو اودے وه اژدهاګانو به د دے حفاظت کاوه -

ډیرو جادوګرو د لرے لرے ملکو نه کوشش کړے وه چه دا کاڼے حاصل کړی لیکن د خپل ژوند نه یکښے خلاص شوی وو -

رخسانے دا یو شرط ایخے دے وه چه هر هغه څوک چه دا کاڼے پخپله قبضه کښے واغستے نو د ده به حق وی چه د دے سره واده او کړی - برهمی جوګی د جادو د کاڼی او د ښکلے رخسانے په باره کښے اوریدلی وو او ډیر زړه ئے کیږی چه تبت اووینی -

پس دے پخپل سفر روان شه - او ځان سره ئے د جادو یو ډیر ضروری کتاب واغسته - دے کتاب کښے داسے مفیدے خبرے وے چه هغے سره به ډیر مشکل کارونه آسانیدل -

کوم وخت چه برهمی جوګی تبت ته ورسیده نو دے د جادوګری په تکل کښے شروع شه - دے د غلته د ډیرو مشهورو جادوګرو سره ملاؤ شه او هغوی ده ته تنبیه ورکړه چه دا کار پریږدی - ځکه چه دے نه مخکښے ډیرو طاقتورو جادوګرانو دے باره کښے کوششونه کړی وو - او ناکام شوی وو -

لیکن برهمی جوګی پخه اراده کړے وه چه خپل قسمت دا ازمیئ - حالانکه

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

بیان وکړه :-

بُکهاسړی ډیر په نرمۍ دَ دے ځوان (سپین زر) لاس اُو نیوهٔ، او دَ خپلې
جولۍ نه ئے ورله دَ سُر رنګ یو کانړے ورکه، او دهٔ ته ئې او وئیل
چه ځوانه دا کانړے به دَ سرو زرو نه دَ ډک غره دَ لارے په معلومولو
کښې ستا مدد وکړی- څومره چه تهٔ دے غرته نزدے کیږے هغه هومره
به په دے کانړي اثر زور نیسی- او دَ کانړی په لاس کښې دَ آغستو
سره سپین زر محسوس کړه چه دَ سرو زرو غر دَ دے خپل مقام ته
راکاږی- دے بے حده خوشحاله شهٔ- دهٔ دَ بُکهاسړی دَ دے مهربانۍ
شُکریه ادا کړه- او غره طرف ته په خپل سفر روان شهٔ- هر څومره
چه دَے غره ته نزدے کیدهٔ نو هغه هومره په کانړی اثر زیاتیدو- دَ غره
طرف ته تله- او هر یو قدم دے خپل مطلب ته نزدے او رانزدے کاوهٔ- او
زر دَے نیغ دَ غره څو انه ورسیدهٔ- لیکن دهٔ سره زر وُ نه لیدل، او دهٔ
بیا کنل او کنل شروع کړل- دهٔ دا کنل دَ ډیرو ورځو پورے کول- او هر
ورځے دهٔ ته نا اُمیدی پیدا کوله- ډیر قسمه فکرونه دَ دهٔ په مغزو کښې شروع شو- دهٔ خیال
کاوهٔ چه کیدے شی چه زهٔ غلط غره ته راغلے یم- بیا هم دَ ډیر کنلو نه وروستو بلکه نزدے دهٔ
چه نور کنل ئې بند کړے وے- نو دے کښې دهٔ څه سخت څیز محسوس کهٔ- او چه دا ئې پاک کړهٔ
نو دهٔ ته معلومه شوه چه دا خو سره زر دی- او څلکښې کنلو کښې نور هم زیات سره زر هم ته
را برسیره شو- دَ ده زړه ډیر زیات خوشحاله شهٔ-

وروستو دهٔ دَ سرو زرو لوئے پرخے ولیدے چه هغه دَ ډیرو ډیرو اوښانو دَ بارونو دَ پاره کافی وُ-
پس په ډیرے خوشحالۍ کښې دَے دَ راجه قتلان حضور ته ورغاخته او هغه ته ئې اُووئیل چه ما دَ
ځان سره دَ سرو زرو بارشوی اُوښان راوستی دی- او اوس ستا دَ لور واده غواړم
راجه جوش کښې راغے چه وئے لیدل چه سپین زر دَ مخصوص شوی مقدار نه هم زیات زر
راوړی دی- پس دَ شرط مطابق دهٔ دَ خپلے لور جلیری واده دَ سپین زر سره وکړهٔ :-

دا قصه عبد المولٰی دَ خوازه خیلے (سوات) بیان کړے دهٔ
چه دَ اتیالسو کالو په عُمر کښې حق رسیدلے دے

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

٢٠ شلمه قصّه

یو عجیبه شرط

په پخوا زمانه کښې د سوات یو راجه وه چې نوم ئې قتلان وه، د ده
یوه ښکلې لور وه چې نوم ئې جلیرې وه - ډیرو شهزادګانو د دې واده کول
غوښتل - لیکن ده تل رد کول ترڅو پورې چې دوئ یو ضروري شرط نه وې
پوره کړې - او هغه دا وُ - هر هغه څوک چې څما لور واده کول غواړي، نو هغه
د سل د سرو زرو بار کړي او بنیان د جهیز په طور پیش کړي:

دغلته یو ځوان سړے وه چې هغه د راجه په لور باندې ډیر زیات مین
مَیَن وه. لیکن دے غریب وه - د ده نوم سپین زر وه -

ډیر کاله سپین زر خپل ډیر کوشش وکړه چې څه داسې تجویز وکړي
چې هغې سره دے د راجه منظور نظر شي - لیکن ډیرو کوششو نو نه
باوجود هم دے ناکام شه :-

یوه ورځ کله چې دے د خپل کلي نه یو بل کلي ته روان وه نو څه یو فریادي
آوازئې واوریده - یو داسې آواز چې د هغې نه دا معلومیده لکه څوک چې
په یو سخت تکلیف کښې وي - چې دے نزدے وراغے - نو ده اُولیدل. چې یو
بُډها سپین ګیرے سړے په زمکه پروت وه - د دے بُډها سړي سنه تاثیرناک
شخصیت وه - او هغه سپین زر ته اُو وئیل "اے ځوانه آیا ته به ما له لوګټې
اُو به راوړې - ځکه چې زه ډیر تږے شوے یم" سپین زر - زر یو نزدے
چینې ته وُراغے او د سکلو اُوبه ئې راوړې - بُډها سړي اُوبه وَسکلې
اُو وئے وئیل " څه داسې کار وښته چې تا د پاره وکړے شم" سپین زر جواب
کښې اُو وے " اے بُډها کاکا ته څما د پاره څه کولے شې - زه یو بې یارو
مددګار سړے یم - ځکه چې ډیر طاقتور سړے هم څما مدد نه شي کولے :-

بُډها سړي اُو وئیل " ستا څه مُشکل دے چې زه کوشش اوکړم - او ستا
مدد وکړم - سپین زر ده ته بیا د خپلې مینې محبت او د هغې د شرط په باره کښې

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

ثبوت ورکړی - هغه د باران دیوتا وه، د هغه سپینګی خودیدل شروع شو - او
اوبه ترې په غیرِ معمولی زور سره را اوورېدې - او آیون یې د سر نه د خپو
پورې ولمباوه -

"آیا ته ځما د طاقت نه متاثره شوې؟" د باران دیوتا تپوس اوکړه - "آیون
جواب ورکړو "اُو وې ښه ده زه ستا ډیر شکر ګذار یم ځکه چه تا ځما د بدن
نه خیرې لرې کړې - ولې چه ما په خپل ژوند کښې داسې نه وو لمبلی" د دې د باران
د دیوتا د طاقت نه متاثره نه شو - نو بس دے د هوا دیوتا ته را وګرځیده
او هغه ته یې اوویل "چه د خپل طاقت مظاهره وکړې" د هوا د دیوتا خوله
ازته شوه - او په داسې طاقت سره یې اوبوګل چه آیون په رارتا وید وکښې
شو - لیکن د دې د دے طاقت نه هم متاثره نه شو - او ده اوویل "نن ورځ
ګرمه ده او زه شکر ګذار یم چه تا ځما بدن یخ که په خپله خوندناکه هوا سره"
د هوا دیوتا لکه د باران د دیوتا په شان ډیر وشرمیده -

اوس د اور د دیوتا باری وه - دے نه غوښتل چه آیون هغه ته د طاقت د مظاهرې
ویلے دے - ده د اور د دیوتا سترګه ولیده چه سره کیده او سُو کیده او لکه سکروټې
په شان شوه - او بیا د غضبناکې لمبې په شان جوړه شوه - بسرکی ترې غورزیدل
شروع شول - د اور دیوتا خپله ژبه هم د خولې نه را اوویسته چه هغه د یو غضبناکې
او قاهره لمبې په شان ښکاریده - دا یوه خوفناکه نظاره وه - آیون ویریده ځکه چه
ده داسې هیبتناک څیز غوښتل نه وو لیدلے - نو دے ده چه د لمبې بسرکو آیون نغښتے وې
او په سیزلو یې ایرے کړے وے :-

لیکن ده د اور دیوتا ته د رحم درخواست وکړه - او ورته یې وویل "اے د اور دیوتا ځما زندګی وساته زه نه
غواړم چه ستا د زور حقیقی مظاهره اووینم - دا یو ژړ ده - زه ځما خاندان او هم زمونږ بادشاه ته تا منی :-
ویلے کیږی چه د دغه ورځې نه ورستو ډیرو خلقو په سوات کښې د اور د دیوتا د نخې په طور کښې د اور
عبادت شروع که - د اور د عبادت دا طریقه د سوات په بعضو علاقو کښې خلقو د اسلام د فتحې پورے کوله -

دا قصه عبد الله کاکا د بحرین (سوات) بیان کړې ده
چه د شلو کالو په عمر کښې وفات شوے دے

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

نولسمه قصه

دَ اُور دیوتا

پخوا په زمانه کښې دَ سوات په یو کلي کښې یو زمیندار وهٔ چه نوم ئې آیون وهٔ - دَ کرمۍ په موسم کښې یوه ورځ دَ خپل پټي نه کور ته واپس راتهٔ - ناڅاپه دَ یو نامعلوم ځائ نه یو عجیبه او یره ونکې شکل راښکاره شهٔ - دَ میانه قد وهٔ - په سر کښې ئې دوه ښکر وه دوٌ - او په وچولي کښې ئې یوه سترګه وه - لیکن دا په ښنګو وه - دَ دهٔ دوه سپین غاښونه ووٌ، چه دَ خولې دَ وَخکو نه ئې بهر وتي وو - په لږ ساعت کښې دا شکل اُوکړل یئ او اوکړیدې او یو لوئ دیو ترې جوړ شهٔ - آیون په رپیدو او کړیدو باندې شروع شهٔ - دَ دهٔ دَ هغه په خپو پریوت او وَئے وَئیل " اے طاقتوره ماله معافي راکړه دے دیو شکل اُو وَئیل " زهٔ دَ باران دیوتا یم - او زهٔ به تا معاف کړم که تهٔ ما اُومنې - دَ بارانهٔ دیوتا لا دا الفاظ نه ووٌ ختم کړي چه دَ دا سے قد قامت یو بل شکل لیکن دَ دے نه او کمزورے راښکاره شهٔ - او وَئې وَئیل " زهٔ دَ هوا دیوتا یم - زهٔ تا ته حکم کوم چه تهٔ ما اُومنه " آیون دهٔ تر خلکته کیدهٔ چه په دے کښې یو بل دا سے شکل راښکاره شهٔ - لیکن دَ دے دواړو نه او کم وهٔ - او آیون چه ورته په بره کتل نو دَ دهٔ نه ښوئ او غوږ زیده - دا دیو شکل وکوریدهٔ - اے ځیږه زهٔ تا ته حکم کوم چه تهٔ ما اُومنه - ځکه چه زهٔ دَ اُور دیوتا یم ::

آیون بلکل حق حیران شهٔ - او څهٔ ساعت خو ئې دَ خولې نه خبره نه خته او دَ څه حوصلے نه وروستو دهٔ اُو وئیل " اے طاقتورو دیوتاګانو - زهٔ یو عاجز بے خوکه او فاني مخلوق یم - زه څنګه به یو وخت کښې ستاسو دَ ټولو حکم اُومنم - او زهٔ به داسے وکړم - ولے که ما ته معلومه شي چه په تاسو کښې دَ ټولو نه طاقتور کوم یو دے - لیکن تاسو هر یو دَ خپل طاقت عملي ثبوت وَرکړئ ::

پس دے دواړه دیوتاګان راضي شو - اَوَ لئے یو چه دَ خپل طاقت

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

څه ساعت ورستو دوارړه رونړه د ګلو ګوهار را جمع کړه، او کور ته واپس شو، د دوئ د واپس کیدو خبر سره د ګلو ټکه د اورخور شوه، د دوئ د رشته دارانو داخبره هم یقین ته نه پریوته چه کښې دوئ به ژوندی واپس شی، ځکه چه دوئ دی د سین په تیزه چپه کښې غورځولی وو. د یقین خاص کو لو په غرض دوئ پخپله د دوئ کلی ته راغلل او مثال او کمال ئې ژوندی ولیدل. د دوئ رشته دارانو کښې د ټولو مشر دے دواړو رونړو ته اووے "تاسو څنګه ژوندی راغلئ"

مثال جواب ورکه. مونږه صرف ژوندی نه یو راغلی. بلکه مونږ د ځان سره د ګلو یوه ګوهار هم راوړے دے. هلته په سین کښې لوړه هم ډیره دی، او که یو څوتنه سړی په یو ځائے د هغه ځائے سره سین ته ټوپ کړی نو د سین د تیزے چپے نه به هم ژوندی پاتے شی. او د ځان سره به د ګلو ګوهار هم راولی.

پس د مثال او کمال ټول رشته داران هم هغه ځائے ته لاړل، او په یو ځائے ئې سین ته ټوپ کړه. د سین تیزے چپے د دوئ جسمونه ویوړل او مړه شو. په دے شان مثال او کمال دواړه رونړه د خپلو ناکاره رشته دارانو نه خلاص شول، او د دے نه ورستو ئې همیشه خوشحاله ژوند تیراوه:-

—...—...—...—...—

د اقصه د بحرین صاحب کل ملک بیان کړے ده
چه عمر ئې شپیته ۶۰ کالو نه دے

نو دا به مړه شي. ځکه چه تاسو جادوګرے معلومیږئ. جینکو جواب کښې او وے "نه بلکل مه یریږئ. که څه هم ستاسو مورته پیغ شو. نو تاسو به بیا په مونږ کښې دوه خوښې کړئ، او واده ورسره اوکړئ:-

بس مشال د خپلې مور مخ بربنډ سیره کړه، هغه خو د ځنګکښې نه مړه ده. نو په زمکه اوغورځیده. اوګورئ مشال او وے اوګورئ تاسو څه اوکړه. زمونږ مور خو مړه شوه. او اوس د لوظ مطابق به مونږ تاسو کښې دوه خوښه وو. بس دواړو رونړو دوه د ټولو نه خائسته جینکئ خوښے کړے. دے نه پس دوئ خپله مور ښخه کړه او کورته واپس شو.-

صباله دوئ خپل رشته داران خبر کړه چه خداوند تعالیٰ مونږ له د مړې مور په ځائے دوه ښکلے ښځے عطا کړے. کوم وخت چه رشته داران دے خبرے نه خبر شو. نو هر یو نارینه خپله بو دوئ مور په خپلو اوګو واغسته، او خیال ئے داوه چه د دوئ قسمت کښې به هم داسے وشي:-

دوئ خپلے میندے په میلو نو په سختو او مشکلو ځایونو کښې ذکر ځو لے لیکن ټول بے فائدے. دوئ ډیر په غضب کښې واپس کورته راغله، او د مشال او کمال د ژوند د ختم کولو آخیری فیصله ئے وکړه. سوټې ورسره وو او په دواړو رونړو پسے ور پسے شو. دا دو نړه چه د خپل ژوند د سلامتیٔ د پاره تختیدل نو په لار کښې ئے دوه شپونکی سره د ګډو د ګوهار ولیدل. مشال دوئ ته اوو ے چه مهربانی اوکړئ او زمونږ سره خپلے جامے بدلے کړئ. او چه زمونږ نه وروستو د اوګډو سوټو بلاس سړی چه څه وخت تاسو ته راورسی. نو تاسو مهربانی وکړئ هغوئ ته دا الفاظ اووایئ. مونږه نه. مونږه نه. او هغوئ به تاسو له ډیرے پیسے درکړی. ساده ګان شپونکی په خوشحالیٔ سره راضی شو. د جامو بدلولو نه وروستو دواړه رونړه ځانونه د ګڼړو جاځو نو نه ورستو پټ کړل او شپونکیان د مشال او کمال په جامو کښې د راتلونکو سړو په انتظار کښې وو. ډاردسیدو سره دوئ شپونکیان ونیول. حالانکه دوئ هغه الفاظ اوویلے "مونږ نه مونږ نه. او دوئ ئے نزدے سین ته اوغورځول او کورته واپس شو.-

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

کمال او وے چه مونږ له پکار دي چه دا خوځې د ونې په يو خاخ اوخو او رهزنان ډېر وو. دے نه به لوی آواز واخيږي، او رهزنان به هسې ډېر نه وتختي. نو کمال د ونے يو خاخ مات که، او په زور سره ئې خوځې له را واچوه. دے نه رهزنان ويريدل، او دا خيال ئې وکه چه ځنګے دے ونه کښې يو بد روح چه ته اوسي.

دواړه حيران پاتے شو چه دا رهزنان نه صرف وتختيدل، بلکه هغه لوټلے مال او اسباب ئې هم ورستو پاتے که. سحر وختي دواړه د ونے نه راکوز شو. او لوټلے اسباب ئې راجمع که. او خپل کور ته روان شو، کوم وخت چه دوئ کور ته ورسيدل، نو دوئ خپلو رشته دارانو ته خبر وليږه، او دوئ ئې د لوټلي مال متعلق سره په ټوله قصه خبر کړل.

د رشته دارانو هم زړه وشه چه دوئ دا سے وکړي. دوئ هم خپل غوايان مړه کړل، او خوځې ئې ځنګل ته وړے. او هم د غسے موقع په اُميد کښې يو يو د هرے يوے ونے په سر کيناسته. څو شپے پرلپسے دوئ هم دغه شان په ونو کښې تيرے کړے. ليکن ټول بے فائدے. آخر په نا اُميدئ کښې کور ته واپس شو. په رشته دارانو کښې د ټولو نه مشر دے نورو ته اُووے، دا يوه بے وقوفي وه. دے دواړو دونړو ته دا خو نه د دوئ چالاکي مور خودلے ده، هغه غالباً غوختل چه زمونږ نادان وشي او بدله را نه هم واخلي. او مونږ د هغه په فريب کښې اُوغورځيدو. ليکن مونږ له اوس ضروري پکار دي چه هغه له سزا ورکړو او د هغه ژوند ختم کړو.

پس يوه شپه د مشال او کمال په رشته دارانو کښې يوتن د دوئ مُور اُووهله او مړه شوه. دے ظالمانه مرګ باندي مشال او د هغه رور کمال ډير ځهير شو او دا ئې پوره يقين وه چه دا قاتلان هم د دے دغه رشته داران دي. سترګے ئې د اُوښکو ډکے ډکے وے، او دواړو رورونو په پيره پيره د خپلے مور جسم مقبرے ته ورړ، په لار کښې دوئ ته اُوده ښکلے جينکئ مِلاؤ شوے، دا جينکئ به په ضد شوے چه مونږ ته د خپلے مور مخ بربسيره کړئ. ځکه چه زمونږ د هغه په ليدو کښې غرض دے.

ليکن مشال او کمال او وے چه کچرے زمونږ مور ښاسو مخ نه اُوويني

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

اتلسمه قِصّه

عقل د بې وقوف نه

ډېر کالونه مخکښې په سوات کښې په یو کلي کښې یو دوه ورونړه وو، چه د یو نوم مشال وه، او د بل نوم کمال وه. یوه ورځ د دوی دوه غوایان په غلطه لاړ د دوی د رشتدارانو په طرف لاړل. چه هغوی په بل نزدې کلي کښې اوسېدل. د دوی رشتدارانو ډېر په خوشحالۍ سره دا غوایان ونیول. دوی د دې غوایانو مړې وخېړلې او وراته یې کړه، غوښه خوږه وه او دوی د دې ناڅاپه انعام د خداوند تعالیٰ شکر یې ادا کړه.

دوه ورځې وروستو مشال او کمال د خپلو غوایانو په تکل کښې خپلو رشتدارانو ته راغله. او وې وې، مونږ خبر شوي یو چه زمونږ غوایان ستاسو په قبضه کښې دي. مهرباني وکړئ وا پس یې راکړئ.

په رشتدارانو کښې د هغولونه مشر او وې. هاں. غوایان دلته راغلي وو. لیکن د بد قسمتۍ نه په هغوئ یوئیک حمله او کړه. او دواړه یې مړه کړه. د ثبوت د پاره تاسو د هغوئ دا څرمنې واخلئ:

مشال او کمال ډېر زیات خفه شو، او د هغه څرمنو سره کور بله روان شو، په لار کښې په دوی بانډې تیاره شوه، دوی دا فیصله وکړه چه یو ونې ته اوخېژي، او شپه په حفاظت سره تېره کړي. ولې چه دغه محفوظ مقام وه. ځکه چه دغه علاقه د رهزنانو نه ډکه وه.

د نیمې شپې نه لږ مخکښې دوی حیران پاتې شو، چه درې رهزنان دغلته را ورسیدل سره د لوټلي اسبابه، او هم د دغې ونې د لاندې کیناستل. کومې کښې چه دې دواړه ورونړه آرام کاوه.

مشال د خپل ورور کمال په غوږکو نو کښې وغوسکیده، او تپوس یې وکه چه څه وکړو.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

دا جینئ ناڅاپه غائب شوه - دهٔ هر طرف ته وکتل لیکن هغه وه
چرته چه دهٔ لیدلے وے - دهٔ خپل ځان وَسکو ندهٔ چه یقین ئے وَشی
چه آیا دا خوب لیدل وو - او که دا بتول خم وو ۔

وروستو دهٔ ته دا معلومه شوه چه دا جینئ کومه چه دهٔ لیدلے وه
نو دا دَیو سړی دَ ډیرے ښکلے ښځے روح وهٔ - د غه سړے شک مند وهٔ
چه ګنې دَ دے دَ یوے قبیلے دَ یو سردار سره محبت وهٔ نو پس دهٔ دا مړه
کړے وه - او په پټه طریقه ئے دَ دے جینئ په خوا کښے ښخه کړے وه -

عرش الله ته دا هم معلومه شوه چه دا مخکښے نورو مسافرو ته هم
دَ شپے دَ بحرین په لار کښے په دے شان ښکاره شوے وه ۔

(دا قصه عرش الله دَ بحرین (سوات)
بیان کړے ده چه دَ اتیا ۸۰ کالو په عمر کښے وفات شوے دے)

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

اولسمه قصه

یو دروح

قصه کښې بیانیږي چې ډیر کالونه مخکښې په بحرین سوات کوهستان کښې یو سړے اوسیدهٔ چې نوم یې عرش الله وهٔ هغه یو نیک سړے وهٔ او د مذهبي علم د پاره ډیر مشهور وهٔ۔

یو ورځ دے په څه کار توروال کلي ته لاړ شهٔ۔ کوم وخت چې دے واپس راتهٔ نو تیاره شوے وه۔ په لار کښې کوربله په راتلو کښې دهٔ یوه جینۍ ولیده چې ډیر کالي پټري یې غورځولي وُو او د یوے جینۍ په خوا کښې ولاړه وه۔

عرش الله د دے د ښائست نه ډیر متاثره شهٔ۔ او خیال کښې ئے راغلل چې د دهٔ به دا ښهٔ قسمت وي که دے سره یې واده اوشي۔ ولے بچے دا واده شوی نه وی۔

دهٔ هغه خوا دے خوا وکتل لیکن د هغے سره هیڅوک سړے ملګرے نه وهٔ دے کوشش کښې وهٔ چې د دے متعلق څه پته معلومه کړي۔ لیکن دے نه مخکښې چې ده څه ویلے وے، هغے او ویل "اے مسافره زهٔ یو یتیم او که ته مهرباني اوکړے او ما سره د بحرین د بریګل پورے ملګرے شے۔ عرش الله ډیر زیات خوشحاله شهٔ او هغے ته یې او ویل چې زهٔ به دا ډیره لویه خوشحالي وګڼم چې ستا ملګرتیا وکړم

دوئ دواړه روان دو او بریګل د جینۍ د خواهش منزل ته ورسیدل عرش الله دے جینۍ ته او وے" اے یوے ښکلے ما د بخیل عزت قسم وي چې ته د خداوند تعالی په پیدائیش کښې د ټولو نه ډیره ښائسته یې۔ که زهٔ د دے ځائے بادشاه وے نو ما به ټول کوهستان ستا د مخ په دے یو خال قربان کړے وهٔ۔ دهٔ ترے مخکښې تپوس وکهٔ۔ او ته واده شوے یې؟" هغې یو سوړ اسویلے اوکهٔ او جواب کښې یې او وے زهٔ یو غریب مخلوق یم، ما سره به څوک واده وکړي خو د عرش الله د پاره دا عجیبه وشوه چې د دے خبرو اترو په دوران کښې

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

شروع شول

دَ راجه هم په خپله اول مخ سُر شهٔ - بیا اُودی شهٔ - او بیا ئې
رنګ دَ مړی په شان سپین او تخنیدهٔ - لږ ساعت وروستو راجه . دَ
هغه ټول خاندان او نوکران ژوندی نه وو بلکه ټکې شوی وو -

دا قصه دَ ډنګرام (سوات) احمد علی بنیان کړې ده
هغه دَ پنځه اتیا (۸۵) کالو په عمر کښې وفات شوې دے

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

راجه د ظلم نه ډاره کښې اوریدلې وو. بڅها جوګی بې یکوټ طرف
ته روان شه. کوم ځائے کښې چه د دے راجه محل وو. جوګی
پدماني سره بلاس کښې یو هم ساوه. او ځائے ئې خیرے ویرے، چه کوم
وخت دے محل ته نژدے شه. نو ده یو نوکر ته اووے چه زه محل
ته تله غواړم. نوکر اووے اے بڅها سړیه! ته د چا سره ملاویدو غواړے
پدماني جوګی جواب ورکه زه د لوے ځائے نه راغلے یم. او محض د دے د پاره
چه ستاسو راجه اوویم. هغه ته اووایه چه زه د هغه سره ملاقات
کول غواړم. پیغام وړونکے محل ته دننه لاړ شه. او راجه ئې خبر که
چه یو بڅها سړے ستاسره ملاویدو غواړی. راجه حکم وکړه چه هغه د
ځما حضور ته راوستے شی. جوګی محل کښې داخل شه چه د هغې شکل د
یوے قلعه په شان وو.

راجه د ده نه تپوس وکه چه اے بوډها سړیه. ته دلته څه راوستے
ئې. جوګی جواب ورکه ستا ظلم. راجه بڅها سړی ته په تعجب سره
وکاته. ځکه چه د ده په یقول ژوند کښې ده ته یو داسے سړے نه معلومیده
چه هغه به داسے ده ته کوز اوګوری. راجه اووے. اے بڅها سړیه
آیا ته دا معلومه ده چه زه د څه شان جادو طاقت مالک یم
په دے زمانه کښې یو هم داسے جادوګر نشته چه هغه ما مغلوب کړی
پدماني اوویل چه ما ته اوخایه چه ته څه جادو طاقت لرے. او ته
څه کولے شے. راجه خپلے سترګے بند کړے. او د سترګو په رپ کښې
د زمکے نه اوچت شه. او هوا کښې ودریده. بیا جوګی پدماني نه راوکړه ده
او ورته ئې ویل " آیا ته ځما غیر معمولی طاقت اوس منے. جوګی جواب
کښې اووے، د کوم ځائے نه تا دا طاقت حاصل کړے دے، راجه اوویل
د کپل دیوی رکادس) نه. جوګی اوویل" لیکن د کپل دیوی رکادس)
په شان څو ځما هم شاګردان دی. راجه غضب کښې شه. او ورته ئې
ویل چه کچرے ته واقعی د کپل دیوی رکادس) نه زیات طاقتور ئې. نو
ثابت کړه. جوګی د ده سترګو ته وکتل. په ده ئې د توکل او څه د
جادو الفاظ ئې اووے. نوکران د یرے نه زیړ شو، او په رپیدو

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

شپاړسمه[١٦] قصّه

ګټې چه يو ځل ژوندۍ وې

په پخوانۍ زمانه کښې په سوات کښې يو راجه وه چه نوم يې اُباله وه، د ده نيکونه لوئ جادوګر تېر شوي وو - راجه اُباله هم د جادو طاقت د دوي نه زده کړے وه - دے ډير طاقتور سړے وه - او د رياست د يو سر نه بل ته به د لوګي په زانګو کښې الوت -

د روايت مطابق د دے راجه نيکه د جادو په زور سره يوه طاقتوره کېل نومے ديوي (ګاډس) مطيع کړے وه چه د هغې سر د زنانه په شکل وه - او نور وجود يې د اژدها په شان وه - د دے ديوي (ګاډس) د سوات په ټولو خلقو باندې لوئ هيبت پروت وه - ځکه چه محض د دے په رضا منحصره وه چه خلقو به د آرام ژوند تېراوه - او کچرے هغه په غضب کښې شوه هغې به خپل وجود بلن که - او تناؤ به يې دومره لوئ شه چه د سوات په سيند به د يو بند شکل جوړ شه - او بيا به ټول ملک طوفانونه کيدل - او بيا ځکه چه خلقو ته دا معلومه وه چه راجه اُباله دغه طاقت خپل کړے دے نو هغوي يريدل چه کچرے د قهر شي نو دا به د طوفانونو سبب جوړ شي :-

اُباله د خپل رعيت سره ښه نه وه - او د خلقو د بهبودۍ خه خيال يې نه لاره - يوه ورځ راجه اُباله په يو خپل وزير باندې غصّه شه، ځکه چه هغه د ده د معزوله کيدو سازش کړے وه ، او عجيبه دا وشوه چه په هغه ورځ يوه هيبتناکه زلزله راغله چه د هغې په وجه ډير کلي تباه شو خلق ډير ويريده ځکه چه د هغوي خيال وه چه د زلزلے وجه ضرور د راجه غصه ده، دا خبره په ټول رياست کښې خوره شه چه د راجه خبره نه منل يو ډير خطرناک کار دے :-

ويلے شي چه په دغه وخت کښې يو جوګي چه نوم يې پدماکي وه، هغه د دے

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

وا پس ضرور کوهستان ته لاړ شه - او خلقو ته اُووایه چه دوی دې د اسلام په رښتینی اُصولو باندې ټینګ شی - ځکه چه مذهب صرف ژبانۍ خدمت ته نه شی ویلې - که د غه خلق بې خوفه او د آرام ژوند غواړی نو دوی دې ضرور د خداوند تعالیٰ په قوانینو باندې عمل کوی - بزرګ بابا ما ته یوه همسا را کړه او څه هدایت یې راته وکړه چه زه هغه نه شم ویلې - زه بابا هغه پخپله مریدۍ کښې قبول کړم - او بابا تورې را رخصت شوم،

"تر نن ورځې پورې زه کوشش کوم، او د هغه هدایات د کوهستان خلقو ته بیانه وم - او چه ترڅو پورې ما کښې ساه وی نو داسې به خپل فرض ادا کوم"

{ دا قصه د اُوشو (سوات کوهستان) ملنګ بیان
کړې ده چه عمر یې اتیا کالو نه دې }

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

چه انسانان ټول هر ساعت په خطره کښې وو، د بد نظمۍ او بې قانونۍ په وجه سره به هغه زمانو کښې ځما د سفر به دوران کښې د سوات او دیر په مینځ کښې سرحد ته نزدې ما ته یوه عجیبه واقعه را پېښه شوې وه۔ او یو داسې پېره وُږنکې وخت چه زهٔ یې اوس هم یاد کښې را وړم نو زهٔ د سر نه تر خپو پورې رپېدلې کېږم۔ دا تقریباً د نمر پرېوتو نه څه قدرې وروستو ساعت وهٔ چه زهٔ د غره یوې تنګې لارې ته ورسیدم چه په قادر غاښې مشهوره دې۔ یو دم د نا معلوم طرف نه یوه زنانه چه چیرې اوکړه ویخته یې وهٔ۔ او بې شانه لوې لې یې وې۔ او د باز د پنجو پشان لوې لوې نوکونه یې وو، او غاښې یې را هوب که۔ زهٔ حق حیران پاتې شوم ساه مې نه شوه آخسته۔ ځما لاس او خپې شل غوندې شو۔ او دې زنانه په ډیر زور سره په خپلو غټو نوکو ځما سینه وهل شروع کړهٔ، هره پېره چه به زهٔ هغې وهلم نو ما به محسوسوله چه ګنې د وسپنې په یو پنډه وسکی م وهي۔ زهٔ د درد نه ذرې ذرې کیدم، ما دا محسوس کوله چه ګنې ځما پښتۍ خیمه کیدلې۔ یا خدایه ما او ویل" زهٔ ستا یو عاجز او خوار مخلوق یم۔ ما لا دا الفاظ نه وو ختم کړي چه ما هم هغه بزرګ اولید۔ کوم چه ما به خوب کښې لیدلې وهٔ۔

"هغه ما ته او وې۔ مه یرېږه۔ خداوند تعالیٰ پاک ستا ملګرې دې" چه ما سترګې وسپړدې نو زنانه غائبه شوې وه۔ ما اوس د خپل ژوند د پاره زغاسته شروع کړه۔ ځما خیال نه دې چه زهٔ به ګنې چرته بیا د هغې په شان وزغاستې شم۔ زهٔ زغاستم او زغاستم۔ ما زر محسوس کړه چه ځما خپې خو نه ځي۔ بلکه زهٔ څه د کراماتو په طاقت سره بوولې کیږم۔ زهٔ هیڅ ستړې ستومانه نه وم۔ زهٔ بې تکلیفه او په مزه مخکښې وړاندې تلم حتٰی چه د بزرګ خنګ ته اورسیدم، کوم وخت چه د هغه خنګ ته لا ورم نو هغه ما سره سینه په سینه شهٔ۔ او وې ویل" بچیه راغلې ته اوس محفوظ یې۔ زهٔ یې پناه ته کړم، ډوډئ یې را ته راکړه۔ او زهٔ بیا زر اوده شوم۔ دا ځما د ژوند خوږ خوب وهٔ۔ زهٔ د ماښام په شان اوده شوم سحر زهٔ پښهٔ دمه وم، او بزرګ ته حاضر شوم۔ هغه او وې" چه ځما دا غرض دې چه ته یو ډیر ضروري کار او کړې" ما او وې چه زهٔ به ډیر خوشحاله شم که ما ته هدایت وکړې شي" بزرګ ځما په اوګو خپل لاس ونه کیخودل او وې ویل" ته

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

پنځلسمه[15] قصه

یوه سهمناکه پېښه

د اوشو نومې کلي یو ملنګ بیان کړې دے چې څه وخت کښې چې زه د دیر[30] شو کالو ځوان وم. نو ما به د یو بزرګ متعلق اورېدل چې هغه د کوان نومې کلي د ملیزو علاقه (دیر) کښې اوسېده. څما د کلي اوشو (ریاست سوات کوهستان) خلق به کوان کلي ته تلل چې د دغه بزرګ دُعاء حاصله کړي. د کوان کلي ته به لار کښې یوه بنځه شاشه بلا د سفر کونکو د یرې موجب ګرځېدلے ده، او کلي والو به د دے متعلق خبرے کولے، څما هم ډېر زړه کېده. چې ما د دے بزرګ دعاء حاصله کړے. ډېرے څه کالونه تېر شو -

یوه شپه ما ته یو سړی چې سپینې جامے یې اغوستے وے خوب کښې ښکاره شه او هغه ما ته اووے "چې څما ستا سره کار دے - او ته ما ضرور په دیر کښې د کوان په کلي کښې اووینه" او د سفر په لار کښې د هیڅ بد طاقت نه مه یرېږه.

سحر خپلے مور ته ما دا خوب اووے - لیکن هغې د شاشه بلا د یرے نه ما ته اووے چې په دے سفر مه ځه -

څه هفتے بعد د غوږے نه ورستو کوم وخت چې زه پخپل کلي اوشو کښې د غوز د یوے ونے د لاندے پروت وم، نو ما یو خوب اولیده، او هم دغه بزرګ ما ته اووے چې ځوانه تا ولے څما هدایت په ځائے نه که. زه چې را ویخ شوم، نو نیغ خپلے مور ته لاړم - او هغې ته مې اووے چې ستا نه دُعاء غواړم - او بنځه اراده مې کړې ده چې کوان (دیر) ته لاړ شم"

"هغې څما په اوکو وژړل او په ډېره ناخوالئ سره یې څما مدعا، او منله او بیا څما د سفرد پاره هغې ما ته درے څیزونه راکړه. څه لږه ډوډۍ (کاکونه) یوه چاړه (پشقوزه) او یو تعویذ -

ما په خپلو خپو په غرېزو او سختو لارو کښې خپل سفر شروع که، کوم کښې

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

خیالات دَ دهٔ په مغزو کښې تر له شیبا گرځیدل - دغه دهٔ ته دَ خپل عُمرَ د تولو نه لویه شپه ښکاریده - په سحر له دهٔ خپل وزیر بهیمه را طلب کهٔ - او دَ ملنګ ټوله معامله ئې ورته بیان کړه - او دے باره کښې ئې ترے مشوره طلب کړه وزیر او وئیل "اے راجه زهٔ دا مشوره درکوم چه تهٔ دا ملنګ را اوغواړه - او معلومه که چه دا څوک دے" پس ملنګ ئې دَ راجه حضور ته راوستهٔ - او چه راجه او وزیرَ ملنګ نه تپوس نه کول - نو دیکښې وزیر یو خال دَ ملنګ په وچولی کښې اُولیدهٔ - او راجه ته ئې خپل معلومات په پټه او وئیل - دَ راجه څخ پری‌ق وکهٔ ځکه چه دهٔ ته خپل خوب را یاد شهٔ - دهٔ دَ ملنګ نه تپوس وُکهٔ چه اے میلمه تهٔ څوک ئې او دَ کوم ځائے ئې،

ملنګ اُووے چه زهٔ دَ کوز سوات دَ راجه څوے یم - او ځما نوم بختمند دے - ما ته دا معلومه شوے ده چه تا ځیر شهزا دګان ردکړی دی - کوم چه ستا لور واده کول غوختهٔ - نو ما خپل ځان په دے خیال کښې ملنګ کهٔ چه دَ هغې زړهٔ وګټم.

راجه په خوشحالئ خندا دَ ملنګ سره په مینه سینه په سینه شهٔ - او ورته ئې او دے" چه ته هم هغه ئې چه کوم دَ باره ما دَ ځیر وکالو نو را سے تکل کاوهٔ

راجه دهٔ ته بیا خپل خوب او وے - او حُکم ئې وکهٔ چه دَ وادهٔ انتظام دِ وکړے شی - او واده په ځیر شان و شوکت سره و شهٔ -

دَ دے نه ورستو شهزاده بختمند دَ نوے وادهٔ شوے شهزادګئ خورشید بانو سره په یو ډولئ او رنګین جلوس کښې خپل کور ته لاړ شهٔ - دا یوه ځیره لویه موقعه وه - ځکه چه دَ دے خیخئ په وجه بر او کوز سوات دَ یو زړهٔ دوه وجود شو :-

ویلے شی چه ورستو بختمند چه دَ ځیر عُمر او نیم شلے کالو نو پورے ژوندے وهٔ - نو دَ بر او کوز سوات دواړو راجه شوے وهٔ

دا قصه بیرم خان دَ زاړه کلی سوات بیان کړے ده چه دَ نَلو کالو په عُمر کښې وفات شوے دے

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

څوارلسمه قصه

یو شهزاده په بل لباس کښے

هوښیاران خلق وائی چه یو ځل د سوات یو راجه وۀ چه نوم ئے نیم جان وۀ۔ د دهٔ یوه ښکلے لور وه چه نوم ئے خورشید بانو وۀ۔ د هغے شهرت لوے لوے علاقوته خورشوے وۀ۔ او ډیرو شهزادګانو د هغے سره واده غوختهٔ۔ لیکن راجه یو خوب کښے لیدلی وۀ۔ چه دا دِ داسے شهزاده ته واده کړی چه د هغه په وجولی کښے خال وی۔ او که دهٔ دا وصیت او نه مانهٔ، نو د دهٔ نه به حکومت لاړ شی په صباله دهٔ دا خواب خپل وزیر چه نوم ئے بیمه وۀ هغه ته ئے اُو وے:۔

ډیر اُمیدواران راغلی وُو۔ بعض ډیر زیات طاقتور او بعضے بے حده هوښیار وُو او ښکلی وُو۔ لیکن راجه دا ټول رد کړل، هغه داسے یو تن کوت چه د هغه په وجولی کښے خال وی:۔

دے کښے ډیر کالو نه تیر شو۔ لیکن راجه د خپلے لور د پاره د یو موزون جوړ په موندو کښے ناکامیا به پاتے شهٔ۔

یوه ورځ کله چه راجه د خپلے تمبکیٔ نه بهر کتل نو دهٔ یو ملنګ ولیدهٔ چه خیرے دیرے جاے ئے وے، د فقیرانو کچکول ورسره وهٔ، او هغه تمبکیٔ ته ئے کتل، د کوم خواته چه به د ده ښکلے لور خورشید بانو کیناسته۔ خیر راجه دا خبره دومره نظر کښے رانه وسته۔ خو ورځ ورستو دهٔ بیا دا ملنګ ولیدهٔ چه د دهٔ د لور تمبکیٔ ته ئے یورته کاته۔ دے ځل د ے غضب کښے شهٔ، او د خپلے لور نه ئے تپوس وکړهٔ چه دنړا دے ذکی چه داځه خبره ده، هغے جواب ورکه" چه اے پلاره دا سړے یو ملنګ دے، او که ته د دهٔ کیناستهٔ د لته نه غواړے نو حُکم وکړه چه دے لرے کړے شی:۔

راجه خپلو نوکرانو ته حُکم وُکهٔ چه ملنګ دِ لرے کړے شی۔ لیکن ملنګ په ضد شهٔ، او وُئے ویل چه دے بلکه مرګ خوښه وی۔ راجه به ډیر مُشکل کښے پریوت او شپه ئے ډیره بے آرامه تیره کړه۔ هغه د خپل ځان سره فکر کاوهٔ۔ که زهٔ چرے ملنګ مړ کړم۔ نو ځما ډیره بدنامی به اُو شی۔ ځما رعیت کښے به زهٔ بے عزته شم۔ خلقو ته به د محبت دا معامله معلومه شی؟ داسے قسمه

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

لاس سُنے ته ورکړی - لیکن په دے شرط چې دَ ے دَ بیوُ توے ځائے په خوا کښے په یوه ورځ کښے یوه داسے واله دَ کَنی چه دَ دا تو وړو کولو دَ دے جوړ نه دے گړ حوُلے شی :-

سُنے ملک په ډیرے خوشحالئ سره دا شرط منظور کهٔ - او دَ دے کار دَ پاره بیوُ ته ورسید - گُلناز دَ خپل پلار په ملګرتیا کښے هم دغه ځائے ته راغله چه پخپله دا سخت امتحان اُووینی - قصه کښے بیانیږی چه دغه ځائے گلناز خپل پړونے دَ ولے او دَ جرندے دَ نقشے خودو په غرض خور که - سُنے ملک بلکل هم وخت ضائع نه کهٔ - دَ ے دَ خپل بازو په طاقت سره هم په دغه ورځ کښے دَ وَلے کنلو او دَ جرندو جوړولو کښے دَ شرط مطابق کامیاب شهٔ -

دَ دغے نه ورستو سُنے ملک دَ گلناز او دَ هغے دَ پلار په ملګرتیا کښے واپس کالام ته لاړ شهٔ - او هلته ئے په خوشحالئ سره واده وشهٔ - ډیر زر ورستو ملک او گلناز بحرین ته راغلهٔ - او خوشحاله دَ جوړے ژوند ئے تیره وهٔ - بیا دَ دوئ بچي اُوشو - او دَ دوئ اولاد تر دے وخته پورے په بحرین کښے اُوسی - او هغوئ ته منک والی :-

واله او جرندے هم ترننه ورځے پورے موجود دی، چه دا دَ دے دوه عاشقانو په یاد کښے یو ژوندے یادگار دے - او کوم خلق چه غواړی نو اُوس هم دوئ دا دَ بیوُ په خوا کښے لیدلے شی :-

دا قصه اند ن تکمل دَ بحرین سوات بیان کړے ده
دَ ده عمر خلو بخت کالو نه دے

دیارلسمه قصه [۱۳]

محبت ته خنډ بندش

په بحرین (سوات کوهستان) کښې ډیر ښکلی او زبردست پهلوان او سیدهٔ، دَ هغه
نوم سُنې مَلِک وهٔ- ملک یو غیر معمولی طاقتور ډنګ چیر ښکلی ځوان وهٔ، دَ ټولې علاقې
جینکو به دَ دهٔ وصف کاوهٔ، او دَ هر یوې دا ارمان وهٔ چه دهٔ سره واده شي. لیکن
معلومیده چه سُنې مَلِک دَ ښځو سره څهٔ محبت نه لاره- بلکه دَ ښکلې نه ښکلې ښځې هم دَ ئے
نه شهٔ راغب کولے- دَ ګرد و نواح دَ علاقو سردارانو دهٔ ته خپلې لونړه ورکولے
لیکن دهٔ به انکار کاوهٔ-

وایلے کیږی چه په کالام کښې یوه جینۍ وه چه ټولو خلقو- بلکه دَ زمانے لویو شاعرانو
به په خپلو شعرونو کښې دَ هغې دَ خایست وصف کاوهٔ- دَ هغې نوم ګلناز وهٔ
ډیر سرداران دَ هغې دَ واده په غرض کښې وؤ- لیکن هغې به انکار کاوهٔ- خلق حیران
وؤ چه څوک به ښهٔ قسمت دالاوی- چه دَ دے سره به واده نصیب شي- ګلناز
پخپله هم حیرانه وه چه ګورے واده به چرته او شي-

یوه ورځ سُنې مَلِک چرته کالام ته تلے وهٔ- او هلته ئے ناڅاپی دَ ګلناز سره لیدهٔ
وَشو، او هم دَ دغې ورځې نه پس دَ دهٔ خیالات هغې طرف ته مائله شو- معلومیده
چه سنې ملک به اکثر اوقات دَ هغې په خیالونو کښې وهٔ- خوارہ سکل ئے نه کول- خو دَ
خیالاتو مرکز ئے ټول ګلناز وه- دهٔ ډیر کوشش وکهٔ- او ډیر خلق ئے جرګه کړل
چه دَ ګلناز پلار راضی کړی- او دَ وادهٔ اجازت ورله ورکړی- لیکن په
دے لار کښې ډیر مشکلات حائل وؤ-

سُنې مَلِک دَ یو داسے قبیلے سرے وهٔ چه دَ هغوی مشرانو دَ ګلناز نیکه وژلے وهٔ دوستانو
سُنې ملک ته اُووے چه دا خیال هیر د پرېږدی- او ګلناز هیره کړی- لیکن هغهٔ اُووے چه زهٔ دَ
ګلناز نه بغیر ژوندے نه شم پاتے کیدے- او صرف مرګ ما ته آرام راکولے شي-

خیر بیا هم دَ ډیرو کوششونو ورستو دَ ګلناز پلار راضی شهٔ- چه هغه دَ خپلے لور

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

دولسمه قصّه

مړکول پکار دی که نه

واڼئ چه یوه شپه د سوات مشهور بزرګ ګناجیر باباؒ د اوداسه په غرض د خپل کلی ګناجیر نه بهر نزدے خوړ ته اُووت - په لار کښے دهٔ یو اوګد تور مار اُولیدهٔ - باباؒ سمدستی دغه مار په سر په خپله همسا اُو واهه مار مړ شهٔ - او باباؒ خوړ طرف ته لاړ شهٔ - دے واپسئ کښے حیران شهٔ چه لار کښے ئے د خلقو یوه غونډه اُولیده - چه هغوئ سپینے جامے آغوستے دے د مار نه چاپیره ناست دهٔ - او هر یو ډیر خفه معلومیدهٔ :-

په هغوئ کښے یو تن د بزرګ نه تپوس وکړهٔ - اے باباؒ - آیا دا ښه ده چه څوک د مړ کړے شی ؛ باباؒ خفه شهٔ او وائیئے ورله چه دا خلق چه دلته دو مره بے وخته دی نو دا پیریان دی - او دا مار غالبًا په دوئ کښے یو وهٔ -

باباؒ صاحب یو ساعت ساکته شهٔ - او د څه فکر کولو نه د دستو ئے اُو ویل " دا بلکل ناروادی چه څوک بل سړے مړ کړی - لیکن که څوک ځان په بله خطرناکه کو نه کړی نو بیا داسے روادی ؛

باباؒ دا الفاظ او ویل او بیا روان شهٔ - دے چه یو څو قدمونه مخکښے لاړ شهٔ نو په بیرته ئے وکتل - لیکن د خلقو دا غونډه ورکه شوے وه -

[دا قصه میاں محمد د منګورو بیان کړے ده چه عمر ئے پنځه څلویښت کالو نه دے :-]

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

ختہ شہ - او پہ شائے اُو واهه - دے نہ پس جادوگر شامد ار تہ
اووے - ما اوس بہ روح ستا دَ بدن نہ لرے کڼ - او تۂ و ہما ندے
محفوظ تلے شې - لیکن شامد ار تپوس اوکړهٔ - دَ دے عجیبه څناورو
مطلب څهٔ دهٔ - جادوگر - جادوگر جواب کښې اُووے - دا ځناور ستا
پشان دَ یو انسان مختلف شکلونہ دی - او هغه تہ دَ یوے جادوگرے
دَ ناراضه کولو پہ وجه دا سزا ورکړے شوے ده :-

[دا قِصه دَ چیل کلی (سوات) ناصر ملک
بیان کړے ده چه دَ اوۂ یاؤ کالو پہ عمر کښې وفات شوے دے]

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

یولسمه قِصّه

دَ یوے جادوګرے قِصه

وېلې شوې دي چې ډېر کالو نه مخکښې په سوات کښې په یو کلي کښې یو سوداګر اوسېدهٔ - دَ هغهٔ نوم شامدار دهٔ - هغهٔ به دَ تجارت په غرض لرو لرو کلو ته سفر کاوهٔ - هغهٔ دَ خپل وخت یو مشهور سوداګر دهٔ - هغهٔ دَ سوات او دَ کوهستان اکثر کلو ته تلے دهٔ - کوم ته چې دَ دهٔ دَ کلي نور خلق به په سفر کولو یرېدل دَ دهٔ دَ کلي خلقو ته مشرانو وېلي وُو چې کوم خلق چې دَ خپل کلي نه ډېر بېرته ځي - نو هغوئ ته لار کښې بد روح نقصان رسوي - لیکن شامدار هیچرې هم دَ دے مشرانو نصیحت نه آورېدهٔ -

یوه ورځ داسے وشوه چې په یوه شېره غرېزه لار دَ یو سفر په دوران کښې دهٔ ځان پسے ورستو دَ خپو دَ قدمو نو خهچپ شان آواز واورېدهٔ دهٔ چې ورستو وکاتهٔ نو یو بانګی ئے اولیدهٔ چې دهٔ پسے راتهٔ - دے حق حیران شهٔ - لیکن بڅېله لار مخکښې تهٔ - څهٔ فاصله هغهٔ خوا تهٔ دهٔ چې ورستو وکتل - نو دے ځل ئے طوطی ځان پسے ولیدهٔ -

شامدار څهٔ قدرے پرېشانه شهٔ - ځکه چې دهٔ ته یاد شو چې دَ دهٔ دَ کلي مشرانو وېلي وهٔ څوک چې دَ خپل کور نه ډېر لرے ځي - نو هغوئ ته خطرے په لار کښې پېښېږي - شامدار خپل تلهٔ تېز کړل - او دا ځل چې دهٔ ورستو وکتل نو یو ګیدړ ئے اولیدهٔ - خو دهٔ خپل سفر جاري اوساتهٔ - کله به زغاستهٔ - او کله به لږ په دمه - دے عاجز پاتے شهٔ - او پښو ئے سترے شوے - دَ دهٔ زړهٔ دَ سینے سره دګګل شروع کړل - دَ خپل خوږ ژوند دَ خاطره دے په زغاستو باندے وګیدهٔ په دے کښې دے یو ځائے ته اورسیدهٔ چې هلته دَ دهٔ دَ سکون باعث دَ یو جادوګرے باندے پېښ شهٔ - شامدار چې دا ټول څهٔ لیدلی وُهٔ هغهٔ ئے ورته بیان کړهٔ - جادوګرے څهٔ دَ جادو الفاظ ولوستل او دَ شامدار په مخ باندے ئے اوپو کل - او بیائے یو سوټے را واغستهٔ دَرے کوځے ئے دَ دهٔ نه چاپېره کړے - او بیائے شامدار ته او وے چې

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

چه دَ قبرنه خټې په قبرستان کښې نوره پتوله چُپه چپیا وه. لیکن دې قبر اور تو کهٔ. دا یو نا قواره قبر وهٔ او دَ چا قبر دا کیدې شی دَ دې حیران وهٔ دې سوچ کښې وهٔ چه دا څوک کیني یو لوئ ګنهګار وهٔ.

دَ دهٔ اَس وړاندې نزدې او نور نزدې روان وهٔ. او دَ اور شُغلې نورې هم تیزې راوتې، چه کوم وخت کښې دے بالکل قبر ته نزدې ورا غی نو دَ اَس نه کوز شهٔ او خاموشه دَ قبر خوا ته نزدې شهٔ او یوه خطرناکه نظاره ئې ولیدهٔ د غلته یوه ښځه چه خوارهٔ وراړهٔ او ګنده ویختهٔ ئې وهٔ دَ یو لوخې سره ناسته وه او په دَغ کښې یولکوټې ماشوم پخیدهٔ. دهٔ په هغې آواز وُکه چه دَ قبرنه راووزه لیکن هغې انکار وُکهٔ. بیا دهٔ هغهٔ دَ ویختو نه اُونیوهٔ. او دَ قبرنه ئې بهرته راوُخکه کوم وخت چه دغه ښځې دَ جان فشان چمک داړه او تاثیرناکې سترګې ولیدې نو دَ ډَرنه ورپیده او وَئې ویل" که خما سرته امن وی نو زهٔ به تا ته ربښتیا اُووایم او خبره دا ده چه زهٔ دَ جادو ګرئ کسب کوم. زهٔ دَ ماشومانو شوروا تیاره وم او هغه ښځو له ئې ورکوم چه دَ هغوئ تعلقات دَ خپلو خاوندانو سره ښه نهٔ وی کوم وخت چه خاوند دا شوروا وَسکی نو دَ هغه دَ خپلې ښځې سره مینه محبت پیدا شی.

جان فشان خان اُوویل" اے زنانه ما به ته تباه کړې وے که تا ما ته ربښتیا نهٔ وې وَیلې. لیکن یاد ډله چه تهٔ غټه ګنهګاره ئې. او ته به په بل جهان کښې هم په داسې شغلو کښې ونغختې شې. هم دغسې شُغلې چه تا پکښې تر اُوسه پورې بلهاٰ بے ګناه ماشومان پاخه کړی دی. تا ته به یقیناً دَ دے سزا ملاؤ شی. لیکن دَ اوس نه ورستو زهٔ دا نه غوارم چه دَ داسې ظالمانه او بے شرمه کاردونو په باره کښې څهٔ هم واورم"

جان فشان خان په اَس سور شهٔ. او خپل کلی ته واپس راغی. او دَ قبر دَ اُور په باره کښې بیا چا هیڅ هم دا نه دی ویل:-

—...—...—...—...—

دا قِصه باجوړی دَ ګما شکوړ کلی (سوات) بیان کړې ده
چه دَ اَوَدوهٔ شلو کالو په عمر کښې وفات شوے دے

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

لسمه قصه

د اوُر قبر

څه کالونه مخکښې یو سړے وو چه نوم ئې جان فشان خان وو. هغه یو ښکلے جسامت او تاثیر ناکو سترګو والا یو بهادر سړے وو. داسې سترګے ئې وے چه د بهادرنه بهادر سردار به هم د هغه په مخکښې عاجز وو. هغه د سوات د سین نه وړته د نیک پي خیلو د علاقے د یو ښکلو سردار وو.

یوه ورځ هغه ته خبر وشو چه د کلي د خوا د مقبرے د یو قبر نه اوُر نیزی د بهادرنه بهادر سردار هم دا زړه نه شو کولے چه لاړ شی او د دے قبر او د اوُر پته اولګوی. شپه په شپه به زوره ورے غږ غنږے د دے قبر نه ښځے او د ځوانانو او د بوډاګانو په زړونو کښې ئې سخته یره پریوستلې وه:-

جان فشان خان ډیر په خاموشۍ سره دا خبره واوریده. او یو خپل وفادار نوکر چه نوم ئې هرمز وو هغه ته ئې اووئیل "نن شپه به زه یک یواځے ځم چه وګورم چه دا ټول څه دی" هرمز ډیر فکرمند شو او کلک شو چه د خپل نایک سره ملګرے شی. لیکن جان فشان خان انکار اوکړو. او ئې ووئیل "چه هرمزه یو بهادر سړے په خپل خان یقین کولے شی. زه اعتماد کوم چه د قبر کښې هر څه طاقت چه دے. نو زه به ئې ختم کړم." شپه نزدے راغله. او د هرمز نوکر پریشانی او خفګان نور هم زیاتیدل، هغه ته دا معلومه وه. چه جان فشان خان یو بهادر سړے وو. لیکن هغه دا محسوس کول چه د سوات علاقه په دغه زمانه کښې د خطرو نه ډکه وه. او په دے وجه به قسمونو خیالات د هغه په مغزو کښې ګرځیدل:-

بلکل قلاره شومه کښې جان فشان خان په خپل آس باندې سور شو، او نیغ مقبرے طرف ته روان شو. چه ئې د ډیرے مُدے راسې د نیک پي خیلو ټوله آبادی په یره کښې غورزه ولے وه. چه کوم وخت د دے نزدے شو. نو ده غټے لمبے ولیدے

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

نهمه قصّه

دَ لارے پیرے

ډیر کالو نه مخکښے دَ بریکوټ (سوات) نزدے لار کښے یو پیرے وه، هغه به دَ لارے تاونکی یرَول. هر سړے دَ هغه نه یریدهٔ او سخت ترے یریدهٔ. په پښتنو کښے دَ بهادر نه بهادر سړے ترے هم یریدهٔ. ځکه چه دا یقین کیدهٔ چه پیری باندِ ګولئ اثر نه کوی :-

یوه ورځ آتّم خان دَ کالا خیل بونیر (سوات) یو سردار دَ خه میلمستیا نه واپس کورته تلهٔ. او ناڅاپه ئے دَ لارے دا پیرے په نظر شهٔ. دَ دهٔ کمزکس ملګری په تختیدو شو. لیکن خان نهٔ. بلکه دے مخکښے شهٔ چه دَ دے پیری سره مقابله او کړی.
کوم وخت چه دے نزدے شهٔ. نو دهٔ ته دا معلومه شوه چه دا پیرے تقریبًا لسِّٹ فُټه دنګ دے. دے دَ غُصے نه شین شهٔ او وَئے ویل "چه ته دا خپل ناکاره کارُو نه وَئے نه پریږدے نو زهٔ به تا او خودم په غصه کښے پیری چخه کړم".

او سمدستی خان دَ پیری سره په ربړه شهٔ او حق حیران باتے شهٔ چه دا پیرے خو یو اوګل سړے دَ. چه په خپلو اوګوئے یو هلک کینولے دهٔ. او دَ سر نه دَ خپو پورے ئے ځانه دَ پتو کی په ټکړو کښے نغختی دهٔ. او خلق ئے په درد غه دهوکه کاوهٔ چه دا یو اوګل پیرے دے. حالانکه دا پیرے نه وهٔ. بلکه دوه بنیادم وهٔ. چه دَ ډیرے مُدے راسے به ئے مخلوقات یره ول. او هم به ئے لوټل. دَ هوښیار نه هوښیار خلق به ئے هم یره ول لیکن دا کبله آتّم خان دَ خپل وخت یو بهادر سړی را بر سیره کړه.

—...—...—...—...—

دا قصه دَ آشاړی مُلا (سوات) بیان
کړے ده چه عمُر ئے پنځهٔ او یا کلو نه دے

—...—...—...—...—

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

اتمه قِصّه

دَ یرې فلسفه

دَ مهردِل خان دَ شاه ډهیرۍ (سوات) یوه هوښیاره مور وه هغې دا غوښتل چه ځما ځوے دِ یرندوکے نه وی. هغې به همیشه ده ته داسې قصې بیانولې چه دَ هغې به وجه دَ ے بهادر شی.

مهردِل خان یوه پېره دَ خپلې مور نه تپوس اوکه چه په رښتیا دِ څه دَ پېریانو نه صرف یریږم؟ نه-نه- ځو یه پېریان ډیر فائده مند خلق دے-که ته بنه قسمت والا یې او یو بانډِ هم ولګیدلے-نو بیا هرڅه سره چه ته لړ یږې هغه به سره ذر کیږی۔

دَ دغه نه پس مهردل خان به هره شپه مقبرے ته تله دَ پېریانو به تکل پسې او هغه په حقیقت کښې هغه ټول ځایونه اوکتل چه دَ کومو په کتو کښې به نور خلق یریدل- ټول عُمر هغه دَ داسې خلقو په غور کښې وو- چه نور کلی والا ترے یریدل-لیکن یو هم پېرے ورته مِلاو نه شو- او هغه هیچرے سره ذر و نه کتل- صرف یره یې ورکه شوه۔

دا قِصه دَ کټے والا پیر بیان کړے ده۔ دے دَ فتحپور سوات دے او عمر یې اویا کالو نه دے

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

اووَمه قصّه

ملامته پیرے

څه کاله مخکښې یو سړے چې نوم ئې سرفرازخان وهٔ او دَ جامبیل کلي اوسیدونکے وهٔ۔ یو ماښام یک یواځې دَ دَ منګوړے نه خپل کلي ته روان وهٔ۔ دَ دے چې دَ ده نګرام دَ کلي نه واؤختهٔ، نو تیاره شوه۔ او نوره هم تیاره کیده۔ او چې کوم وخت کو کارئ نو د کلي ته نزدے شه۔ نو سرفرازخان دَ ګنړو وَنو په قبرستان کښې یو سړے ؤلیدهٔ چې بے شانه اوګد وهٔ۔ دَ دهٔ سترګے غټے وے او دَ سکروټے په شان سرے وے، او اوګدهٔ ویښتے ئې ترخپو زړنګیدل۔ دَ پیرې غاښونه دَ داورو په شان سپین وو، او دَ دهٔ خوښکنې دَ خولے نه بهر وتی وو۔ او څنې ئې تکتور وهٔ۔ پوزه ئې په خوله لړبیده، او دِ پیر دَ تعجُّب او دَ یرے دَ دهٔ لغړ وجود وهٔ، چې دَ ګنړو تورو ویښتو نه ډک پټ وهٔ داغونه دَ هر یو سړي دَ پاره دَ یرے یوه ننداره وه۔

لیکن سرفرازخان یو بهادر سړے وهٔ، او دَ دے پیرې پرے هیڅ اثر ؤنه شهٔ، بلکه په یو بهادرانه انداز کښې دهٔ پیري ته اُو ویل" چې ستا دا شکل و شباهت خو ډیر خوفناک دی، او تا له هیڅ شرم نه درځي"

دَ دے خبرے دَ اورید و سره پیرے په یو تور لوګي کښې بدل شهٔ، او په نرئ هوا کښې ورک شهٔ۔ معلومیږی چې دا پیرے دَ بهادر سرفرازخان دَ زړتوب او دَ بهادرئ دَ ډکو خبرو نه ډیر شرمنده شهٔ۔

دا قصه اسلم خان دَ مکان باغ بیان کړے ده چې هغه دَ جامبیل دَ سرفرازخان نه اوریدلے ده، چې عُمر ئې شپیته (۶۰) کالو نه دے

خوله کښې ډوب وُم - ما کوشش کاوهٔ چه څه دم دُعاء اُو وایم - لیکن ځما ژبه تړلې وه - او زهٔ بتول بُگنیدم "

دې کښې لږ ساعت پس ما بیا دَ طوطي خطرناک آواز واوریدهٔ هغه دَ حُجرې په دروازه کښې ولاړه وهٔ - او بیائې هم ځما متعلق تپوس کاوهٔ - او هغه خراب الفاظ ئې ذکر کول "چه زهٔ تا خورم - خورم دې"

دَ حجرے خلق هم ویریدل - دوی کښې یو سړے بیا اُوچت شهٔ او طوطي ئې را ټینګ کړهٔ - او په زور ئې په کټ کښې خملا وهٔ - دے سړی دَ قرآن پاک آیتونه مُبارک لوستل شروع کړهٔ - چه دا طوطي دَ پیریانو دَ اثر نه خلاص شي:-

ټول خلق په حجره کښې دَ یرے نه بلکل حیرانکان وهٔ - دَ دوی څخو نه زړهٔ تختیدلی وو - دوی ته پته نه وه چه څنګکښې به څه کیږی. لیکن یو ډیر نه منونکے کار وشهٔ - بلکل چه یقین ئې نا خلی - بلکه دَ رحمت الله (قصه بیانونکی) هم هیڅ وبه خیال کښې نه راتله نه - دا خو هیڅ و دَ هغه وهم وګمان کښې نه وو - دَ یوے داسې واقعه په یوه عجیبه طریقه سره انجام کیدل - طوطي هغه شان دغلته پروت وهٔ - او تراوسه لکه بُت سنکار یدهٔ - دَ هغه دَ بدن یوه حِصه هم نه رګیدهٔ - دَ هغه دَ سترګو یو بانړهٔ هم نه رپیدهٔ. څه غمناک انجام - طوطي نور ژوندے نه وهٔ:---

—...—...—....—....—

دا قصه رحمت الله استاد شاعر بیان کړے ده چه عُمر ئې پنځهٔ شپیته ۶۵ کالو نه دے - دَ ده پیدایښت دَ کوګد دے نوے کلی دے - لیکن اوس په مکان باغ کښې منګورے ته نږدے اوسیږی

خوشنویس فیضان سوات

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

تُندی کوله. ځما د ده ښخې وې. لیکن ما وې چه نورې ښځې م چرته او ښځې
لیکن ما داسې محسوس کوله چه ځما ښځې نه خوځی. لکه چه یو درد ون بارېږے
پروت وی. بیا هم ما کوشش کاوهٔ چه وړاندې لاړ شم. او د طوطی نه بچ شم
لیکن د بچ کېدو دا کوشش صرف د لږ ساعت خبره وه. او س زهٔ بیا بلکل
ناڅاپه وېرېدم. سخت وېرېدم. ځکه مې لیدهٔ چه طوطی بیا ځما طرف ته را روان
وهٔ. دا پېره خو داسې ښکارېدهٔ لکه مرے چه را روان وی "دا یو خطرناک ساعت
داسې معلومېده لکه چه د دهٔ د سترګو. غوږونو. پوزې او خولے نه او به
را اُوځي :-

رحمت الله به دے وخت کښې چه قصه ئې بیانوله نو یو اُوګد ساه ئې واغسته
ځکه چه د قصې دے خیال دے او س هم پراوهٔ. دهٔ قصه کښې ښکښې اُو وے. "هاں
طوطی لکه د تندر په شان ځما طرف ته را زغاستهٔ. ما محسوس کوله چه ګنې
زمکه ځما د خپو نه تښتی. په هر یو قدم زمکه رېپېده طوطی نزدے کېدهٔ
نور هم نزدے. او چغه ئې کړه. "زهٔ را غلے یم تا خورم. او خورم دې". دے حالاتو
کښې زهٔ د وېرې نه ړُند غوندې شوم. او چه د وېرې د چغې په وخکووم. ما کتل چه
طوطی ځما نه ګس آړخ ته د مقبرې په طرف چه د غونډئ په لمنه کښې وه
روان شهٔ. په دے پېره خو ما کوشش کاوهٔ چه نزدے کلی قبر ته ورسم
او په ډېر مشکل سره زه کناهٔ و ته را اُورسیدم. او ښکاریده چه ګنې که خیرئ
د خطرے نه باهر شوم. لیکن داسې نه وه. نه وه. لا تر او سه نه وه. طوطی
بیا ځما طرف ته لکه د تودے او خطرناکے ورېځې پشان را روان وهٔ، هغه نزدے
او نزدے کېدهٔ چه ما ته نزدے راغے نو چغه ئې کړه. زهٔ را غلے یم. راغلم. زهٔ راغلے
یم. چه تا اُو خورم. خورم. خورم. تا. تا." زه بیا رېپېدم او ټول ګړ بېدم. ځما
زړه بیا د تښتې د ډګونو سره دنګل. ما خیال ؤکه چه انجام م خراب دے"
طوطی بیا زه پرېخودم او سین طرف ته ورزغاسته. ما اوس فیصله اوکړه
چه آخیری کوشش اوکړم او خپل ځان بچ کړم. او په ډېر زحمت سره د ارجمند
نوے سړی چړے ته قبر ته اُورسیدم. دا د جمی موسم وهٔ. او ټول خلق د اُور نه
چاپېره ناست وهٔ. لیکن ما د هیچا سره هم خبره ونه کړه. زهٔ صرف یو کټ کښې
پرېوتم. او د غلته به تولا یا نو کښې ونښوتم. زهٔ د خپو نه د سره پورې به

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

په دې کښې طوطي ته د دوه سړي د غونډې نه لږ بېرته ولاړ شکاره
شو. دوی طوطي منع کړه چه نور مخکښې نه راځي او وې ویل "تاسو یو
خوګ یئ. او مونږ بل خوګ یو"

ولې ساده طوطي د هغوی په دې خبره باندې بلکل پوهه نه شوه. او بیا یې
تپوس وکړو "تاسو دوه مره ناوخته دلته څه کوئ؟" طوطي لا دا خبره خلاصه
کړې نه وه. چه د سړو د دې غونډې نه یو تن اوچت شو. او دې دوه خوګیدو ته
نه یې وکتل او په ډېر قهر سره یې اوویل "د دې سړي ژوند ختم کړئ."

دا د رحمت الله (چا چه دا قصه بیان کړې ده) د پاره یو ډېر خطرناک ساعت
وه چه هغه د څه وخت راسې دا د یرې څکه تماشه لیده. هغه ویلي دي" چه
د سترګې په رپ کښې ځما د مخې نه د سړو غونډه غائب شوه. او زه ورېدم
ما ته پته نه لګیده چه زه خوب وینم او که ویښ یم. ځما ټول وجود د یرې
نه وښت. ځما زړه د تښتې سره درزیده. او خیال مې شو چه کنې دا شلیږي
شونډې مې وچې وې. او ژبه مې ګانګوړه شوې ده. چنګ مې دیسته دلې مجال مې
نه وه. ټول وجود مې د خولو نه لوند شوی وه." رحمت الله مخکښې اووې: "چه لږ په
خود شوم. نو ومې لیده چه طوطي ځما طرف ته راځغاسته. ژبه یې د خولې نه باهر
زنګیده او په زن باندې یې نه وه او تکه توره وه. د هغه سترګې د د جوغلنه
راوتونکي وې. ځما خیال دا شه چه کنې د سترګو نه راوځي. طوطي ما ته نږدې را
کیده او ګڼه وده جسه یې به هر قدم د نور دو خطر و د تفصیل آئینه داره وه
هغه نور هم نږدې راغي او د هغه د هر قدم سره یې غونې زېګ زېګ کیدې. او ځما
زړه د تګ هم زیاتیده. زه یره بدم. طوطي لګه د داو دې د کټ په شان روان
وه. د یو خطرناک او بې پروا د دا ور د کټ په شان چه هغه د هیچا هم لحاظ نه
کوي. طوطي را روان ده. او ما محسوس کول چه طوطي به ځما مړی خبه کړي. هغه
ما ته ډېر نږدې راغي او یوه چغه یې او ویسته چه ځما د ملا تیلی تر هم وربیده
طوطي دې کښې اوویل زه راغلی یم. راغلم چه تا اوخورم. خورم" ځما اوسان خطا
شو. ما ته بلکل تیاره ده. یو څو سیکنډه کښې بیا ځما سترګې وغړیدې چه ادم کتل
طوطي نښې آهرج د سوات سین طرف ته په منډه ده. څه یو تسکین" ما ساه واغسته
او د خداوند تعالی پاک بزرګ و برتر ثنا صفت مې اداکه. چه زه بچ شوم. ما پاکل

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

شپږمه قِصّه

دَ پیریانو په باره کښې یوه قِصه

دا قصه څه کالونه مخکښې تیره شوې ده چه یوه ورځ دَ نمر پریوتو په خوشګوار او خاموش وخت کښې دوه سړی رحمت الله او دَ هغه ملګرے طوطی دَ ډنګرام کلی نه خپل کلی ګوګدرے ته روان وو چه شپه کیده نو دوئ منګورے کلی (چه هیون سانګ چینی سیاح به پخوانۍ زمانه کښې لیدلے وهٔ) ته ورسیدل. دلته دوئ دَ کباب او ډوډۍ خوړلو دَ پاره دمه وکړه. ځکه چه دا ښار دَ دے قسم خوراک دَ پاره مشهور وهٔ.

دَ خوراک نه وروستو دوئ خپل سفر ګوګدرے ته بیا شروع که. دا اوس تیاره شوے وه. او په آسمان کښې وریځے هم جمع شوے وے بلکل چپه چُپی وه لیکن دَ هغه خوا دیخوا ګلو نه دَ سپو غپار او ریدے کیدهٔ :-

دوئ رحیم آباد (پخوانۍ سرکینۍ) نومے ځائے ته اُورسیدهٔ دا ځائے دَ پیریانو دَ پاره ډیر بد مشهور دهٔ. دَغلته دَ لارے نه کس اړخ ته یو مقبره کښې چه ګیر چاپیره ئے ګڼرے ونے وے دَ سړو یوه غونډه ناسته وه رحمت الله او دَ هغه ملګرے حق حیران پاتے شو. دَ دے سړو جامے تنګ سپینے وے، دے کښې طوطی اُووے چه تلهٔ پکار دی چه دَ دے خلقو دے وخت کښې دَ را غونډیدو سبب معلوم کړے شی، چه ګنے څوک سړے مړ دے یا دوئ څوک عنت خان غنه وی. یا دا دَ جنازے غونډه ده. لیکن څنګه به دا سے بے وخته موقعه کښې. دا سړے (طوطی) دَ سړو دَ غونډے په طرف روان شهٔ. او رحمت الله په ډیره تلوسه کښې دَ خپل ملګری دَ واپس راتلو په انتظار کښې ولاړ دهٔ.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

سپېڅ دے۔ چه په دے غزا کښے د دوئ ملګرے وه۔ او د روایت مطابق غزا کښے مړ شوے دے۔ چه کوم ځائے غازی صاحب غورزیدلے وه۔

د منجادیوی مخکښے معلومات نیشته۔ بیا هم ویلے شی چه د هغے واده د محمود غزنوی په فوځ کښے د یوسم معتبر سړی سره شوے وه۔ ویلے کیږی چه د هغے پلار راجه ګیرا شمالی سوات کوهستان ته د مسلمانانو د ېرے نه د تختید ؤ۔ دغلته په جوړ ځائے کښے د غرونو په مینځ کښے ئې د دنګل او مړ شو۔

دا قِصه رحمت الله اُستاد شاعِر بیان کړے ده
چه عُمر ئې پنځه شپیته (۶۵) کالو نه دے، د ده پیدائشی
کلے کوټکی دے او اوس په مکان باغ کښے سکونت کوی

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

والئ چه د راجه ګیرا یوه بنګله لوړه وه چه نوم یې منجا دیوی وه- او چه د محمود غزنوی فوځ کښې پیر خوشحال غازی جنګیده نو د دې بې نظیرو ګلیانو، او د ده د نورانی چهرې په لیدو سره به ده عاشقه شوه او مسلمانه شوه- هغې یوسړه به غازی صاحب پسې را اولیږله. او دا یې ورته ویلی وه چه قلعه ته د بره د لاندې سڼین (سوات سین) نه د بټکو د قطار په ذریعه راختلی وی، تر څو پورې چه دوی دا د اوبو سلسله نه وی ختم کړی نو دا ممکنه نه ده چه دوی قلعه فتح کړی او ځما بلاړ او وهي، چونکه د ډیرو ورځو راسې د قلعه د سرکولو کوششونه ناکام شوی وو- په دې وجه پیر خوشحال غازی په دې اطلاع باندې ډیر خوشحاله شو- غازی صاحب فورًا د دې خبر اهمیت محمود غزنوی ته او وې دې نه پس یو مشاورتی جرګه طلب شوه چه دا مسئله حل کړی چه په څه طریقه به د اوبو لار معلومه کړې شي، د محمود په خلقو کښې یو هوښیار او تجربې والا سړې وو. هغه پاخیده او وې ویل- موږ ته پکار دی چه یو څو آسونو له ګرم خوراکونه ورکړو- او اوبه ورله بیا نه ورکوو- هر کله چه دوی د تندې لیونی شي- بیا به یې پرانیزو- تاسو ته د آسونو فطرت ښه معلوم دې- هغوی هغه هر شروع کړی او خپه وهي- چه کوم ځای اوبه محسوس کړی- په دې طریقه به موږ د اوبو لار معلومه کړو"- د هوښیار سړی الفاظ بلکل ټهیک وو- د اوبو لار یې په دې طریقه معلومه کړه او بیا یې ورانه کړه ::

د راجه ګیرا فوځ ته د موقعې نزاکت معلوم شو او بهرته د جنګ به راوتو مجبور شو- فوځونه جنګیدل- کنهیرچه نشان بلاس د هندوانو مخکښې زغاخت نو اول شهید شو- پیر خوشحال غازی بیا نشان ځپل لاس کښې واغسته او جنګ یې شروع که :- دریمې کس لاس او بیا یې ښې لاس شهیدان شو- بیا یې نشان په خوله کښې ونیوه- او د دشمن په فوځ کښې په مخه روان وو- هیڅا هم نه شو را منع کولې- یو سخت ګذار یې کښې د هغوی سر د تن نه بیل کړو لیکن د هغې پورې هم څه ذرا اثر نه وو، د هغې پورې چه هندوانو یې او وهل د ده بدن په څه فاصله د سر نه جدا اخر شوې دې- کوم ځای چه دې غورزیدلې دې او سر یې جدا اخر دې. د بدن په خوا کښې کس طرف ته د هغوی

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

پنځمه قصه

د راجه ګیرا د لور متعلق یو روایت

د یوولسمې صدۍ په شروع کښې (سنه ۱۰۰۱ع) محمود غزنوي یو مسلمان شهزاده د افغانستان (چه د سلطانِ محمود غزنوي په نوم مشهور دے) ته د هندوستان د فتح کولو په موقع د وادۍ سوات په جنوبي طرف کښې د اوډیګرام په مقام یو قلعه سرکول پېښ شوی وه. د دے قلعه او ورسره د نورو ملحقه علاقو حکمرانی یو ګیرا نومے راجه وه هغه کړله، او د دے راجه انتظام داسے محکم وه چه محمود غزنويؒ ته سرکول ډیر مشکل شوی وو. د راجه په قبضه کښې یوه ناقابلِ تسخیر قلعه وه. او د اوبو انتظام د دغه ځائے هم نه معلومیده، د دغه فوځ د کافی حده پورے په بنده حالت کښې وه.

یوه شپه د دے ناکامۍ په حالت کښې محمود غزنوي یو خوب ولیده، او په خوب کښې ئے رسولِ پاکؐ ولیده. حضورِ پاکؐ ده ته وفرمائیل "چه ستا د فوځ سالار دِ حما د نسل نه مقرر کړے شی." هرکله چه د افغانستان شهزاده راویښ شه نو فوراً ئے د خپل ماتحتانو نه تپوس وکړه. چه کچرے زمونږ په فوځ کښې یو سړے د رسولِ پاکؐ د نسل نه وی. کنهر نومے یو سړے وه. هغه اوویل. او یو سړے دے شته او د هغه نوم پیر خوشحالؒ دے (اوس په سوات کښې په پیر خوشحال غازیؒ مشهور دے) ولے دے زمونږ د فوځ سره تلے نه دے، بلکه چرته د لرے علاقے نه راغلے دے او د رسولِ پاک تعلیمات خوره وی.

محمود غزنوي کنهر ته حکم اوکړه چه دغه سړے دِ ما ته راحاضر کړے شی. کنهر روان شه. او پیر خوشحال غازیؒ ئے د غه وخت د جماعت په یو کوټ کښې په مراقبه اولیده. کنهر ورته د شهزاده حکم اووے. او دواړه سره راروان شو. پیر خوشحال غازیؒ چه محمود غزنويؒ نه پیژندهٔ بلکه پخپله رضا د دهٔ د فوځ په مرسته کښې ئے جهاد کاوه. خو دےؒ (پیر خوشحال غازی) محمود غزنويؒ د رسولِ پاکؐ د هدایت مطابق د خپل فوځ سالارِ اعظم مقرر که.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

خو خان اَس یو چابک اُو واهه او دَ یرې نه رپېده - ولې دَ خان سره شپهٔ په تېزۍ دَ زنانه خوا ته ژر واپس شهٔ - خان دَ جینۍ نه بیا تپوس اوکړهٔ چه ښوک یې او چرته ځې - جینۍ ورته اُو ویل چه اے خان صاحب ته لیونې یې او که نشه دِ کړې ده - ستا څما سره څهٔ غرض دے چه بار بار تحقیق کوې څهٔ صوفي سړے یې او دَ نمانځهٔ وخت در باندِ تېرېږي، خان وُېرېده او واپس شهٔ - بیا چه څهٔ مینځ لاړ شهٔ نو خیال یې وُکه چه دَ زنانه نه وُېرېدم او تحقیق نه بغیر مِ پرېښو ده :-

لیکن دے ځل اَس هډکن نه قابو کېدهٔ خان دَ اَس نه کوز شهٔ او دَ واګې نه یې اُو نیوهٔ او روان شهٔ او بیا سور شهٔ او یو چابک یې اَس اُو واهه او دَ زنانه طرف ته ولوخته - زنانه یې یو چابک او وهله اُو وُ یې ویل چه یا څه مخکښې شه څه زنانه مخ را وګرزاوهٔ او وُ یې ویل چه خبر دار عبدالرّحیم خان خپله حیا وُساته کنه تا به سره دَ اَس نه داسې علاقې ته ار تاؤ کړم چه غوښې او هډوکي به دِ ښوک وُ نه وینی - خان ډېر وُ یرېدهٔ او خدائ تعالیٰ پاک ته یې خپل پیر دَ سید و غوث'' روئي ار کړهٔ او یو سنډ ه یې خیراتي دَ خدائ تعالیٰ پاک په نامه او مانهٔ په ځان یو هم نه وهٔ چه اَس په شا باندِ خپل کور ته وُ رساوهٔ، او بیا خلوېښت ورځې په تبه باندِ ناجوړه پروت وهٔ :-

دا قصه قاضي غلام ربّاني دَ منګوړ بنا کړې ده
چه دَ اتیا وهٔ کالو په عُمر کښې وفات شوے

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

څلورمه قصه

شاشه بلا

شاشه بلا پیرے نه ده بلکه بنی آدمه ده۔ شاشه بلا په حقیقت کښے زنانه ده چه د حیض په دوران کښے یا په وجه د کوزنی کمزورئ د دے د مغزو توازن خراب شی او مکاګیره لیونۍ شی۔ دا خپل کور او خاندان پریدی او خوشو ځایونو ته لاړه شی۔ په داسے حالاتو کښے دا د خلقو د یرے یو سبب جوړ شی۔ ځکه چه په داسے ځایونو کښے دا اوویني۔ ډیر کالو نه آګاهو په سوات کښے د شاشه بلا ډیر واقعات مونده کیدل۔ او اکثر خلق به دے وجه په خوشو ځایونو کښے مړه شوی دی۔

د یوے شاشه بلا قصه:۔ دا قصه د یوے شاشه بلا متعلق ویلے کیږی۔ وائی چه په بارړی نوګلی تحصیل بریکوټ سوات مغربی پاکستان کښے یو سړے وه چه نوم ئے عبدالرحیم خان وه هغه ډیر دیندار او مالدار وه۔ د نولسمے صدئ په آخری برښه کښے یوه ورځ د ماښام د مانځه نه پس ځمکښے عبدالرحیم خان خپل نوکر ته حکم اوکړو چه آس زین که او د جماعت مخے ته ئے راوله۔ نوکر د وینا مطابق یو مست آس زین کړے راوسته۔ خان صاحب پرے سور شه۔ او د مغرب په طرف د شموزو علاقے بله روان شه۔ خان به ډیره مزه تقریبًا دوه میله لاړ شه۔ چونکه چه خان یو نیک سړے وه او د مانځه پابند وه نو آس ئے واپس کړه چه را ته نوے کندے له راغے چه د غلته ئے یو ښکلے زنانه اوولیده چه د لارے سره څنګته ناسته وه، دے چه خان اولیده نو شاباش کړه۔ خان ترے تپوس اوکړه چه اے جینئ څوک ئے او د کوم ځائے ئے او چرته ځے، جینئ په ډیره غصه کښے او ویل چه اے خان صاحب ستا د پردو زنانه وه سره څه کار دے۔ خان چونکه یو پرهیزګار او د مشهور د سوات د صاحب بابا مرید وه او نیک سړے نو نور غرض ئے پرے ونه کړه او ترے روان شه قدرے چه لاړ شه نو خیال ئے اوکړه چه د دے زنانه کیفیت د ولے مهمل پرېخود۔ راشه واپس شه او یوه اثبات ور سره اوکړه۔ لیکن آس واپس تلو ته تیار نه وه او خرشکیده

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

دریمه قصه

دَ بزرګانو پټ پښتونے

دا یو روایت دَ مشهور بزرګ پیر بابا دَ بونیر (سوات) او دَ دهٔ دَ مرید اخوند درویزه بابا دے۔ آخوند درویزه بابا یو ځل خپل پیر ته اووے راځه چه پټ پښتونے کوو۔ پیر بابا اووے تهٔ مخکښے پټ شه۔ آخوند درویزه بابا غره پله روان دَ غواګانو یوه لویه ګوهار ولیده نو هغه خپل ځان ګوهار کښے دَ یوے غوا په خکو کښے پټ کهٔ۔ پیر بابا هم دغه غوا پسے روان شهٔ۔ او چه نزدے راغے نو آواز ئے ؤکهٔ۔ راووځه آخونده دَ خکو نه را ووځه۔

اوس دَ پیر بابا پیره ده چه پټ شی۔ دے دَ کراماتو په طاقت پټ شهٔ۔ آخوند درویزه بابا خپل ټول کرامات استعمال کړهٔ او خپل پیر ئے دَ زمکے په سر دَ زمکے نه اوچت او دَ زمکے نه لاندِ ؤلټاوهٔ۔ لیکن عاجز پاتے شهٔ۔ په دے نا اُمیدئ کښے هغه آواز ؤکهٔ۔ پیره ما او بیلله۔ ما او بیلله :۔

څه ساعت پس هغه وکتل چه څه خیز دَ هغه نه څه ګز و نه بیرته غونزیدهٔ او چه دهٔ به غور سره وکتل نو حق حیران شهٔ چه دا څه دی۔ هغه نزدے او سنهٔ نزدے راغے۔ حیران شهٔ او وَ ئے لیدل چه یو جسم په دوړو کښے نغښتے او یو آواز ترے ؤشهٔ چه زهٔ دَ زمکے په ترخ کښے پټ شوے وم "اے آخونده" دَ غوا په خکو کښے دِ ولے څوک پټ شی، ځکه چه دَ زمکے خاورے نه مونږ جوړ یو۔ او دَ زمکے خاورے ته به مونږ واپس ځو۔ دَ انسان دَ پاره بل سنهٔ ځائے دَ پټیدو نشته۔ دا ځائے (زمکه) دَ پټیدو دَ پاره خداوند تعالیٰ پاک مقرر کړے دے، دَ هر یو او دَ ټول مخلوق دَ پاره۔ دَ پیغمبرانو او دَ بزرګانو دَ پاره، دَ بادشاهانو او دَ مَلِکو دَ پاره، دَ نیکانو او دَ ګنهګارانو دَ پاره۔ مونږ ټولو دَ پاره آخری دَ آرام ځائے دلته دے، مونږ به ټول خاوره شُنکله وو، مونږ ټول دَ خاورے حصه یو۔ لیکن خداوند تعالیٰ زمونږ دَ هر څه نه اعلیٰ او بالا دے۔

دا قصه امیر میان دَ ګلیګرام (سوات) بیان کړے ده چه عمر ئے اتیا کلو نه دے

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

چه یو بربنډ او خیرن اَبله فقیر یو دولتمند سړے غلط ثابت کوی، خلق حق حیران ده چه، څه به کیږی دوئ وئیل چه یو لیونے سړے به دَ توپ دَ مقابلے خیال دی. بعضو ځنبیا دو خلقو بزرګ ته خواست او کړه چه دَدا بے عقله او سخت کار نه وګرځی :-

توپ وچلوه بزرګ په ذوره اُو وے- خداوند تعالیٰ ځما ملګرے دے خداوند تعالیٰ دَ بے یارو مددګار دو او غریبانو ملګرے دے- دَ خلقو غونډے خپل ساه بند کړه- بعضو سترګے پټے کړے- بنځو او وړو چغے کړے- بینګ بینګ توپ وچلیده :-

یو ساعت بزرګ دَ موقع نه غائب شه لکه چه په ذرّاتو کښے الوتے وی لیکن چه ظالم سوداګر او دَ خلقو غونډے په غور سره اُوکاته نو هغوی ته دا معلومه شوه چه دے توپ ګولئ نه ده چلولے بلکه او به- بزرګ په اُوبو لمبیدے ده او دَ هغه مرید اُو وئیل چه ځما پیر ته دَ لمباو ضرورت وه :-

هندو سوداګر نور هیڅ دُ نه وئیل بلکه دَ بزرګ په خپو پریوت اُو دَئے وئیل- زه ستا په الله یقین کوم- مهربانی وکه ما معاف کړه زه به تا ته خپل ټول دولت درکړم. بزرګ جواب ورکه چه ما ته ستا دَ دولت ضرورت نشته خداوند تعالیٰ پاک ستا څه شی ته حیران نه دے، بلکه ته دَ خداوند تعالیٰ په رحم وکرم ئے کوم کوم وخت چه ما تا ته دَ رقم او وے. ما ته صرف از میلے، لیکن ته یو کمزورے سړے دَ ځتے خداوند تعالیٰ پاک دِ تا ته اوس طاقت درکړی.

بزرګ میان افضل باباؒ بیا سوات ته واپس راغے او دَ سیدو شریف صاحب باباؒ چه دَ سوات مشهور بزرګ وه هغه ته ورراغے، چه کوم وخت کښے دے دَ سیدو باباؒ کوټګئ ته دننه شه. نو صاحب باباؒ ورته دَ عزت په وجه پاخیده- باباصاحبؒ یو درزی را اُوغوخته چه ده له نوی زړدکی جوړ کړی او بیا سید دباباؒ بخوښ[5] دو پے هغه ته په نظرِ عقیدت سره پیش کړے :-

دَ سیدو باباؒ یو مُرید چه نوم ئے پاسنے باباؒ وه تپوس ئے اُوکړه چه دا سړے څوک دے :-

دا دَ پیر باباؒ لمسے دے او هغه دَ جواړئ دَ غوره نه (دا غر سوات دَ بونیر نه بیلوی) کوزی او خوشحالیږی چه په کومه طریقه مونږ دَ هغه دَ خوی سره سلوک کوؤ- او څه ساعت وروستو میان افضل باباؒ غائب شه :-

{دا قصه امیر میان دَ کلیګرام بیان کړے ده چه عمر ئے اتیا کالو نه دے}

(۵)

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

دوېمه قصه

دَ میان افضل باباؒ متعلق یو روایت

ضروری:- حضرت میان افضل باباؒ دَ مشهور بزرګ پیر باباؒ نمسے دے۔ دَ پیر باباؒ وطن افغانستان وۀ۔ لیکن دے بونیر (سوات) ته راغے او هلته اوسیدهٔ دَ وفات نه وروستو دَ ے په بونیر کښې دفن شهٔ:-

میان افضل باباؒ دَ پیر باباؒ نمسے لکه چه قصه کښې بیانیږی هندوستان ته ډیر کالو نه پخوا تلے وهٔ۔ دَ سفر دوران کښې دهٔ سره پیسے ختم شوے او یو دولتمند هندو سوداګر ته ئې اُووے چه ما ته دَ پنځوسو روپو ضرورت دے که دا ته راکولے شے:-

سوداګر یو خراب کنجوس وهٔ او دَ ے ئې ویل۔ زهٔ به تا ته درکړم لیکن ته به معقول سود راکوے۔ او هسے تپوس کوم چه کله به رقم واپس کړے۔ بزرګ (میان افضل باباؒ) جواب کښې اُو ویل رقم چه ته راکړے نو هغه به دَ خداوند تعالیٰ قادر مطلق په نام وی۔ نو بیا خودَ واپس کولو سوال نه پورته کیږی:-

لیکن سوداګر اُو ویل چه څرګړے هر یو سړے څانه دَ خاوند تعالیٰ په نام باندِ رقم غواړی نو زه به ژر دیواله شم۔ لیکن بزرګ چه زړو جامو کښې ملبوس وهٔ او دیخته ئې به اُوګو خوارهٔ وارهٔ ژنګیدل جواب کښې ئې او ویل چه زهٔ دَ نورو نه بل شان یم، سوداګر او ویل چه په کومه طریقه ته بل شان ئې، ته هم څما شان یو سړے ئې۔ او که ته په څه طریقه بل شان ئې او ښهٔ ئې نو دا ثابته کړه۔ دلته دا سے ډیر بو بنډ فقیران دی ستا پشان او په هغوئ کښې یو هم څما توپ ته مخ نهٔ شی نیوے چه زهٔ ئې وچلوم:-

بزرګ خفه شهٔ او غُصّه کښې ئې او ویل۔ "ته خپل توپ را مخامخ کړه۔ که خداوند تعالیٰ ما باندِ مهربان وی نو زهٔ به بچ شم۔"

توپ راوړے شهٔ او وڅکولے شهٔ۔ په زرګونو مخلوقات جمع شهٔ۔ او کاته ئې

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

دا سړے دلته د تمامو راتلونکو خلقو نه یو بالکل غیر متوقع سړے وه۔ هاں۔ هاں۔ تاسو به حیران شئ او ډیر به حیران شئ، که زه تاسو ته اُووایم چه دا کُترے دُنیاوی خواهشات او حرص وه۔ او پښو نکړئ نه مطلب شیطان وه۔ او دے سړی دا ټول څیز د نه پخپله قبضه کښے راوستی وو، دا زمونږ د ټولو د پاره حقیقتاً یو سبق وه۔ بابا" یو ساعت بعد بیا په نخښتی او د احساساتو نه ډک آواز کښے اُو ویل۔ "دا سړے په بزرګانو کښې شهزاده وه۔ حقیقتاً شهزاده۔ زه تاسو ته وایم۔ هغه د سِهوان شریف شهباز قلندر وه۔"

مریدان حق حیران شو۔ او همدم شیخ خو د ډیر جوش نه اُو ویل "پیر صاحبؒ پیر صاحب۔ تا مونږ ته مخکښے ولے نه وے۔ مهربانی اوکه مهربانی هغه ته اُووایه چه مونږ ټولو ته دُعا، وکړی۔ ځئ چه ټول ورته بیا هر کله اُووایو۔ چه مونږ ته د نیکئ تلقین اوکړی۔ مهربانی پیر صاحب۔"

بابا صاحبؒ یو ساعت خاموش شه۔ سترګے ئے پټے کړے۔ لکه په وَجد کښے بیائے بیرته کړے او وَئے ویل۔ "ځما خو دا خواهش دے چه مونږ ټولو د هغه دُعا حاصله کړے وے۔ ځما خواهش دے۔ چه داسے شوے وے، لیکن۔ لیکن۔ هغه اوس د سترګے په رپ کښے د کرامت په طاقت ډیره فاصِله وهلے ده، بلکه هغه د اټک سره د آباسین نه پورے وتے دے۔ لیکن اے ځما مریدانو دا څه عجیبه خبره نه ده، ځکه کوم خلق چه د خداوند تعالیٰ په لارے باندِ روان وی هغوئ داسے طاقت لری۔"

(۱) سِهوان شریف په سِندھ مغربی پاکستان کښے دے، او په سوونو میله د سیدو شریف سوات نه لرے دے۔ سهوان شریف د شهباز قلندر رحا ئے مدفن دے، دغلته کښے د پاک بزرګ ته د خراج عقیدت پیش کولو په غرض هر کال یوه شانداره میله لګی:-

(۲) د سوات سیدو شریف او اټک مغربی پاکستان په مینځ کښے فاصله هم د سلو میلو نه زیاته ده۔ او د سهوان شریف غوث" ښکاری چه د یو منټ نه هم کم وخت کښے وهلے وه ځکه چه د عقائدو مطابق داسے طاقت د اسلام غوثان او بزرګان لری:-

{ دا قصه د منګورے ملاک بازدا بیان کړے ده چه د
او یاؤ کالو په عُمر کښے وفات شوے دے }

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

سړي دننه راغي، د ده په سترګو کښې لوئ اثر وه، د ده د مخ نه د بزرګئ عکس ځليده. لکه د اوبو د آبشار په شان د ده ويخته په اوږو زنګيدل. د ده جامې معمولي غونډې وې. ليکن هر څنګه خيرې وړې چه وې د ده بدن ئې ښه پوره پټ کړے وه. او د تعجب خبره هاب ډيره د تعجب خبره د ټولو نه دا وه چه د ده سره په يو ترخ کښې ورکوټے کټورے وه. او په بل ترخ کښې ورسره پشو نکړے وه.

سيدو باباؒ صاحب چه ناست وه او د خپلو مريدانو سره په خبرو اترو مشغول وه. ناڅاپه ئې دا ناشنا سړے د کوټئ د دروازې نه دننه ولاړ وليده. بابا صاحبؒ هېڅ د يو ساعت ضائع کولو نه بغير لکه د بو يخنا پشان پاڅيده او ور بريده. دے مريدانو کاته چه په بابا صاحبؒ د دے خيرې وړو جامو واله سړي شان و شوکت پوره اثر انداز شه، مريدانو دا نظاره په ډير تعجب سره کته، دوئ بلکل نه پوهيدل، چه دا ټول څه مطلب دے بيا هم هيچا تپوس نه شه کولے. مريدانو کاته او دا سړے د سيدو باباصاحبؒ طرف ته روروان شه. نزدے شه. نورهم ورته نزدے شه. بيائې روخپل لاسونه اوچت کړل. د مريدانو ساه په ختو وه. دوئ ته پته نه وه چه دا سړے به مخکښې څه کوي. کيږي دے د دوئ پير صاحبؒ ته څه تکليف ورسوي! نه. نه. دوئ تعجب واغسته چه دغه سړي په ډير شفقت سره باباصاحبؒ په ملا باندې وټپاوه. بيا دوباره او په دريمه پيره ئې هم ورټپاوه.

لږ ساعت ورستو بيا دا سړے واپس وګرځيده. د دے د کوټئ نه په وړو ليکن تيزو قدمونو سره بهر اووت. په کوټئ کښې خاموشي شوه خاموشي. ساه چا نا غسته. تس پس چا نه کاوه. ما سوا د تيلو د ډيوے د بليدو نه چه کوټئ ئې رڼا کړے وه.

مريدان هغه شان حيرانيدل او حيرانيدل، په ټولو حاضرو مريدانو کښې صرف هدم نومے شيخ د تپوس کولو جرأت وکه. "پير صاحبؒ د دے تماګ مطلب څه وه او دا په زړو جامو کښې ملبوس ملنګ څوک وه. د ده يو ترخ کښې کټورے ولے وه او بل کښې پشو نکړے ولے وه. او ته د ده هرکلي ته ولے پاڅيدے"

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

اوّله قِصّه

يوناڅاپه ميلمه

ډېر کالو نه پخکښې يو خوشګوار ماښام وه. مزيداره هوا په سيدوؒ شريف سوات باندې چليده. او ټوله د روحانيت نه ډکه وه، د آسمان غاړې سور رنګ راواړو، او ورېځې هم وې چې ټوله زمکه يې روښانه کړې وه.

دا يو عجيبه جوړخ د يو فنکار د پاره وه، ليکن په ډېر مُشکله به دې وخت يو سړې هم نه ښکارېده چې دا نظاره اُووينې، تقريباً ټول خلق پخپلو حجرو کښې وو، او د خپلو خپلو خيلو نو يعنې ډلو پړو خبرې اترې يې کولې.

ليکن دغلته (سيدو شريف) کښې د برکت نه ډکه يوه کوټګۍ وه چې په هغې کښې يو سړے ناست وه. دا سړه څه دُنياوي څيز وه نه. نه وو د ده څه سياسي اقتدار نه وه. بيا دے هم د ټولو خلقو نه طاقتور او قابلِ احترام په ټول سوات کښې ګڼړلے کيده، خلقو به ده ته د ډېرې مينې او عزت په طور سيدو باباؓ وے. حالانکه د ده اصلي نوم حضرت عبدالغفورؒ وه. هاں دے د دے علاقې يو لوئ بزرګ وه

د باباصاحبؒ دا قاعده وه چې د خپلو مريدانو سره به يې د نمر پريوَتو نه وروستو خبرې کولې، د خبرو اترو دا دائره به بعض وخت ډېره اوږده کېده. او چونکه باباصاحبؒ يو دانا او عالم سړے وه نو دا خبرې اترې به د مريدانو د پاره ډېرې باعثِ برکت او د خوند ډکې وے.

ليکن په دے ماښام يوه عجيبه واقعه وشوه. کله چې باباؓ صاحب د يوې مذهبي نقطې وضاحت کاوه، نو د برکت نه د ډکې کوټګۍ دروازه ناڅاپه راټيل وهلے شوه. بيرته شوه، او يو ناپيژندګلوی غير متوقع

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

بعض قصې پکښې داسې دي چې په خلقو پخپله تېرې شوې دي، او هم هغه خلق لا تراوسه ژوندي دي - د اصلاحي وخت د قصو پکښې هم خاص خيال لرلې شوې دے - او بعض داسې روايتونه جمع شوي دي - چې هغه د لويو لويو بزرګانو لکه حضرت پير بابا - حضرت صاحب بابا د سيدو شريف - او پير خوشحال بابا صاحب متعلق دي :-

دے سلسله کښې زۀ د جناب ډاکټر ايف - اے خان صاحب "ستارۀ امتياز" "تمغۀ پاکستان" ډائرکټر محکمۀ آثارِ قديمه حکومتِ پاکستان ډېر زيات مشکور يم - چې هغوئ ما ته د دے کار کولو اجازت راکۀ - او خما حوصله افزائي ئې وکړه او په دے وجه ما خپل کار بنۀ په اطمينان سره مکمل کۀ، کچرے هغوی خما رهنمائي نه وے کړے، او خما حوصله افزائي نه وے شوے نو ما هيڅ ته دا کار سر ته نه شۀ رسولے - زۀ د هغوئ ډېر مشکور يم ،

زۀ د جناب پروفيسر ډاکټر جي ټوشي صاحب هم مشکور يم، چې هغوئ ډېره مهرباني کړے ده - خما رهنمائي ئې کړے ده، او د دے کتاب په چاپ کيدو کښې ئې ذاتي دلچسپي آخستې ده - زۀ د هغوئ ډېر مشکور يم :-

او په آخر کښې زۀ د هغه ټولو خلقو شکريه ادا کوم چې چا ما ته دا قصې بيان کړې دي - او د هغو خپلو دوستانو هم شکريه ادا کوم چې چا ما ته دے سلسله کښې رائې او مشوره راکړے ده :-

---

عنايت الرحمٰن

ايم - اے

سوات ميوزيم - سيدو شريف

۲۹، نومبر سنه ۱۹۶۶ء

(ب)

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

د مصنّف نوټ

څهٔ وخت چه ماته جناب پروفیسر ډاکټر جی-ټو شی صاحب د سوات د پښتو قِصو د جمع کولو په باره کښې اُووے، نو څما خیال کښې هغه وخت دا سے نه راتله چه کُنے د دے قصو به څهٔ خاص اهمیت د سوات د پښو انۓ زمانے په آثارو باندِ وی. لیکن کله چه ما دا قِصے جمع کول شروع کړل - نو ماته د عجائبو یوه نوے دروازه بیرته شوه، او دا مِ محسوس کړه چه په دے هسے خالی قصو کښې څو هم څه نه څه رښتینې خبرے شته، ډیر تاریخی واقعات چه ژبانی د یو نسل نه بل نسل ته رسیدلی دی - او پکښې ډیر رښتینی واقعات هیر شوی هم دی، لیکن بیا هم څه نه څهٔ حقیقت پکښې ضرور موندے کیږی :-

که تاسو دا قِصے په غور سره ولولئ نو تاسو ته به معلومه شی، چه په دوئ کښې مذهبی، تاریخی واقعات او روایات موندے کیږی بلکه بعضے نومونه چه ذکر شوی دی نو ډیر دلچسپ دی، ځکه بعضے څو پکښې یونانی او ایرانی دی، او د مختلفو تهذیبو نو اثر ښئ، کوم سره چه د دے علاقے د خپل تاریخ په دوران کښې پیژندګلوهه شوے وه - او لکه نوروز - اورمیغ، هرمز او رهدا به څو بلکل د اِسلام د وخت نه مخکینی نومونه دی، او کیدے شی چه لا نور هم پښوانی وی :-

بعضے دا سے قصے دی چه هند د سرې یقین خاص کوی چه د سوات علاقه په پښوا زمانه کښې د جادو نه ډکه وه، او بعضے دا سے حوالے قصو کښې هم راځی چه د هغے نه معلومیږی چه ډیر کاله خلقو به سوات کښې د اُور عبادت کاوهٔ، بعضے قصے بلکل دا دلالت کوی، چه د سوات تبت او چین په میڅ کښې سنهٔ ثقافتی تعلقات وو :-

د قصو دا مجموعه صرف په روایتو نو باندِ مشتمله نه ده، بلکه

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

اِنتِساب

دا کتاب زهٔ دَ خپل مهربان محبُوب
هز هائی نس میجر جنرل میاں گُل

جهان زیب

حُکمرانِ ریاستِ سوات په اِسمِ گرامی
منسوب کوم

عِنایتُ الرحمان

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

دسوات پخوانئ قصے

عنایت الرحمٰن

ایم۔اے * کسٹوڈین

سوات میوزیم

سیدو شریف۔ مغربی پاکستان

R.N 3842
State Museum, Libr

(بکتابتِ فیضان شاعرِ سوات)

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

Lit. 9.000